

ΉΠΕΙΡΩΤΙΚΕΣ

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ ΚΑΘΕ ΜΗΝΑ

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

ΣΕΛΙΔΕΣ

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 1952

2

“ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΕΣ ΣΕΛΙΔΕΣ,”

ΜΗΝΙΑΙΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΚΑΙ ΔΙΕΥΘΥΝΕΤΑΙ ΑΠΟ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

ΓΡΑΦΕΙΑ - ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΑ Δαγκλή 10

Άρθ. Τηλ. 3--00 καὶ 6--06

ΙΩΑΝΝΙΝΑ

Υπεύθυνος συντάξιος Β. ΠΑΠΠΑΣ

ΤΕΥΧΟΣ 2. v ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 1952

Τιμὴ ἐκαστοῦ τεύχους δρ. 4.000

Συνδρομαὶ τρίμηνες δρ. 13.000, ἑξαμηνεῖς δρ. 25.000, ἐτησίαι δρ. 50.000

Βιβλία Ἐμβλήματα Ἀλληλογραφία. Κ. Τζάλλαν Δαγκλή 10 Ἰωάννινα

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

Φ.Τ.: Ὅταν οἱ βράχοι τοῦ Ντόβερ
σελ. 1. ΦΡΙΞΟΥ ΤΖΙΟΒΑ: Ραψωδία τῶν
βράχων ποίημα σελ. 2. ΕΦΗΜΕΡΟΥ: Μαυ-
ρόλυκοι, Χρονογράφημα σελ. 3 ΝΕΦΕΛΗΣ:
«Προσῆλι» ποίημα σελ. 3. ΜΙΧ. ΓΑΚΗ: Οἱ
ἀναμνήσεις ποίημα τοῦ Henry Bataille μετα-
φραση σελ. 4. ΦΡΙΞΟΥ ΤΖΙΟΒΑ: Νύχτα τοῦ
1941 διήγημα σελ. 5. ΤΑΣΙΑΣ ΑΛΛΑΜ: Ὑπερ-
βατικὴ ζωὴ ποίημα σελ. 7 Κ. ΝΙΚΟΛΑΪΔΗ:
Ὁ τελευταῖος Πόλεμος καὶ ἡ ἐπί-
δρασή του στὸ παιδί σελ. 8. ΑΝΘΟΥΛΑΣ
ΖΟΛΛΕΡ: Οἱ δύο ἀδελφές ποίημα τοῦ
M. Maeterlink μεταφ. ἀπὸ τὰ Γαλλικά σελ. 10 ΧΡ.
ΣΑΡΑΤΣΗ: Τὸ μουσικὸ πρόβλημα σελ.
11. ΜΙΧ. ΓΑΚΗ: Στὸ καφενεῖο τοῦ Ζα-
ραβι τοῦ ποίημα σελ. 12. ΜΑΞΑΝΣ ΒΑΝ ΝΤΕΡ
ΜΕΕΡΣ: Ἡ θαλαρῆ καρδιά Μυθιστόρη-
μα σελ. 13. Τὸ Ἡπειρωτικὸ Λημοτι-
κὸ τραγοῦδι σελ. 16 ΓΙΑΝΝΗ ΑΝΑΣΤΑ-
ΣΙΟΥ: Τὸ ταξίδι τῶν Μάγων ποίημα
μετάφ. Γ.Σ. Ἐλιωτ σελ. 17. Ἡ κριτικὴ τοῦ
βιβλίου σελ. 18. ΝΕΦΕΛΗΣ: Ἄστονὰ
πάει νὰ ξεχαστεῖ ποίημα τῆς S. Teasdale
σελ. 19. Α.Μ.: Ἡ ζ. Τασία Ἀδάμ στὴν
πόλη μας σελ. 20. ΚΩΣΤΑ ΚΡΥΣΤΑΛΗ:
Ἡ δασκάλια διήγημα σελ. 21. Β.Π.: Ἡ θέ-
ση τοῦ σημερινοῦ συγγραφέα σελ.
24. ΓΙΑΝΝΗ ΑΛΛΑΜ: Συμβολὴ γιὰ τὴν
ἀνάδειξη κλασσικοῦ (μελέτη συνέχεια
καὶ τέλος) σελ. 25. ΧΡΥΣΑΝΘΗ ΖΙΤΣΑΙΑ:
Στὸ Γιοσέφ Ἐλιγιὰ ποίημα σελ. 28 ΒΑ-
ΣΙΑΗ ΚΡΑΨΙΤΗ: Φθινοπορινὸ ποίημα
σελ. 28.

Ἐπίσης τὸ τεύχος περιέχει τὰ Χρονικά τῆ
στήλη Ἀλληλογραφίας κ. ἄ.

ΟΤΑΝ ΟΙ ΒΡΑΧΟΙ ΤΟΥ ΝΤΟΒΕΡ...

Όταν οι βράχοι του Ντόβερ είχαν τυλίξει τις πληγές τους με τις γάζες μιᾶς ὁμίχλης ποῦ προοιωνίζονταν τὸ ἀθέηταιο, ὅταν ὁ Θεὸς εἶχε γάσει τ' ἀρνάκια του στὰ μονοπάτια τῶν λύκων καὶ δὲν τὰ νοιάζονταν πιά, ὅταν οἱ ρίζες τοῦ Εὐρωπαϊοῦ ρουφουσαν ἀντὶ γλυκὸ νερὸ ἀρρωστημένη λάσπη, τὰ μάτια του ἀντὶ φῶς δέχονταν θελόνες, τ' αὐτιά του ἀντὶ μουσικὲς τῆ σιωπῆ ποῦ ἀκολουθεῖ μιὰ μεγάλη καταστροφὴ καὶ τὸ μυαλό του θούλιαζε, θούλιαζε σὲ ἀπύθμενο βούρκο, τότε ἦρθε καὶ ἡ σειρὰ τοῦ τόπου μας.

Ὅλ' αὐτὰ ἔλοι τὰ γνωρίζουμε, κι ἀκόμα θυμούμαστε ἐκεῖνο τὸ μουσκεμένο πρωῖνὸ τοῦ Ὀκτώβρη ποῦ σταθήκαμε ἔτσι λυπημένοι καὶ κατάμονοι, ἔχι σκιαγμένοι. Μόνο μιὰ λύπη ἀπέραντη μᾶς κρατοῦσε σφιχτά. Ἀντικρύζαμε τὶς ἀπότομες χαράδρες τοῦ τόπου μας κι ἀκούγαμε τοὺς γλοιώδεις φρικτοὺς κροταλίες ποῦ σέρνονταν κατὰ μᾶς. Τοὺς ἀκούγαμε νὰ πλησιάζουν... Φθάνανε.

Καὶ τότε θυμηθῆκαμε τὴν ἱστορία τῶν κουναειῶν· πῶς, σὰν τὰ πιάσει τὸ δόκανο, ροκανίζουν ἔλη νύχτα τὸ κόκκαλο τοῦ ποδιοῦ τους καὶ πᾶν' ἐλεύθερα πιά νὰ πεθάνουν στὰ δάση.

Καὶ εἶπαμε, τ' εἶναι ἡ ζωὴ; Καὶ νοιώσαμε τὸ κόκκινο αἷμα μας νὰ χτυπάει μὲ μανία σὰν ὁ ἄδικα φυλακισμένος τοὺς τοίχους τοῦ κελιοῦ του. Ἐνδόσαμε στὴν ἔρμη του· ἀνεθήκαμε μιὰ καὶ δυὸ καὶ εἴκοσι θουνοκορφές σὲ θανάσιμο θάλς μὲ τοὺς κροταλίες. Πονοῦσαμε καὶ πονοῦσαν.

Τὰ λόγια τοῦ Ρόντγαρντ Κέπλινγκ ἐπαροῦσαν σὰν σφυριές τὴν καρδιά μας:

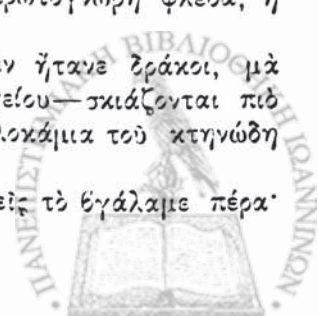
«Ἄν νεῦρα καὶ καρδιά μπορεῖς καὶ σπλάχνα καὶ μυαλό καὶ ὅλα νὰ σφιξεις νὰ σὲ δουλεύουν ξαναρχῆς κι' ἄς εἶνε ἀπὸ πολὺν καιρὸ σωσμένα, καὶ νὰ κρατιέσαι πάντα ὀρθὸς ὅταν δὲν σῶχει τίποτε ἀπομείνει, παρὰ μονάχα ἡ Ἠέληση, κρᾶζοντας σ' ἔλ' αὐτὰ: Βαστάτε!»

Νοιώσαμε πῶς ἐκείνη τὴ μέρα κάναμε—σεμνὰ καὶ μὲ σφιγμένα δόντια—κάτι τὸ ἱστορικὰ μεγάλο, κάτι τὸ ἀποφασιστικὰ σωστικὸ γιὰ τὸν ἄνθρωπο τοῦ πλανήτη μας. Καὶ δὲν ἀπατηθῆκαμε: Ἄλλο πράμα ἂν ὁ κτηνώδης Καισαρισμὸς ἄλλαξε τώρα χρῶμα καὶ φωνή, σὰν τὸν λύκο τοῦ παραμυθιοῦ καὶ προσπαθεῖ νὰ παγιδέψει τὸν ἄνθρωπο, νὰ τὸν μαντρώσει καὶ νὰ τὸν ποιήσει μίσος γιὰ τὸν ἑαυτὸ του, γιὰ τὸν συνάνθρωπο, γιὰ τὴν Ἑλευθερία.

Ἐμεῖς δὲ λέγαμε νὰ κόψουμε τὸ βάλς. Πῶς νὰ ἐνδόσεις νὰ σοῦ ξεριζώσουν τὰ δέντρα ποῦ φύτεψες, νὰ σοῦ πάρουν τὸ κρασί σου ποῦ σπιθίζει, τὴ γυναίκα ποῦ σὲ θύλαξε, τὴν κοπέλλα καὶ τὸν τάφο, νὰ σοῦ θρυμματίσουν τ' ὄνειρο—ζῶντας σου—ποῦ εἶχες πλάσει γιὰ τὸν ἐλεύθερο ἄνθρωπο, νὰ σοῦ κάψουν τὰ βιβλία ποῦ τὰ θεωροῦσες ἱερὰ κιθωτό; Ἡ ψυχὴ μας τὸ ἔζησε μ' ἔνταση ἐκεῖνο τό: «οὐ καταισχύνοι τὰ ὅπλα τὰ ἱερὰ καὶ τὴν πατρίδα οὐκ ἐλάττω παραδώσω». Μέσα μας ἔπλεε μιὰ πρωτόγονη φλέβα, ἡ φλέβα τῆς σκληρῆς εὐθύνης.

Κι' ἐκεῖνοι πάλι—ποῦ δὲν ἦτανε δράκοι, μὰ κάτι γλυκὰ παιδιὰ τῆς Μεσογείου—σκιάζονται πῶ κι ἀπὸ τὸ θάνατο, τὰ δολερὰ πλοκάμια τοῦ κτηνώδη Καισαρισμοῦ.

Κι ἔτσι δὲν πάψαμε. Κι ἐμεῖς τὸ βγάλαμε πέρα·

Γιατί σὲ κάθε κλειδίωση τοῦ κορμινοῦ μας εἶχε εὐω-
λιάσει κι ἀπὸ μιὰ μικρὴ θερμὴ ἀγάπη. Ὅταν πονού-
σαν τὰ μὴνίγγια μας, πονούσα καὶ μι' ἀγάπη, ἔταν
χτυπούσαν σὰ ξύλινα τὰ παγωμένα πόδια μας καὶ δὲ
βαστούσαν πιά, συγκρατούσε τοὺς ἀρμούς μας μιὰ
χρυσὴ ἀγάπη. Naί, ἡ ἀγάπη ποὺ καταλύει τὴ λυ-
πημένη ψυχὴ μας μ' ἓνα φῶς μυστικό. Κ' ἦταν αὐτὸ
τὸ φῶς ποὺ ἐδηγοῦσε τὰ χέρια μας νὰ δύνουν νερό,
κουραμένα καὶ τσιγάρια στὸν αἰχμάλωτο... Σ' ἔλον
αὐτὸν τὸν τραχὺ ἀγῶνα σταθίκαμε μὲ ἀγνή ἀνθρωπιὰ.
Σήμερα, αὔριο καὶ πάντα, αὐτὴ τὴν ὑπέροχη ἀνθρω-
πιὰ μας, τὴ χαϊρόμαστε πὺ κι ἀπ' ἔλα. Ὁ πόλεμος
δὲν μᾶς εἶχε φθείρει τὸν πυρήνα τοῦ «ἀγαθοῦ» καὶ
δὲν ἐπέτρεψε, αὐτὸ, στὸ ζῶο νὰ ἐκδηλωθεῖ. Στὰ με-
τόπισθεν δὲ σημειώθηκε καμμιὰ χειρονομία σὲ ἕνα
τῶν αἰχμαλώτων, παρ' ἔλα τὴ σφοδρὴ ἀγανάκτηση
τοῦ λαοῦ μας γιὰ τὴν ἀπροσχημάτιστη εἰσοβολή. Καὶ
οἱ γενιὲς ποὺ θάρθουν, αὐτὴ τὴν ἀκηλίδωτη στάση
μας ἄς πρωτοθαυμάσουν. Αὐτὴ καὶ μόνο ἡ ἀνάταση
τοῦ λαοῦ μας ἄς τοὺς σταθεῖ μέγα μάθημα.

Ἐμεῖς, οἱ νεοέλληνες μὲ τοὺς χαμηλοὺς πνευ-
ματικούς δρίζοντες καὶ τὴν κατώτατη, σὲ σύγκριση
μὲ τοὺς δυτικοευρωπαϊκοὺς παιδεῖα μας, ἀποκοιμημένοι
τετρακόσια χρόνια ἀπ' τὸν πολιτισμό, ἐλκονοσοῦντες
καὶ σχεδὸν πεινασμένοι, πέμψαμε τὸ πλὴν ἐλπιδοφόρο
καὶ σωστικὸ μῆνυμα στὴν οἰκουμένη: ἀνένδοτη ἀντί-
σταση στὸ κακό.

Ἐκεῖνοι, οἱ ἀντίπαλοι, λύγισαν γιατί ἐμπρὸς καὶ
πίσω καὶ μέσα τους ἦταν ἓνα πολικὸ ψῆχος. Οἱ ὑπεύ-
θινες φωνὲς τοῦ Benedetto Croce καὶ ἄλλων εἶχαν
ἐξοριστεῖ. Ἄν μιὰ λεμονιά στὴ Σικελία ἀνθίζε, ἂν μιὰ
δοξαριά στὸ Μιλάνο ἐκλιπαροῦσε ἀκροατές, ἂν ἓνα
ξύλινο σπίτι στὰ πόδια τῶν Ἄλπεων ἄκουγε μοναχὸ
τὸ «Ἄγια νύχτα...», ἦταν μιὰ λεμονιά, μιὰ δοξαριά,
ἓνα ξύλινο σπίτι, σ' ἓν' ἄλλο ἀστέρι. Αὐτὴ τὴν «ἀπά-
θεια», αὐτὸ τὸ «ψῆχος» ποὺ τ' ὀνομάζουν ἐλλειψη
ἠθικοῦ ἐρείσματος, τοὺς γέμιζε «πανικὸ» ποὺ πάντα
ἐξευτελίζει τὸν ἄνθρωπο.

Θυμούμαστε συχνὰ ἐκεῖνη τὴ φθινοπωρινὴ μέρα
τοῦ 1940 μὲ μιὰ παράξενη νοσταλγία. Ἴσως γιατί
τότε ταυτώθηκε σὰν τῆσο τὸ εἶναι μας καὶ ἡ ψυχὴ
μας—θέλος, ἔσχισε ὕψη ποὺ μῆτε κἂν ὑποπτεύμαστε
πρὶν τὴν ὑπαρξή τους. Στὸ μυαλό μας ἐδέσποζε ἓνας
ἕξοχος παραλογισμός. Τότε, εἶχαν παγώσει γιὰ μιὰ
στιγμὴ τὰ χέρια μας στὶς σκαντάλες τῶν ὅπλων, πε-
ριμένοντας τὴν προσταγὴ τοῦ «ναί» ποὺ ἐκπροσωποῦσε
τὸ λογικὸ, τοῦ «ὄχι» ποὺ ἐκπροσωποῦσε τὸ παρά-
λογο. Καὶ τὸ παράλογο νίκησε διπλᾶ καὶ ἦταν μιὰ
ἐποχὴ ποὺ οἱ θράχοι τοῦ Ντόβερ στέκανε μακριὰ
μας πληγωμένοι καὶ ποὺ ἡ Εὐρώπη εἶχε παραδοθεῖ
μὲ μιὰ νύστα θανάτου στὰ σαγόνια τοῦ κτηνώδους
δεινόσαυρου...

Φ. Τ.

ΡΑΨΩΔΙΑ ΤΩΝ ΒΡΑΧΩΝ

Ἀσπράγγελοι 1943

I

Τὴ νεραντζιά τοῦ παιδικοῦμας ὕπνου ροκανίζουν λύκοι,
οἱ ὀμίλιες μα' μισές—πηγανὲ σὲ γκρεμούς.
Κίτρινος εἶναι ὁ πυρετὸς τῶν οὐρανῶν,
κι ἐμεῖς μὲ τὰ σκελτωμένα χέρια μας
κρατοῦμε τίς πικρές; φωνές νὰ μὴ καλπᾶσουν
μήπως καὶ προσπεράσουν τὸ ματωμένο χοῦνο
καὶ στρέψουν πίσω τὰ πρῶδιὰ ποὺ αὔριο θάρθουν
μὲ τὴ χρυσὴ φωνή, τὸ ἀκορντεόν, τίς μαργαρίτες
νὰ πιάσουνε στὰ δίχτυα τους ὀλόφωτες ἡμέρες.

II

Ποιὸς μαστιγώνει τ' ἄλογα στὸ φλογισμένο οὐρανό;
Ποιὸς πηλαλαεῖ θριαμβικὰ στὴ ζέστη αὐτὴ τῶν τροπι-
κῶν;

Κάκτοι, ἀσπίδες, λεοπάρδαλοι καὶ κόμπρες
καὶ κάτι ὀλόλευκο σὰν πέπλο νυφικό, σὰν πάχνη
κρυσταλλένια πάνω σὲ νερό λιποθυμία.
(Ὕριο θᾶναι ξαστεριά, στὸ δάσος τὸ πλατὺ
κι' ἀπάνω ἀπ' τὸ πλατὺ ποτάμι,
θὰ σπέρνη τρίλλιες ὁ κορυθαλὸς
πράσινες, μπλέ καὶ χρυσαφένιες.
Θ' ἀνοίξουνε οἱ πύλες τ' οὐρανοῦ χαμογελώντας...)
Ποιὸς κυνηγᾷ μὲ λύσσα τὰ λαγωνικά στὰ δάση;
Νὰ οἱ ὄλοιοι ποὺ φυτεύουν ντάλιες δροσερές,
ποὺ ἀντλοῦν νερὸ γαλάζιο νὰ μᾶς τὸ προσφέρουν,
ποὺ ὄρμουσιν σὰ θρασασετοὶ στὴ φυλωσιὰ λιποθυμία.

III

Στὸ βάθος χιονισμένα μᾶς καλοῦσανε βουνὰ
κι ἐμεῖς εὐτυχισμένοι «αὔριο» λέγαμε.
(«Οἱ τρεῖς σωματοφύλακες» εἶχανε ξιφουλκήσει στὸ
[τραπέζι

σταυρώνοντας τὰ ξίφη τους ἐμπρὸς στὸν Ἰησοῦ
γιὰ τὴν Ἄγνη ποὺ ἔμενε ψηλά στὸ τζάκι
φυλκισμένη χρόνια τώρα.
—Γι' ἀνεπίληπτη μανία φυγῆς σ' ἓνα κομμάτι πορσε-
[λάνη!—
ἀπὸ τοὺς Λάρητες—τὰ αἰσθήματα τῆς πλήξης).
Ἐπεφτε ἀργὰ σὲ νυσταγμένο βλέφαρο παιδιοῦ, τὸ
[δειλινὸ.

Τώρα πῶς νὰ σᾶς πάρω πάνω ἀπὸ τὴν πυρωμένη
[πέτρα

ποὺ ἀτμίζει ἀγανάκτηση καυτὴ καὶ νοσταλγίες;
Στέγνωσε ἡ ψυχὴ μας, καπνισμένο χοιρομέρι
ποὺ τὸ κουνᾷ ἡ θύελλα σὲ μιὰ καλύβα Ἐσκημῶου.
Γιατί ἐπίστεψε πῶς ἦτανε παιδιὰ,
πῶς εἶδαν σ' ἓνα βάλτο τῆς πατρίδας τους
πράσινους δράκους νὰ ρουφοῦν νερὸ ἀσημένιο,
πῶς ἡ χρυσόμυια τοὺς μοίρασε προσκλήσεις γιὰ τὸ
[καλοκαίρι,

καὶ στὴν ξανθὴ τὴν παρουσία τους
πῶς ἦτανε γραμμένο τρυφερὸ ἓνα «Λίντ».

ΦΡΙΞΟΣ ΤΖΙΟΒΑΣ

ΤΗΣ ΣΤΙΓΜΗΣ

ΟΙ ΜΑΥΡΟΛΥΚΟΙ

Φυσικά δὲν πρόκειται ἡ στήλη αὐτὴ νὰ ἀσχοληθεῖ μὲ τὴν κριτικὴ τοῦ πραγματικῶ φράσιου βιβλίου τοῦ Ἐθν. Πιπτάλη.

Μὰ ἡ πρόσφατη ἀνάγνωσή του μὲ γέννησε ἕνα σωρὸ σκέψεις πού αὐτόματα, συσχετίστηκαν μὲ τὴν Ἑθν. κί, μας γιορτὴ καὶ πηρανέπικα:ρότητα.

Γιατὶ δλόκληρο τὸ βιβλίον δὲν εἶναι: παρὰ μιὰ μεγάλη σειρὰ πινάκων ἀπὸ τῆς δραματικῆς ἱστορίας τοῦ Ἑλλην. καὶ γένους, ὕστερα ἀπὸ τὴν τραγικὴ πτώση τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας Ἰσαμε τὰ πρῶτα χρόνια πρὸ τῆς ἐπανάστασης τοῦ 21. Αὐτὴ ἡ παράθεση πινάκων δὲν εἶναι ἐξέλιξις μὴ:στέρησις ὅπως τὸ συνηθίσασαμε, ἀλλὰ ἡ ἐντύπωση τοῦ ἀναγνώστη εἶναι: ζωηρὴ καὶ πολλὰς φορὰς συγκλονιστικὴ. Γιατὶ πολλὰς φορὰς οἱ πίνακες τοῦ κ. Πιπτάλη ἔχουν τὴν συμπυκνωμένη τραγικότητα τοῦ μοναδικοῦ Γνώγια.

Ἀλλ'ἔπειτα αὐτὸ τὸ καθύμνο τὸ Ἑλληνικὸ γένος, (ἄς μεταχειριστοῦμε αὐτὸ τὸν ὄρο τότε προσφιλῆ, στὰ χρόνια ἐκεῖνα τῆς σκλαβιάς), ἡ τράβηξε σταυρωμένον αἰῶνας τῶρα στὸ γυμνὸ αὐτὸ βράχι τῆς Μεσογείου, τὸν δαρμένο ἀπὸ τὸν ἀνεμο τοῦ ὠκεανοῦ καὶ ἀπὸ τὴν ὄρη, τοῦ κύματός του! Ἀπὸ τίς γραμμὲς τῶν Μαυρόλυκων, ἀπὸ τίς γραμμὲς κάθε ἄλλου κειμένου πού ἀσχολεῖται μ' αὐτὸ, ἀκούσ τὸ ἀγκομαχητὸ του, ἀκούσ τὸ σπαρχμὸ του, ἀκούσ τοὺς δραματικούς τόνους πού συνθέτουν τὴν τραγωδίαν του...

Σκληρὴ εἶναι ἡ μοῖρα τοῦ Ἑλληνικοῦ Γένους! Γιατὶ ἄραγε;

Μοῦ φαίνεται ὅτι ἡ ἀπάντησις εἶναι ἀπλή: Γιατὶ δὲν θέλησε ποτὲ νὰ ὑποταχθεῖ, νὰ συνθηκολογήσει: ἔτσι, δὲ θέλησε ποτὲ (δὲ μπόρεσε ποτὲ) νὰ ξεριζώσει αὐτὸ πού ἀπὸ αἰῶνας εἶναι ριζωμένο μέσα του: Τὸν ἔρωτά του στὴν Ἑλευθερία του. Εἶναι αὐτὸς τοῦ ὀ ἔρωτας, αὐτὸ τοῦ τὸ πάθος, τὸ μεγαλεῖο του καὶ ἡ συμφορὰ του. Κι' εἶναι θαθεῖς οἱ ρίζες του, ἀπλωμένες: στὸ ὑπόστρωμα τῆς φυλῆς ὅπου βρίσκειται κάτι τι ἄλλο, ἐξ Ἰσοῦ σημαντικό, ἐξ Ἰσοῦ μεγάλο: Ἡ καταπληκτικὴ τοῦ ζωτικότητά!

Ἀνίκανον — ὀργανικὰ ἠέλεγε κανεῖς — τὸ Ἑλληνικὸ γένος νὰ ὑποταχθεῖ, νὰ συμβιβασθεῖ νὰ συνθηκολογήσει (ἐπὶ τῆς ἱστορικῆς τοῦ συνθήκης αὐτόματο ἡ ἄλλαξαν) βρίσκειται σὲ διαρκὴ ἀγῶνα μὲ τὸ σκληρὸ του πεπρωμένο, πού τοῦ συσσωρεύει ἐμπόδια καὶ ἐχθροὺς καὶ καταστροφὰς στὴν αἵματωμένη του

πορεία. Ἀντιμάχεται πάντα, τὸ περιβάλλον, προσπαθώντας μ' ἕνα θανάσιμον καὶ συγκινητικὸ ἀγῶνα νὰ περισωθεῖ, νὰ ἐξασφαλίσει: τὴν αὐτάρκειά του νὰ κυριαρχήσει. Σ' αὐτὸ τὸν συνεχῆ καὶ ἀμείλικτον ἀγῶνα του, ἀπὸ αἰῶνες καὶ αἰῶνες, τὸ γένος θὰ συντριβόνταν θὰ ὑπέκυπτε, ἀν' ἡ φύση δὲν τὸ εἶχε προικίσει, ὅπως παραπάνω εἶπα μὲ μιὰν ἀνεξάντλητη ζωτικότητά. Ἡ καρτερία, ἡ πονηρία, ἡ πανουργία, ἡ μάχη, ἡ θυσία, ὅλα τὰ ὅπλα πού ἡ ἀνάγκη τὸ ἔμαθε νάμε ταχειρίζεται ἐναλασσόμενα, ἐκεῖ ἔχουν τὸ στήριγμά τους: Στὸ θεῶμα τῆς ζωτικότητάς του.

Καὶ νὰ σκέφτεται κανεῖς ὅτι: τίποτε τὸ οὐσιώδες δὲν ὑπάρχει πού τέλος πάντων, νὰ δικαιολογήσει αὐτὴ τὴν δραματικὴν τοῦ ἀδιαιθέριου, ἐξὸν ἀπὸ λιγιστὴ, σκληρὴν γῆ τῆς πατρίδας, ἀπὸ οὐδὸς — τρία ζῶα, ἀπὸ λίγη ταπεινὴ χαρὰ ξεκούραστης σ' ἕνα τζάκι τὰ χειμωνιάτικα βράδια! Μὰ αὐτὸ ἴσα — ἴσα εἶναι πού πολυπλασιάζει τὴν ἀξία τῆς ἱστορίας του...

Καὶ γιὰ νὰ ἐρθοῦμε στὸν Ὀκτώβριο τοῦ 1940, ὑπάρχει: πειρὸ τραγικὴ ἀπόδειξη τοῦ ἔρωτά του στὴν Ἑλευθερία καὶ στὴν ἀξιοπρέπειά του ἀπὸ τὴν ἀρνησὴν του νὰ ὑποταχθεῖ σ' ὅτι ἐμφανίζόταν τότε στὴ σκυθρωπὴ, συντριμμένη Ἑυρώπη, μὲ τὴν ἀμείλικτη ἀναγκαιότητα τοῦ Μοιραίου: Ἡ ἀρνησις αὐτὴ πού κατέληξε τὴν ἀνθρωπότητα, δὲν ἦταν ἀποτέλεσμα μιᾶς λογικῆς σκέψης: γιατὶ ἡ λογικὴ ἄλλα συνεβούλευε Ἦταν μιὰ ἀυθόρμητη ἀντίδρασις τοῦ πανάρχαιου ἐνστικτοῦ τοῦ Γένους, τῆς Φυλῆς, τῆς Ἑλλάδας, ὅπως θέλετε πέστε, πού ἀνίκανον νὰ ὑποταχθεῖ, νὰ συνθηκολογήσει, πρῶτῆμπε νὰ γίνεῖ ἕνα τραγικὸ ὀλοκαύτωμα στὴν ἀκρὴ ἐδῶ τῆς Μεσογείου γιὰ νὰ φωτίσει στὸν Ἄνθρωπον τὸ σωστὸ ὀρόμο τοῦ καθήκοντός του...

ΕΦΗΜΕΡΟΣ

— Γιατὶ σεβόμαστε τὰ γηρατειά, τὰ γηρατειά πού μὲ τὴν προηγούμενη ζωὴ τους δὲν δικαιολογοῦν τὸν σεβασμό: Γιατὶ ἐνστικτωδῶς τὰ βοηθάμε καὶ τὰ σεβόμαστε:

Νᾶναι, ἄραγε, ὁ σεβασμὸς πρὸς τὸν μελλοθάνατον «εἰς ὅν τὰ πάντα ἀφίενται»: (Στὸν ὅποιο τὰ πάντα συγχωροῦνται:)

Γιάννης Μπεράτης

Τ' ΑΞΗΓΗΤΟ

Σ' ὅ,τι κυττῶ, σ' ὅ,τι ζητῶ
σ' ὅ,τι στὰ χέρια πιάνω,
σὲ λαχταρῶ καὶ σὲ καλῶ
καὶ μέσα μου σὲ βάνω
Κι' εἶσαι μου σὺ ἰδέξ κρυφῆ,
στοῦ νοῦ τὰ κατακάθι: α
κρίνον λευκὸ, ῥόδο π' ἀνθεῖ
μέσ στὰ τιτάνεια πάθια!

Τ' ἀγνὸ τὸ φῶς τὸ ἡλιακὸ,
πνοὴ καθάρου ἀγέρα,
ἡ θεῖα ὀροσιὰ μὲς στὸ νερὸ
κι' ἡ χάρη πῶχει ἡ μέρα.
Εἶσαι, τ' ἀστέρη πού γοργὰ
νύχτιο καὶ διαβατικὸ,
πρὶν ξεγλυστρήσει μού ξηγὰ
τῆς ζωῆς τὸ μουσικὸ!

Εἶσαι τῆς λίμνης ἡ χαρὰ
σὲ κάθ' ἀγνάντιο τὸ πρῶτ'
ἀπ' τὸ καίκι πού κυλᾷ
μὲ τευτωμένο τὸ πανί.
Μέσα σ' αὐτὰ πού μ' ἀγαποῦν,
μέσα σὲ κείνα π' ἀγαπῶ,
εἶσαι μου ἡ σκέψη πού μισοῦν
κι' ἡ μόνη αἰτία πού μισῶ...

— Αὔρα ἀπαλὴ πού τοῦ μιλεῖς
καὶ τὸν χαϊδεῖς τὸν φιλάς,
Σελήνη τὸ πού τὸν ἠορεῖς
μὲ τὴ λαχτάρα κοπελλιάς,
πέσ τοῦ πῶς θέλω τὸν νὰ ρηθῆ
ἀπόψε γρήγορα νὰ φτάση,
θέλει στὴ Λίμνη νὰ σταθῆ
θέλει σ' ἀκρόβραχο νὰ κάτση,

θέλει στὸ Δάσο τὸ δασὺ,
τ' ὀμορφοστολισμένο,
κι' ἐκεῖ ἢ μ' εὔρη, κι' ὅπου πεῖ
στητὴ νὰ τὸν προσμένω
μέσ στὰ γαλαζοβούλουδα
π' ἀνθισ' ἡ πρῶτη μπόρα
καὶ σ' ἄλλα ἀγριοβούλουδα,
γιὰ νὰ ρηθῆ, ἀπ' ὦρα σ' ὦρα...

Μ' ἂν πάλι: αὔριο σὰς πῆ,
πέστε του αὔριο πάει
ἡ λατρευτὴ του ἡ ψυχὴ
γι' ἄλλοῦ ἢ ξεκινάει...
Τῆ νύχτα αὐτὴ τῆ ζωτικῆ,
μὲ τὴ πολὺ γητεριά της,
πῶχει γιὰ κείνον στολιστεῖ
μὲ τὴν ἀστροφεγγιά της,

θέλω νὰ ρηθῆ γιὰ νὰ τοῦ πῶ,
προτοῦ χαθῶ, προτοῦ χαθῆ,
πῶς ἐρῆκα μέσα σ' «Ἀγαπῶ»
τ' ἀξήγητο καὶ τὸ θαυό!..
Ἀπόψε πέστε του νὰ ρηθῆ
αὔριο γι' ὅ δὲ ἤαχῶ,
εἶμαι τοῦ σήμερα ἡ ψυχὴ
καὶ τ' ἀθῆλα δὲν φάχνω!...

«ΝΕΦΕΛΗ»

ΝΥΧΤΑ ΤΟΥ 1941

ΔΙΗΓΗΜΑ

Γύρισε τὸ καντράν τοῦ τηλεφώνου. ἤξερε πῶς αὐτὸ ἦταν ἀγενές. Μπήκε στὸ γραφεῖο τοῦ Σταθμάρχῃ χωρὶς νὰ ρωτήσῃ κανέναν. Ἄλλως τε καὶ νὰ ἤθελε, δὲν θὰ τὸ κατόρθωνε πρὶν φύγῃ τὸ τραῖνο. Μὰ τὸ τραῖνο ἔπρεπε νὰ φύγῃ, πέρνοντας κι' αὐτόν. Ἦταν εἰκοσι χρόνων. Κρατοῦσε βαλιτσάκι. Αὐτὸ εἰδειχνε πῶς ἦταν περαστικός, μὰ ἔχι καὶ γιὰ μεγάλο ταξίδι.

Ἀπὸ τὴν ἄλλη ἄκρῃ τοῦ τηλεφώνου μιὰ νυσταγμένη φωνὴ ἀπάντησε: —Μπρός...

—Γιάννη, εἶπε ὁ νέος, μὲ συγχωρεῖς πὺ φεύγω χωρὶς νὰ σὲ ἴδω. Εἶμαι περαστικός καὶ ξέρεις πῶς βιάζομαι. Χθὲς πὺ σὲ εἶδα, μὲ εἶχες μιλήσει γιὰ κάτι μετοχές τῆς Ἐθνικῆς. Λυπεῖμαι πὺ δὲν μπερῶ νὰ περάσω νὰ τις πῶρω...

—Μὰ γιατί! νὰ γίνῃ ἔτσι; Εἶπε ἀργὰ ἡ ἄλλη φωνή.

—Δὲν πιστεύω νὰ περάσῃ ἀπόψε ὁ ἐχθρός; τὰ σύνορα καυμένε. Θὰ τίς ἀσφαλίσῃς ἐπωσθῆποτε. Ἄλλως τε πρέπει νὰ φύγῃς κι' ἐσὺ εἰκογενεακῶς.

—Δὲν εἶν' εὐκλεο, δὲν εἶν' εὐκολο... Ἐκεῖνῃ τῇ στιγμῇ προστέθηκαν κι' ἄλλες φωνές. Ἀγριεμένος ὁ σταθμάρχῃς πὺ ἐβρίσκει κάποιον ἀγνωστὸ στὸ τηλέφωνό του, ξέσποσε:

—Κατάσκοπος εἶσαι; Κλείσε γρήγορα τὸ τηλέφωνο

—Γεῖά σου Γιάννη. Δὲν μ' ἀφίνευν ἄλλο. Ἡ τίγρη γύρισε στὴ φωλιά τῆς καὶ θρῆκε τὸν Ιεραπόστολο. Ἐτοιμάζεται νὰ μὲ ριχτεῖ. Νὰ μὲ φιλήσῃς τὰ παι...

Ἡ παλάμη τοῦ Σταθμάρχῃ πάτησε τὸ τηλέφωνο. Ἡ συνδιάλεξή κόπηκε.

Ἡ νέος σηκώνοντας τὸ βαλιτσάκι του, βούλιαξε τὸ κεφάλι του στοὺς ὄμους. Ἴσως νὰ θυμῆθηκε τὸ κόλπο τῆς στρεψοκαμύγλας ἔταν τὴν κυνηγᾶνε.

Ἀπομακρύνθηκε μὲ μεγάλα βήματα. Ὁ σταθμάρχῃς ἐβρίζε. Ἦ αὐτιά του δὲν εἶχαν τρόπο νὰ συλλάβουν τίς λέξεις του. Ἐνα ρυθμικὸ βήμα, ἀπὸ ἀτέλειωτες μπότες ἀντηχοῦσε μέσα του, βαρὺ, ἐπίμονο, ἀκαταμάχητο. Ἀπέναντι στὶς πελώριες μπότες—σὺν σὲ πικραμύθι—ἐνοιώθη τὸν ἑαυτὸ του ἀπίθανα μικρὸ, ἔτοιμο νὰ βάλῃ τὰ κλάμματα, πρὶν ἀκόμα εἰ σόλες τους τὸν κάνουν πολτό.

Ἦταν μόνος ἐπάνω στὴ γῆ, μὲ τίς μπότες. Μ' αὐτὸ δὲν ἦταν ὁ ὁ θάνατος. Ἐμοιαζε μὲ κάτι ἄλλο ἀφάνταστα τρομαχτικό, μὰ ἀπροσδιόριστο. Ἴσως τὸ

ἴδιο νὰ αἰσθανθῆ καὶ ὁ πρῶτος ἀνθρωπος πὺ θὰ φτάσῃ στὴ Σελήνη.

Ὁ ἀνεμος τῆς νύχτας τὸν χτύπησε ἀπαλὰ μὲ τὴ δροσάτη του κάπα. Τὸν σκεύνησε μιὰ, ἐνὸς φορῆς καὶ πῆγε κάτω ἀπὸ τίς ρόδες τοῦ τραίνου ἔπευ ἕνα γεροντάκι κάτι διόρθωνε καὶ, ἀνάγωγος καθὼς εἶναι, τοῦ ἔσβουσε τὸ φανάρι. Ἦ τὰ μάτια του εἶχαν θαμπώσει κι' ἔβλεπε ἔπως ἔβλεπουμε ἀπὸ τὸ κρύσταλλο αὐτεκινήτου πὺ τὸ δέρνει ἡ ὕελλα. Παραπάτησε. Κάπου χαμηλὰ ἡ θάλασσα βεγγούσε. Τὰ βροντὰ ἐμμοσάζαν μὲ ναυτοὺς γεμάτους πρωτόγονες ψαλμωδίες κι' ἀπάνω τους τ' ἀστέρια πέφτανε χρυσοὶ λυωμένοι κόμποι μὲ τὰ δάκρυά του. Ὁ δροσερὸς ἀνεμος τὸν ξαναχτύπησε. Ἐσφιξε τὴν βαλιτσα του.

—Ἄς γίνῃ ἔτσι θέλει, εἶπε. Φαίνεται πῶς ἡ διάθεσή του πῆγαινε νὰ ξαστερῶσῃ.

Τὸ τραῖνο σφύριζε καὶ φυσούσε. Ὅλα ἦταν ἔτσιμα. Σὲ λίγο μὲ ἀπάθεια θὰ τὸν κατάπινε τὸ σκοτάδι.

—Ἐτσι εἶναι ὅλα στὴ ζωῆ, σκέφτηκε ἐνὸς διόρθωνε τὴν ἄκρῃ τῆς βαλιτσᾶς, στὸ δίχτυ τῆς τρίτης θέσης. Ἐτσι σὺν τὸ τραῖνο, ἔρχεσαι ἀπὸ τὸ ἀγνωστο σ' ἕνα φωτισμένο σταθμὸ, ἀπεχτᾶς αἰσθήματα, τοὺς τηλεφωνεῖς, σὲ κόβει ἕνας παλαβὸς Σταθμάρχῃς, χαίρεσαι γιὰ λίγο τὸν ἀνεμο, τὴ θάλασσα καὶ ξανά παίρνεις τὸ τραῖνο.

Θέλεις δὲ θέλεις—ὡσπου σὲ καταπίνει τὸ σκοτάδι.

Τὸ τραῖνο κυλοῦσε. Ἐπάρχει καὶ στὸ σκοτάδι συνέχεια; Ἀποροῦσε ὁ νέος. Ἐνα μαραζωμένο φῶς κοίταζε ἐκπληχτικό τοὺς ἐπιβάτες Ὅλα ἦταν θλιβερά. Μιὰ ἀγωνία χόρευε γυμνὴ στὰ στήθη τοῦ κάθε ἐπιβάτη, ἐνὸς γύρω τῆς καρφώνονταν ἀπὸ ἐπιβέξιο χέρι στιλέτου.

—Σὺν τοῖρκο εἶναι ἡ ζωῆ πανάθεμά την, σκέφτηκε ὁ νέος. Ἐνα παρδαλὸ καὶ θάρβαρο τοῖρκο, χωρὶς θεατῆς. Ὅλοι παίζομαι τὸ ρόλο μας. Κι' ἔλα αὐτὰ γιὰ νὰ διατηρήσωμε τὴν πανάθλια ἔταιρία μας. Σκοτώνεις καὶ σοὺ δίνουσι τιμές, σκοτώνεσαι καὶ σ' εὐλογοῦν. Ἦώρα θὰ κάψουν τὰ χωριά μας, θὰ δομαρδίσουν τίς πόλεις μας, θὰ φάνε τὸ ψωμί τῶν παιδιῶν μας... Ζήτω λοιπὸν τοῦ πολιτισμένου αἵωνα μας!

Τρεῖς φαντᾶροι μὲ κατεβασμένα δίκωχα κυτοῦσαν τίς ἀρβύλες τους. Εἶχαν ἀπολιθωθεῖ νὰ τίς κυτᾶζουν, λὲς κι' ἦταν μιὰ λίμνη μὲ κύκλους καὶ βούφαρα. Ἐνας παππᾶς εἶχε πλεγμένα

τὰ χέρια κι' ἔπαιζε ἀκατάπαυστα μὲ τοὺς ἀντίχειρες

—Ἐπίτιμον μέλος τοῦ τοῖρκο μας, μευρμούρισε μὲ ἀνευλάβεια ὁ νέος. Στὸ διάδρομο μιὰ γυναικοῦλα μὲ μσορα, κάθονταν ἀπάνω σ' ἕνα μπόγο. Στὰ χέρια τῆς κρατοῦσε μιὰ τσάντα πλεχτή. Ἦταν ἀπὸ κείνα τὰ πλάσματα πὺ γεννήθηκαν λὲς γιὰ νὰ μὴν ἔχουν ποτὲ ἀντιρρήσεις. Ὅτι θέλεις τὰ κάμεις, ἔτι θέλεις τοὺς λὲς; καμώνεσαι τὸν κόκκορα ἀπέναντί τους, βέβαιος πῶς δὲν θὰ ἐγάλουν μιλιὰ. Στὸ βάθος ἕνας κύριος λαγοκείμωταν. Ὅνειρα γλυκά. Τὸ ἐπάνω χεῖλος τοῦ ξυρισμένο φούσκωνε μ' ἕνα τρέμουλο καὶ ξεφούσκωνε μὲ ἀτονία. «Ἰστερα ὁ παχουλὸς λαγὸς φούσκωσε τ' ἀχειλί του, τὸ χιόνι ἐλόγυρά του κατέβασε τὴν πλῆσιδωτὴ ἄσπρη φούστα του νὰ κοιμηθῆ. Ὅλα ἦταν εἰρηγνικά. Ποιὸς νὰ τόλεγε πῶς ἡ ἄλλη μέρα θὰ ζημέρωνε μὲ μιὰ μεγάλη καταστροφή γιὰ τὸν παχουλό μας! Ὁ λαγὸς ἔβλεπε στὸν ὕπνο του μιὰν ἡμέρα ἐλόφωτη, ἕνα χωράφι μὲ κατκπράσινο στάρι, μιὰ μέλισσα νὰ παίζῃ σχιναῖκι μὲ ἐλόγυρο νῆμα πάνω σὲ χρυστάλλινα τριαντάφυλλα». Ἐτσι θὰ λέει κάποιος πικραμύθι. Πλάτῃ του εὐδὸς κοπέλλες. Ἦ μιὰ ἔγραφε ἀργὰ μὲ τὸ στυλό τῆς γράμμα. Τὰ μαλλιά τῆς ἔκαναν ἕνα στεφάνι χαρούμενο. Ἦταν τὸ μόνον ἀληθινὸ πράγμα μέσα στὰ ἄλλα σχήματα τοῦ βαγονιτοῦ. Ἦ ἄλλη μὲ τὸ κεφάλι ἀναγυρισμένο κοίταζε τὸ φῶς. Στὰ μάτια τῆς ἔτρεχαν κάτι σκιᾶς σὺν ἄλλα διψασμένα πὺ καλπάζουν πρὸς τὴν ἀκροποταμιὰ νὰ σβύσουν τὴν μεγάλη δίψα τους.

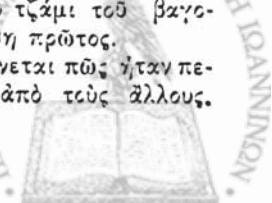
Στὸ διπλᾶν διαμέρισμα ἕνα παιδάκι ἐκλαίγε. Ἦ μάνα του δὲν εἶχε τίποτ' ἄλλο νὰ τοῦ δώσῃ ἀπὸ τὴ ραγισμένη φωνὴ τῆς.

—Εἰλαμεγαλύτερη τύχη σὺν ἡμεῦνα μικρὸς, σκέφθηκε ὁ νέος. Ἦ μάνα μου ἦταν ὕψιφωνος.

—Συνάδερφε, ἔχεις φωτιά; Ἦν ρώτησε ἕνας ἀπὸ τοὺς φαντᾶρους.

Ἐβγάλε τὸν ἀναπτήρα του κι' ἀναψε τὸ τσιγάρο τοῦ στρατιώτη. Τοῦφες καπνοῦ σηκώθηκαν πρὸς τὸ ἤλεκτρικό. Ἦ φωνὴ καὶ ὁ καπνὸς ἔχρσαν στὸ νέο. Ἐτέλος πάντων, ἔπρεπε νὰ σπᾶσῃ κάποιος τὴ σιωπή. Σ' αὐτὸν θὰ ἦταν καλύτερα νὰ σπᾶσῃ τὸ τζάμι τοῦ βαγονιτοῦ, παρὰ νὰ μιλήσῃ πρῶτος.

Ὁ φαντᾶρος φαίνεται πῶς ἦταν περισσότερο ρωμγὸς ἀπὸ τοὺς ἄλλους.

Ἄρχισε νὰ φλουρή: Ἰύριζε, εἶπε, ἀπὸ ἀναρρωτική ἀδεια. Εἶχε πληγωθεῖ στὸ Πόγγραδες. Καλὰ τὰ πέρασε σπῆτι του. Τώρα ξανά γιὰ τὸ μέτωπο. Τὰ ἔλεγε μὲ μιὰ ἐλαφριά κούραση. Πόσο εὐκολὰ ἀφομοιώνονται μερικοὶ ἄνθρωποι μὲ τὶς πιδὶ ἀπαίσιες καταστάσεις!

Ὁ παππᾶς μιλοῦσε παίζοντας τοὺς ἀντίχειρες. Αὐτὸ τὸν ἔκανε πιδὶ σεβάσμιο. Ἦταν κάτι τὸ πολὺ παληό, σὰν τὶς θαλασιδιές τῶν βουνῶν μας. Εὐλογοῦσε τὸν πόλεμο. Ὁ Θεὸς εἶχε κατέβει κοντὰ τους, στὸ ἴδιο μ' αὐτοὺς τραῖνο καὶ τὰ δάχτυλά του τοὺς εὐλογοῦσαν. Εἶχε γίνει Ἑλληνας τώρα, ἔπως εἶχε γίνει Ἑγγλέζος, Γερμανός, Γάλλος, Ἰταλός.

Αὐτὴ τὴν ἐποχὴ τὰ αἰσθηματά μας ἦταν μπερδεμένα. Κίναμε μονάχοι ἕναν δίκαιο ἀγῶνα στὰ σύνορά μας καὶ αὐτὸ μᾶς χάριζε ἕναν ρωμαντικὸ παλμό. Μὰ ὥρες ὥρες, ξετρώπωνε ἕνα ἄγχος πὺ ἐπνιγε τὸν πολεμιστὴ καὶ τὸ λαὸ καὶ πὺ ἡ ἀνάλυσή του ἔλεγε τοῦτα πάνω—κάτω: Ὅταν διαλυθεῖ τὸ ρωμαντικὸ αὐτὸ πάθος τί θὰ γίνη; Τί θὰ μείνη ἀπὸ τὰ γνωστά μας πράγματα; Ὁ ἐχθρὸς ἦταν βέβαιον πὺς θὰ περνοῦσε τὶς Θερμοπύλες...

Οἱ δύο φαντᾶροι ξεθαρεμένοι μιλοῦσαν μ' ἄλους. Αὐτὸ τὸ διαμέρισμα τοῦ βαγониοῦ ἔμοιαζε μ' ἕνα φτωχὸ δωμάτιο πὺ οἱ ἔνοικοί του σὰ νὰ γνωρίζονταν ἀπὸ χρόνια.

Ὁ τρίτος φαντᾶρος, μὲ κλειστά χεῖλη, δέχονταν τὸ μικρὸ ρυθμικὸ κούνημα τοῦ τραίνου χωρὶς ἀντίδραση. Σὰ νὰ ἦταν μιὰ στολὴ γεμισμένη μὲ ἄχυρα.

—Ἐσὺ κάνεις γιὰ σκιαχτρο πουλιῶν, εἶπε μέσῃ του ὁ νέος μὲ φανερὴ κακία γιὰτὶ ὁ φουκαρᾶς δὲν ἤθελε νὰ τὸν διασκεδάση.

Ὁ ἐλεγκτὴς πέρασε καὶ τρύπησε τὰ εἰσιτήρια. Ὁ ἀμίλητος φαντᾶρος κοίταξε τὴν τρύπα στὸ κόκκινο χαρτόνι καὶ κάτι ἔπαιρνε νὰ χλωμιάζη στὴν ὄψη του.

—Τὸ ἄχυρο πολυκαίρισε, κισρινίζε πιδὶ πολὺ, σκέφθηκε χαμογελώντας ὁ νέος.

Τὸ τραῖνο σφύριζε. Ἄφησε ἕνα βαθύ στεναγμὸ ἀνακούφισης καὶ στάθηκε στὸ μικρὸ σταθμὸ.

Ἡ γυναικοῦλα τοῦ διαδρόμου ἔβαλε τὶς φωνές. Ὅλοι κοιτάχτηκαν. Ἡ γυναικοῦλα ἔδωσε χαμηλότερο τόνο. Φάνεται πὺς δὲν ἤθελε νὰ ἐνοχλήση τοὺς ἄλλους. Οἱ ὡμοὶ τῆς ἔπαιζαν. Ἐκρυψε τὸ σταφιδιασμένο τῆς πρόσωπο μὲ τὶς παλάμες κι' ἔκλαιγε κάτι μουρμουρίζοντας.

—Υστερισμοί, εἶπε ὁ νέος δυνατὰ. Ἡ γυναικοῦλα σήκωσε τὰ μάτια τῆς.

Χοντρά δάκρυα κυλοῦσαν. Ἐμοιαζε μὲ κουφαλασμένη ἐλιά.

—Ἐνα χέρι μὸς ἄρπαξε τὴν τσάντα μου, εἶχε μέσα λίγα χρήματα καὶ μὲ ἀπόδειξι, ἀπὸ τὴν ραπτομηχανή μου. Τώρα; Δυστυχία μου, δὲ θὰ περνοῦμαι ὁ ἔμπορος πὺς τὸν πλήρωσα. Τὶ ἔπαθι... Ἡ φωνὴ τῆς ξεχαρδαλώθηκε. Ἦταν φανερό πὺς ἄλλη φωνὴ δὲν εἶχε.

—Καλὰ τὰ κατάλαβα, εἶπε σιγὰ ὁ νέος στὸ στρατιώτη. Κάτι τέτοια πλάσματα μυρίζουν κακοτυχία ἀπὸ ἕνα χιλίόμετρο.

Προσπαθοῦσε νὰ κρατήση ἕναν τόνο εἰρωνίας στὴ φωνή του, γιὰ νὰ μὴ δείξει τὴ συμπάθεια πὺ τὸν κυριαρχοῦσε γιὰ τὸ φτωχὸ πλάσμα.

Ἐνας λογίσις τοῦ σταθμοῦ ἄρχισε τὴ φασαρία. Ἐβόρισε τοὺς ἀνθρώπους τοῦ βαγониοῦ. Τοὺς εἶπε κλέφτες. Ἡ τὸς περνοῦσε ἄλους ἀπὸ στρατοδικεῖο.

—Καὶ τὸν παππᾶ; εἶπε ὁ νέος.

—Σκασιός, βρυχήθηκε ὁ λογίσις κι' ἔστρεψε τὸ λόγο του στὴ γυναικοῦλα. Τὴν ἔψαλα, ἐνῶ αὐτὴ συνέχιζε τοὺς λυγμούς τῆς.

Ἄν εἶχε στήν τσέπη τῆς τουλάχιστο τὴν ἀπόδειξι!

Τὸ τραῖνο ξεκίνησε πάλι. Ἐξω ἡ νύχτα περῖμενε. Δὲν ἤξερες ἂν προχώρησε μισὸ πόντο. Ἄν πῆς νὰ βγῆς ἔξω ἀπὸ τὸ φῶς τοῦ βαγониοῦ θὰ σὲ κἀνη δικὸ τῆς.

Ὁ παππᾶς πρότεινε νὰ γίνη ἔρᾶνος γιὰ τὴν τσάντα τῆς γυναικοῦλας.

Ὁ νέος ἔκανε τὸ γύρο μαζεύοντας λίγα χρήματα. Στάθηκε μπροστὰ στὸν «ἀχυρένιο» φαντᾶρο. Ἐκείνος ἄφησε στήν παλάμη τοῦ νέου ἕνα τάληρο. Ὁ νέος τὸν κοίταξε προσεχτικά. Δὲν ἔβγαλε κανένα ἄλλο συμπέρασμα παρὰ «ἀχυρένιος».

Ἐδῶσε τὶς ὄραχμὲς πὺ μάζεψε στὴ γυναικοῦλα. Ἐκείνη χαμογέλασε κι' ἔσφιξε γρήγορα τὰ λεπτὰ στὴν παλάμη τῆς ὕστερα σήκωσε τὸ κεφάλι καὶ κοίταξε ἄλους τοὺς ἀνθρώπους βαρρετά.

—Νὰ σοῦ κολλήση ἕνας τέτοιος ἄνθρωπος στὴ ζωὴ σου καὶ χάθηκες, ψιθύρισε ὁ νέος στὸ στρατιώτη.

—Αὐτὸ δὲν εἶναι τίποτε, εἶπε ὁ ἄλλος.

Ὁ νέος παραξενεμένος ἀπὸ τὸ χρώμα τῆς φωνῆς κοίταξε τὸ στρατιώτη, ἦταν ὁ «ἀχυρένιος».

—Δὲν εἶναι τίποτε, ὄχι δᾶ, ἀστεῖ εὔεσαι; Ἐγὼ δὲ θὰ σήκωνα τέτοιο βάρος, εἶπε ἀνόητα γιὰ νὰ ἐξακολουθήση τὴν κουβέντα μὲ τὸν «ἀχυρένιο».

—Δὲν εἶναι τίποτα, ξανάπε ὁ στρατιώτης παίζοντας στὰ χέρια του τὸ μαρκαρισμένο κόκκινο εἰσιτήριο.

Οἱ κοπέλλες εἶχαν γυρίσει στήν πλάτη τοῦ χοντροῦ κυρίου καὶ κοιμό-

ταν. Ἐμοιαζοῦν μὲ κοβαλες ἀπὸ πᾶντα πὺ οἱ γραμμὲς τους εἶχαν καλοδολεῖνται. Ἄν δὲν ἦταν τὰ τζάμια τοῦ τραίνου, ἡ νύχτα θὰ τὶς εἶχε πᾶρει. Ὁ παππᾶς ἐνδριεῖται κάτι κι' εὐλογοῦσε. Ὁ ὄπιος τοὺς εἶχε ὀγάλει ἀπὸ τὸ γεωγραφικὸ μήκος τοῦ τόπου μας.

—Ἡ ψᾶρέψετε καμμιὰ μπουκάλα στὸ γαλήνιο ὠκεανὸ τοῦ βιέριου σας μὲ τὸ S.O.S. τῶν ἀνθρώπων μας, σιγομουρμούρισε ὁ νέος. Ἡ γυναικοῦλα κάτι ματουλοῦσε. Οἱ δύο φαντᾶροι εἶχαν φύγει γιὰ καμμιὰ τσάρκα τὰ διαμερίσματα.

Ἐπὶ ποῦ θεωρεῖς ἐσύ γιὰ κάτι; Ἐκἀρχισε τὴν κουβέντα ὁ νέος. Ἐβόρισε μὲ μιὰ μικρὴ δυστυχία νὰ τοῦ ἔρχεται: γιὰτὶ ὁ φαντᾶρος εἶχε ἀποσυρθεῖ στὸ φρούριο τῆς σιωπῆς. Ἐκανε λάθος. Ὁ φαντᾶρος χωρὶς νὰ τὸν κοιτάξη, τσαλακωνοντας τὸ εἰσιτήριο, ἄρχισε μ' ἕνα μικρὸ τίνχημα τοῦ κεφαλοῦ του.

Ἰύριζε ἀπὸ νευρολογικὴ κλινική καὶ πηγαίνω ξανά στὸ μέτωπο. Αὐτὸ εἶναι κάτι, ὄχι βέβαιον σπουδαῖο. Τὸ σπουδαῖο δὲν εἶναι νὰ τοῦ κλέβουν μὲ τσάντα, μὰ νὰ σκοτώσεις.

Ὁ νέος ἀνακάθησε, πήρε τσιγάρο, ἔδωσε καὶ στὸ στρατιώτη, μὰ ἐκείνος ἀρνήθηκε συνεχίζοντας τὴ διήγησή του.

—Δὲ σὲ ξέρω ποῖος εἶσαι, δὲ μὲ ξέρεις ποῖος εἶμαι. Στὸν τρίτο σταθμὸ θὰ κατέδω.

—Ἐγὼ στὸν πρῶτο, τὸν ἔκοψε ὁ νέος γιὰ νὰ τοῦ κἀνη ποῖος εὐκολὴ τὴν ἔξοχολόγηση.

—Τόσο τὸ καλότερο. Λένε πὺς ὁ δολοφόνος γυρίζει στὸν τόπο πὺ ἐγκλημάτισε, ἔτσι κι' ἐγὼ σκέφτομαι ἔλην ὦρα αὐτὸν πὺ σκότωσα.

Ὁ νέος ἐννοῶσε ἕνα κρῦο ρίγος στὶς πλάτες. Κοίταξε γύρα μὲ τρόπο, οἱ ἄλλοι κοιμόταν. Μόνον ἡ γυναικοῦλα σὰν μοῖρα, μασουλίζε ἤσυχη πιά.

—Σκότωσα κάποιον πὺ δὲν τὸν γνωρίζω, μὰ πὺ κάτι γιὰ πάντα πήρε ἀπὸ μέσῃ μου.

Ἦταν πρῶτὸ σὰν κίναμε τὴν ἐπίθεσιν σ' ἕνα γυμνὸ λόφο. Τὰ πολυβόλα δούλευαν κανονικά. Οἱ δειδὲς χαρχάλευαν τὸν ἄερα. Τοὺς κυνηγήσαμε. Ὀυρλιαζὺν καλῶς ἔφευγαν. Ἄ! τί ἀνθρωποκυνηγητὸ ἦταν ἐκεῖνο! Ἐδῶ καὶ τρεῖς μῆνες... ἤμουν πολὺ νέος τότε, πολὺ νέος... Ἐβόιωθα τὸν πόλεμον σὰ σπόρ!

Πίσω ἀπὸ ἕναν βράχο εἶδα ἕνα φτερό νὰ κουνιέται. Ἐφῆσα στὰ εἴκοσι βήματα. Θὰ τὸν πιάσω τὸν φασιανὸ σκέφτηκα. Πανηγύρι... Πρότεινα τὸ αὐτόματο. Μαζεύτηκε σὰν σκαντζόχοιρος. Ἐφερε τὸ χέρι στὸν κόρφο του. Κάτι τράδηξε γρήγορα καὶ τὸ ζύγωσε στὸ στόμα.

Ὁ στρατιώτης μιλούσε γοργά, λαχανιασμένα. Ἦθελε νὰ δώσῃ ἔκφραση σ' αὐτὸ πού τὸν παίδευε.

— Θὰ μὸς τὴν πετάξῃ, σκέφθηκα καὶ πάτησα τὴν σκανδάλη, μιά, δύο, τρεῖς... Ὁ σκαντζόχοιρος ἀπλωσε τὰ κανιά του σπαράζοντας. Ἐκανε κάτι μικρὲς κινήσεις. Τότε ἔνα μούδιασμα ἀπλωσε ἀργὰ μέσα μου. Δὲν ἐνοιωθα μίσος, ντροπή, ἀγάπη, δὲν ἐνοιωθα τίποτα γι' αὐτὸν πού κουνιόταν. Πληθυσία πολὺ κοντὰ του νὰ τὸν δῶ. Τὸν γύρισα ἀνάσκελα. Μὲ κοιτοῦσε. Δὲν μὸς ἔκανε αἰσθηση. Θέλησα νὰ τοῦ πάρω τὴν χειροβομβίδα πού νόμισα πὼς κρατοῦσε κοντὰ στὸ στόμα. Τοῦ τράβηξα ἀπότομα τὸ χέρι. Ἄφησε μιὰ πονεμένη φωνουλά. Τοῦ ἀνοιξα τὰ δάχτυλα πού ἐπερναν νὰ κοκαλώσουν καὶ εἶδα... Τὸν κοίταξα στὰ μάτια. Πετοῦσαν μέσα τους δύο νυχτερίδες. Ἔσκουζα κλαίνοντας καὶ τὸν φίλησα. Μεῦ χαμογέλασε; Πήγε νὰ μὲ σαγκάσῃ; Δὲν ξέρω. Ἐκανε μιὰ κίνηση πού ἦταν ἡ τελευταία του.

Κοίταξα τὴν φωτογραφία. Ἦταν μιὰ γυναίκα καὶ δύο παιδιὰ. Τὸ ἔνα παιδί μικρούλι, παχουλό, ἦταν στὴν ἀγκαλιά της. Τὸ ἄλλο καβάλλα σὲ ποδήλατο μὲ τρεῖς ρόδες. Πάνω ἀπὸ τὰ μαλλιά της γυναίκας ἔγραφε μὲ μελάνι «RICORDO» κι' ἐκεῖ ἀκριβῶς εἶχε ματώσει καθὼς τὴ φίλεῦσε ὁ Ἴταλός.

Ἐτρεμε ἀλαφριά. Ὁ νέος τοῦ ἐπίασε τὸ χέρι.

— Δὲν εἶναι ἀχυρένιος; ἔλεγε μέσῃ του, εἶναι ἄνθρωπος, ἐξαιρετος ἄνθρωπος.

Οἱ δύο φαντάροι γύρισαν γελώντας. Τὸ τραῖνο εἶχε μιὰ βαρυὰ μυρουδιά. Στάθηκε. Οἱ κοπέλλες κοιτάζονταν σὲ καθρεφτάκι. Ὁ παππᾶς ἐπαιξε τοὺς ἀντίχειρες. Ἡ γυναίκα κατέβηκε σέρνοντας τὸ μπόγο της.

Στὴν ἀνατολὴ ρόδιζαν δύο συννεφάκια σὰ ρόγες κοπέλλας πού τῆς ἔφυγε τὸ σεντόνι στὸν ὕπνο της. Τὰ σπιτία, τὰ δέντρα, οἱ ράγες τοῦ τραίνου, ἡ λαχταριστὸς οὐρανὸς εἶχαν ἔνα δροσερὸ χρῶμα. Κάτι πράσινες γρίλιες ἀνοῖσαν ἀπὸ γυμνά, παχουλά χέρια. Δυὸ χῆνες κακάριζαν, μιὰ λεπτὴ αὐρα κουνεῦσε τὰ φύλλα ξυπνώντας τα, ἕνας βαθὺς στεναγμὸς ἐγγίχε ἀπὸ τὰ χεῖλη τοῦ νέου.

Στὸ βαγόνι μπηγαν δύο χωριάτισες μ' ἕνα καλάθι αὐγά κι' ἕναν πετεινὸ. Κάπου βολεῦτηκαν. Τὸ τραῖνο σφύριξε. Τώρα θὰ βούλιαζε νικηφόρο στὰ πρωϊνά χρώματα. Οἱ πόρτες ἐκλείσαν.

Ἄφησε τὸ χέρι τοῦ φαντάρου. Πήρε τὸ βαλιτσάκι του ἀπὸ τὸ δίχτυ. Πέταξε ἕνα ἄχρωμο «χαίρετε» καὶ κατέβηκε στὴ γῆ κουτσαίνοντας ἀπὸ μούδιασμα.

Κοίταξε γύρα. Πόσο γαλίνια ἦταν

ΥΠΕΡΒΑΤΙΚΗ ΖΩΗ

Μ' ἀκολουθεῖ καθημερινά, σὲ κάθε βῆμα πιστά, τὸ ἐλέμμα κι' ἡ μορφὴ σου.

Γιὰ κάθε πράξῃ μου, εὐλογία εἶτε καὶ κρῖμα, πάντα ὀδηγίτρα μου ἡ ψυχὴ σου.

Ἄναπαμὸ καὶ λησιμονιὰ δὲ θάβρω, ξέρω.

Γοητείας οἶστρος θὰ μὲ ζώνει.

Βαρειὰ τοῦ πόνου ἢ ὁμορφιὰ πού ἐντὸς μου φέρω, κι' οὔτε στὸ θάνατο τελειώνει.

Μιὰ ἀγάπη ἀπόλυτη, σκληρὴ, μᾶς δένει αἰώνια πέρα ἀπ' τῆς νειότης τὸν παλιὸ μας κι' ἀπ' τῶν αἰσθησεων τὸ ξεφρένιασμα, κι' ἀκόμα πέρα ἀπ' τὸν ἴδιο λυτρωμὸ μας.

Κι' ἂν οἱ καημοὶ μας, κι' οἱ χαρὲς μας, κι' ὄλοι οἱ πέθοι, τελειώνουν, σθεῶν — ἀφρὸς στὸ κῆμα, — κάποια ζωὴ ὑπερβατικὴ μιὰ μοῖρα κλώθει πέρα ἀπ' τὸ ἀνθρώπινο τὸ μνῆμα.

Ὅμως μιὰ τέτοια, τέτοια ἀγάπη πού ἀνυψώνει σ' ἄφραστο φῶς τὰ πεπρωμένα, πῶς γίνετ' ἔγθρα κι' ἐγωῖσμος πού φαρμακώνει θανατερά, κι' ἐσὲ καὶ μένα;

ΤΑΣΙΑ ΑΔΑΜ

ελα! Τὸ τραῖνο ξεκίνησε πίσω ἀπὸ τίς πλάτες του.

Κάθησε στὸ καφενεῖο τοῦ σταθμοῦ νὰ πάρῃ καφέ. Τὸ τραῖνο εἶχε χαθῆ. Οἱ πάπιες φλυαροῦσαν. Μερικὰ παιδάκια ἐπαιζαν τὴν τυφλόμουγα. Κάποιος μ' ἕνα σφυρὶ χτυποῦσε ἕνα χαλασμένο βαγόνι.

Οἱ σειρήνες τῆς Πολιτείας ἀρχισαν τὸ σπαραγμὸ τους. Κάτι κοκαλιάρικα δάχτυλα ἐσχίζαν τὰ χρώματα τοῦ πρωϊνοῦ ἀνελέητα. Τὰ παιδάκια εἶχαν ἀνοίξει κάτι μάτια πού ἐκτόξευαν μαῦ-

ρο χρῶμα καὶ ἀγωνία. Ὁ Σταθμάρχης μὲ τὰ σειρήνια του καὶ τίς πλατειῆς χειρονομίες του ἀγκάλιασε τὰ τσουβάλια τοῦ ὀρύγματος. Ὁ νέος κουτρουβάλισε μαζί του. Ἐκεῖ στὸ μισοσκόταδο διέκρινε τὴ γυνιακοῦλα τοῦ βαγονιοῦ. Στὰ γόνατα νανούριζε τὴν πλεχτὴ τσάντα της. Ὁ νέος χαμογέλασε μιὰ στιγμὴ μὲ πίκρα, ἐνῶ στὴν πόλη ἔπεφτε δαιμονικὰ ἡ πρώτη μπόμπα τοῦ Χίτλερ...

ΦΡΙΞΟΣ ΤΖΙΟΒΑΣ

ΘΕΜΑΤΑ ΜΕΤΑΠΟΛΕΜΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ

Ο ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ ΚΑΙ Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΟΥ ΣΤΟ ΠΑΙΔΙ

Πριν από λίγα χρόνια, είχα δισβάσει το έργο και τη ζωή του Πεσταλότσι. Άρχες διδαχτικές, πειραματισμοί και προσπάθειες, που αντιμεμάχονταν την Παράδοση, όλα αυτά έχουν τόσο συγχωνευτή με νεώτερες παιδαγωγικές θεωρίες, που σχεδόν δεν μένει στη μνήμη μου τίποτε το αποκλειστικά δικό του.

Μένει, όμως κάτι άλλο, βαθιά ανθρώπινο. Μιά δραματική πορεία μέσα στη νύχτα του μεγάλου Παιδαγωγού για κάποια Εύρωπαϊκή πολιτεία, που την ημέρα εκείνη, είχε ρημάξει ο πόλεμος. Πήγαινε μέσα στα έρειπια, να περιμαζεύει τα έγκαταλελειμμένα παιδιά, να τους δώσει τροφή, στέγη, χαρά.

Ένα κινηματογραφικό έργο «Κάπου στην Εύρώπη»—αν θυμώμαι καλά—για τα παιδιά της Εύρώπης, που τριγύριζαν στα πολεμικά έρειπια σαν άγρια του δάσους, χωρίς γονείς, χωρίς ψωμί, χωρίς σπήτι, και το διάβασμα ενός παιδαγωγικού έργου «Ελβετών παιδαγωγών «ή διανοητική εξέλιξη του παιδιού κατά τον πόλεμον», στάθηκαν ή άφορμή να σκεφτώ περισσότερο πάνω στην επίδραση του τελευταίου πολέμου, στο σώμα και στην ψυχή του παιδιού.

Τα παραπάνω ήταν μια άφορμή μονάχα. Γιατί κι έμεεις, έδω, μεγαλώσαμε ανάμεσα με τον πόλεμο, και σά δασκάλοι, μαζέψαμε άπρόσκλητες τις έμπειρίες του μια δεκαετία τώρα.

Τό 1945 είχαμε άνοιξη τα σχολεία. Σπασμένα τα παράθυρα, ρημαγμένα τα έπιπλα, σκισμένες οι εικόνες. Τα παιδιά μαζεύτηκαν γυμνά, ξυπόλητα, με χλωμά πρόσωπα, τρομαγμένα μάτια. Η προσοχή τους τριγύριζε στις διανομές της Ούνρα. Ένός παιδιού έτρεμαν τα χέρια διαρκώς. Κάποιο άλλο, σερόταν στο σχολείο με τα τέσσερα. Ο πατέρας του μάς είπε, πώς δε μπορούσε να πάη σε γιατρό στην πόλη, όταν άρρώστησε. Όρφανά πολλά παιδιά. Στο διάλειμμα έμάλωναν χωρισμένα σ' αντιμαχόμενες παρατάξεις...

Άργότερα, νέος πόλεμος και πάλι στην Ελλάδα. Ειδικότερα στην ύπαιθρο που έκλεισαν τα σχολεία, όταν ξανάνοιξαν τό 1949, ή ίδια άτμόσφαιρα της καταστροφής

και της έρήμωσης παρουσιάζονταν και πάλι. Στα παιδικά χείλη δέν άνθιζε τό γέλιο. Ήταν νευρικά που έφταναν τα όρια του θράσους. Δέν είχαν έμπιστοσύνη στους μεγάλους. Αύξήθηκε ο άριθμός των όρφανών κι έλειπαν πολλά. Άλλα είχαν άρπαγή σε ξένες χώρες κι άλλα ζούσαν στις παιδουπόλεις.

Ο πόλεμος λοιπόν, προπαντός στην πατρίδα μας που κράτησε μια δεκαετία όλόκληρη, έφερε στη ζωή του παιδιού βαθιά άναστάτωση. Τό έκανε να ζήση κι αυτό την ψυχική άναταραχή ένός συγκλονιστικού δράματος, που δέν είχε καθόλου τη γραμμική πορεία μιας προοδευτικής λύτρωσης αλλά της άδυστηρης έπιστροφής στον ίδιο κύκλο της άγωνίας. Θυμούμαστε καλά τη δεκαετία ούτή. Στην άρχή ή ψυχή, παρθενική άκόμη και άκμαία, με την πρώτη είσβολή, άρχισε τους κατακόρυφους ένθουσιασμούς του 1940. Έπειτα την επώδυνη πώση της κατοχής, κι άργότερα τη λυτρωτική άνάταση για την άπελευθέρωση της Πατρίδας. Τό κυκλικό δράμα όμως ξανάρχισε, με τις ψυχές σε συνεχή δονισμό, ίδια τύμπα να που τα πλήττουν οι άνεμοι. Τα παιδιά βρέθηκαν στο κέντρο αυτής της συμφοράς. Άναγκάστηκαν γρήγορα να μεγαλώσουν, ν' αφήσουν τα παιχνίδια, να κλαίνε σά μεγάλοι, και πολλές φορές να πεθαίνουν σά μεγάλοι. Ο πόλεμος όμως τελείωσε έδω και 3 χρόνια. Η ειλρήνική ζωή ξανακυλάει πάλι στις κοίτες του χρόνου. Γύρω μας βλέπουμε να χτίζονται τα σπήτια, να δουλεύονται τα χωράφια, να κλπίζουν τα έργαστάσα, ύδροηλεκτρικό έργα και έγγειοβελτικά να ύψώνονται. Και σχολικά κτίρια άρχισαν να στολίζουν πάλι τα χωριά μ' έπίμονες έέργειες που προέρχονται κυρίως από την κορυφή της πολιτείας.

Σ' έμάς όμως τους δασκάλους ή πολεμική έμπειρία, ή έπαφή με τη βασανισμένη ψυχή του παιδιού, δε στάθηκε όσο έπρεπε άφορμή για μια μελέτη του μεταπολεμικού παιδαγωγικού θέματος, μια ριζική άναθεώρηση των διδαχτικών μας άρχών, που μένουν ντυμένες τη μεθολογική σπουδαιοφάνεια, χωρίς καμμία έναρμόνιση με την ψυχή

του σημερινού παιδιού και καμμία προσαρμογή στις άπαιτήσεις της μεταπολεμικής κοινωνίας.

Συνεχίζουμε την προπολεμική μακαριότητα, για πολυποίκιλες και μοντέρνες διδαχτικές έπινοήσεις στα έπι μέρους μαθήματα, με άτελείωτους μεθολογικούς πειραματισμούς χωρίς να κοιτάξουμε γυμνά τό θέμα της Άγωγής πάνω σε μια καινούργια βάση που θα φέρη την ψυχική ίσοροπία στο παιδί.

Στην άναπροσαρμογή μας αυτή θα συναντήσουμε έμπόδια πολλά. Η κρατική άνεχεια για μια ύγιεινότερη έμφάνιση των διδαχτηρίων με πλούσια, χαρούμενη έπίπλωση, και ταχτοποίηση των κατ' εύφημισμόν μαθητικών συσσιτίων είναι από τα βασικότερα έμπόδια. Άκολουθεί ή προσαρμογή του προκατακλισμιαίου Άναλ. προγράμματος και τό ζήτημα της έπαφής του παιδιού στην κοινωνία με τον κινηματογράφο, τό θέατρο, τό έντυπο κ.τ.λ. Η κοινωνία μεταπολεμικά, στο παιδί, στο άθωο αυτό θύμα των μεγάλων, συνήθισε να έκοτμίζη τις βαρύτερες κατηγορίες.

—Τα παιδιά δέν μαθαίνουν γράμματα.

—Δε σέβονται τους μεγάλους.

—Έχουν άστατο χαρακτήρα χωρίς ίδανικά.

—Βαδίζουν στον έκφυλισμό.

Πολλές από τις κατηγορίες αυτές, στην καθημερινή μας έπαφή με τα παιδιά τις είδμε κάπως να έπαληθεύουν. Είδαμε όμως και από την άλλη μεριά, παιδικές έκδηλώσεις άξιες θαυασμού. Πιστεύουμε ότι τό σημερινό παιδί δέν είναι εκείνο του 1939. Ο πόλεμος που μεσολάβησε έφερε τη μεγάλη άναστάτωση. Γιατί τα παιδιά στη δεκαετία αυτή είδαν και έζησαν πολλά. Βρέθηκαν σε σκηνές όμαδικού φόνου και καταστροφών. Είδαν τα σπήτια τους να καίονται, και τους γονείς τους ν' άρπάζονται για τα στρατόπεδα συγκέντρωσης. Άκολούθησαν τη σκοτεινή γραμμή της προσφυγιάς, κουβαλώντας στους άδύνατους ώμους τα τελευταία κουρέλια του σπητιού. Άκουσαν την πόρτα να χτυπάη τη νύχτα κι είδαν τον πατέρα—τό σύμβολο της δύναμης—να κρύβεται περίτρομος στα πιό άπί-

θανά μέρη. Έκλαψαν και πείνασαν. Κατέβηκαν στη μαύρη αγορά κι' αναγκάστηκαν να κλέψουν ν' άρπάξουν να είπουν ψέμματα.

Τά παιδιά που μεγαλώνουν τώρα, οι έφηβοι, κι' όσα βρίσκονται στην πρώτη άνδρική ηλικία μπορούν να όνομασθούν ή πραγματική γεννιά του πολέμου. Τόν πόλεμο, τόν έχουν ζήσει έντονώτατα σωματικά και ψυχικά και οι διάφορες άντιδράσεις του σκληρού βιώματος έκδηλώνονται με τή μορφή συγκρούσεων στην καθημερινή ζωή.

Η μελέτη αυτής της δοκιμασμένης παιδικής γεννιάς του πολέμου από παιδαγωγική όκοπιά δέ μπορεί να όλοκληρωθή στα πλαίσια ενός άρθρου ούτε και οι μεμονωμένες παρατηρήσεις έχουν τήν αξίωση γενικεύσεων. Πρέπει να μελετηθούν τά παιδιά τών πόλεων και τών χωριών, τά συμμοριόπληκτα τών παιδοπόλεων κι' άλλα ακόμη που μεγάλωσαν σε ξένα χέρια όρφανά και άπροστάτευτα, πάνω σε όγουρη έπιστημονική βάση.

Η έπαφή μας με τήν τραυματισμένη παιδική ψυχή πρέπει να κατευθύνεται, σε άντιποραβολή με τή γεννιά του 1939, στις ουσιαστικώτερες ψυχικές έκδηλώσεις, όπως είναι: Ο σεβασμός τών παιδιών πρós τους γονείς. Ο χαρακτήρας τών παιδιών που μεγάλωσαν με διαλυμένη έξ αίτίας του πολέμου οικογένεια. Η στάση τών παιδιών στο έπάγγελμα και μπροστά στα έμπόδια που παρουσιάζονται. Τό περιεχόμενο τών Ιδανικών τους. Αν έχουν θάρρος, χαρά για έργασία, έμπιστοσύνη στον έαυτό τους, διάθεση άλληλεγγύη, προθυμία συνεργασίας. Τά άνώματα παιδιά έξ αίτίας του πολέμου.

Εμείς, από τό πλήθος αυτό τών άπαραιτήτων για μελέτη ψυχικών έκδηλώσεων του μεταπολεμικού παιδιού θίγομε μόνο τή βασική έστία της συγκεντρωμένης πολεμικής έμπειρίας, που είναι τό πολεμικό βίωμα. Υπάρχει στις παιδικές ψυχές, χωνιασμένο μέσα στο ύποσυνείδητο, με διαβρωτική άντανάκλαση στο πνεύμα και στο χαρακτήρα του νέου όργανισμο.

Η άποκάλυψη του βιώματος σήμερα είναι δύσκολη γιατί λείπουν οι άμεσες άντιδράσεις, κι' έτσι δέ μπορεί κανείς ψυχολογικά να καταγράψει τή συστηματική και άμοιβαία διαδοχή της αίτίας και τού άποτελέσματος. Πέρασαν τόσα χρόνια από τή λήξη του πολέ-

μου, και ή άμεση μεθοδική παρατήρηση άποβοίνει άχρηστη, άφοδ οι ψυχικές έέργειες τών παιδιών δέν έχουν τό έκδηλο χρώμα τού νωπού γεγονότος.

Μπροστά στη δυσκολία αυτή, ξένοι ψυχολόγοι και παιδαγωγοί προτίμησαν τό δρόμο που όδηγεί διά μέσου τών όνειρων που είναι οι καταλληλότερες ύποσυνείδητες έκφράσεις, που διαποτίζονται από σοβαρό κατάλοιπο πολεμικού βιώματος.

Στήν άνάλυση τών όνειρων ή σημερινή ψυχολογία δέν περιορίζεται στη Φροϋδική θεωρία της σεξουαλικής άποκλειστικότητας, αλλά προσπαθεί να φανερώσει όλο τό ψυχικό περιεχόμενο που μπορεί να κλείσει ένας ζωντανός όργανισμός, σε συναισθήματα, έπιθυμίες, άγωνίες κ.τ.λ.

Από τό ώραίο βιβλίο τών παιδαγωγών Jouilly και Shientouh του Ίνστιτούτου J. J. Rousseau της Γενεύης «Η έξέλιξη του χαρακτήρα του παιδιού κατά τόν πόλεμο» (1) παρουσιάζουμε μιá σειρά παιδικών όνειρων για να καταδειξομε τή μεγάλη σημασία του πολεμικού βιώματος στην κατοπινη ζωή τών παιδιών, θυμάτων του τελευταίου πολέμου.

Είναι παρμένα από παιδιά διχόφρων έθνικοτήτων που περιμαζεύτηκαν στη Γαλλία, σε σπήτια τών παιδιών, με τή λήξη τών έπιχειρήσεων.

Η Ντενίς 14 χρονών. Ο πατέρας βρισκόταν σε Γερμανικό στρατόπεδο. Η μητέρα μόλις άπολύθηκε. Πρῶτο της όνειρο που ξαναγύρισε τρεις φορές. «Τό σπήτι που καθόμαστε τώρα έγινε στρατόπεδο. Άνθρωποι μας χτυποσαν».

Ερώτηση. Ποιοι ήταν αυτοί οι άνθρωποι;

Απάντηση. «Μου θυμίζουν τους Γερμανούς».

Δεύτερο όνειρο. «Οι γονείς μου ήταν σε κάποια φυλακή. Ήταν κελιά μέσα στη γή, τρύπες. Έκει τους είχαν χωμένους μέχρι τό λαιμό. Άνθρωποι τους χτυποσαν στο κεφάλι και μετά τους σκέπαζαν με άμιο. Έξύπνησα. Έφώναξα. Τήν άλλη μέρα, έμεινα στο κρεβάτι».

Δώρα 13 χρονών. Ζούσε χωρισμένη από τους γονείς της κατά τόν πόλεμο, κρυμμένη σε σπήτια χωρικών. Όμολογεί ότι ήταν πολύ

μικρή για να συγκινηθή από τις άρπογές ή τις έξορίες. Οι γονείς της ήταν ξένης καταγωγής. Τό όνειρό της: «Σ' ένα δωμάτιο, έδω στο σπήτι, ήταν δυό μεγάλα καζάνια με ζεματιστό νερό. Βρισκότανε μέσα στο καζάνι οι δυό γιαγιές μου και πολλοί έξόριστοι έβραϊοι. Η μαμά μπήκε μέσα στο δωμάτιο και τής είπα: να ή μάνα σου! Η μαμά ήταν πολύ τρομαγμένη. Η Ρόζα (παιδαγωγός της Δώρας) ήρθε στο δωμάτιο και μου είπε. Δέν έπρεπε να τής μιλήσης έτσι τής μαμάς σου, μικρή άνόητη. Προσπάθησα να μιλήσω στις γιαγιές μου, Γαλλικά, Γερμανικά, Έβραϊκά, αλλά αυτές δέν με καταλάβαιναν».

Ριχάρδος 13 χρονών. Άγόρι έξόριστο από τήν Πολωνία σ' ένα στρατόπεδο έξόντωσης. Ο πατέρας πεθαμένος στην όμηρια. Η μητέρα ξαναβρέθηκε τελευταία στη Γερμανία.

Τό όνειρο που 4 φορές ξαναείδε στο σπήτι τών παιδιών που έμεινε. «Ο πόλεμος άρχισε. Μπλέχτηκα κι' έγώ. Έγινε πιλότος. Μετά φαντάρος. Έγτερα πάλι σε στρατόπεδο συγκέντρωσης κι' έπρεπε να δουλέψω. Μ' έβαλαν μπροστά σ' ένα φούρνο κρεματορίου».

Ροζέττα 14 χρονών. Ο πατέρας και ή μητέρα σε όμηρια. Ο πατέρας μόλις γύρισε από στρατόπεδο. «Όνειρεύτηκα συχνά τή μάνα μου. Αυτή μου φαίνονταν μιá κυρία, μετά άκούτανε μοιρολόγια. Η κυρία έγινε μικρή. Δέν ήταν πλέον σαν ή μάνα μου πρώτα».

Μωρίς 11 χρονών. Οι δυό γονείς σε στρατόπεδο. Τό όνειρο που είδε πριν από ένα χρόνο: «Ήμουν φαντάρος σε μιá πόλη όχι στη Γαλλία. Γινόταν μάχη. Τραυματίστηκα. Έβλεπα τό θάνατο. Είχα μιá μεγάλη λύπη».

Τό παιδί είχε τραυματισθή πραγματικά στο γόνυ έλαφρά από έκρηξη όβίδας σε κάποιο βομβαρδισμό.

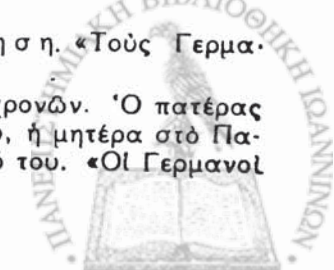
Δεύτερο όνειρο του ίδιου παιδιού «Έμεινα μόνος στο σπήτι. Χτυποσαν δυνατά τήν πόρτα. Φοβήθηκα. Φώναξα. Μαζεύτηκαν οι γείτονες. Οι κακοόργοι έφυγαν».

Ερώτηση. Σε κάνουν να σκέφτεσαι τίποτε αυτοί οι κακοόργοι;

Απάντηση. «Τους Γερμανούς».

Μωρίς 10 χρονών. Ο πατέρας σε στρατόπεδο, ή μητέρα στο Παρίσι. Τό όνειρό του. «Οι Γερμανοί

1. Έλπίζομε σύντομα να κυκλοφορήσι μετάφραση του βιβλίου αυτού.

ήρθαν, νά με πιάσουν. "Ετρεία τις σκάλες κι' έπεσα. Ξύπνησα κάτω από τὸ κρεβάτι μου».

Σύλβιος 11 χρονῶν. "Η μητέρα σὲ στρατόπεδο. "Ο πατέρας στρατιώτης. «"Ημουν πιά μεγάλος. "Εγινα αεροπόρος. Βολτάριζα στὸ αεροπλάνο τῆς χαρᾶς. Πυροβόλησαν ἐπάνω στὸ αεροπλάνο μου κι' ἓνα βλήμα χτύπησε τὸ φτερό, ὄχι τὴν οὐρά. Γκρεμίστηκα στὸ ἔδαφος. "Εξύπνησα κάτω ἀπὸ τὸ κρεβάτι μου».

Δεύτερο ὄνειρο. «"Ηταν ὄνειρο μὲ τοὺς διαβόλους. Εἶχαν μαχαίρια καὶ ὠρμούσαν ἐναντίον μου. "Εξύπνησα, οἱ ἄλλοι εἶπαν ὅτι ἔβαλα τις φωνές. Λένε διι μιῶ συχνά τὴ νύχτα».

Ρόλφη 8 χρονῶν. «"Ημουν στὸ κιγκλίδωμα τοῦ κήπου (στὸ σπητι τῶν παιδιῶν). "Αγόραζα ἓνα κτυτὶ σπρίτα κι' ἓνας ληστής ἦρθε μ' ἓνα περίστροφο πίσω ἀπὸ μένα κι' ὄλο τὸν κόσμο».

Δεύτερο ὄνειρο. «Πῆγα μὲ τοὺς φίλους μου στὸ πάρκο. Βλέπαμε τοὺς Γερμανοὺς ποὺ σκότωναν. Τοὺς εἶχαν βάλει μέσα σὲ μιά τρύπα. "Επесαν μέσα. Δὲν μποροῦσαν πιά νά βγοῦν. "Εβγαίναν μέσα ἀπὸ τὰ χάματα».

"Ερώτηση. Φοβᾶσαι ταχτικά;

"Απάντηση. «Μάλιστα. Συχνά τὴ νύχτα τοὺς Γερμανοὺς. Τότε φοβοῦμαι καὶ ξυπνῶ ὄλον τὸν κόσμο».

—Εἶδες τοὺς Γερμανοὺς;

—«Μάλιστα. Στὸ σπητι τῆς παραμάνας μου (ζοῦσε στὸ σπητι μιᾶς ἐργάτριας) αὐτὴ μὲ εἶχε κρύψει στὸ ὑπόγειο. Οἱ Γερμανοὶ περνοῦσαν ἀπ' ἔξω μὲ μιά καραμπίνα καὶ κατὶ ἔκαναν μέσα στὸ σπητι».

Οὐγκέττη 9 χρονῶν. "Η μητέρα ἄρρωστη στὴ Μασσαλία. «Μιά φορά σ' ἓνα ὄνειρο εἶδα Γερμανοὺς ἀξιωματικούς. "Εξύπνησα. Φώναξα τὴν "Ιουλιέττα (ἀδελφὴ τῆς)».

"Ερώτηση. Εἶδες Γερμανοὺς;

"Απάντηση. «Ναὶ τρόμαξαν τὴ μαμά. "Ερχονταν μὲ ὄπλοπολυβόλα. "Αν ἡ μαμά δὲν τοὺς ἔδινε νά πιῶν, θὰ τὴ σκότωναν. Τῆς ἔλεγαν νά τοὺς μαρτυρήσῃ ποὺ εἶχε κρυμένους τοὺς "Αμερικανοὺς καὶ νά τοὺς παραδώσῃ».

"Ιάκωβος 11 χρονῶν. "Η μητέρα σὲ στρατόπεδο συγκέντρωσης. "Ο πατέρας μόλις γύρισε.

«"Ημουν μὲ τὸ Σουλβαίν (συμμαθητὴ του) στὸν κήπο. "Εκεῖ ἦταν παιδιὰ μὲ μαχαίρια. Μαχαίρωσαν

τὸ Σουλβαίν, τέσσερις φορές στὸ χέρι. Μετὰ ὁ κ. Διευθυντὴς εἶπε: Κάποιος νά πάῃ νά βάλῃ τὸ μεγάλο "Ιάκωβο (παιδαγωγὸ) φρουρό. Τότε βρεθήκαμε σὲ μικρὲς κυλῶβες μέσα στὴ γῆ, καμουφλαρισμένες, μὲ αὐτόματα γιὰ νά μᾶς ὑποστηρίξουν».

"Ιωάννης 10 χρονῶν. "Η μητέρα ὄμηρος. "Ο πατέρας σὲ νοσοκομεῖο. Τὸ παιδί βρισκόταν τὸ 1945 σ' ἓνα σπητι παιδιῶν. Τὸ ὄνειρό του. «Τὸ σπητι ἦταν περικυκλωμένο ἀπὸ ληστές. "Ακουα τὸ θόρυβο. Κατάλαβα ὅτι ἦταν ληστές. Κατέβηκα στὴν κουζίνα καὶ πῆρα ἓνα μαχαίρι. Οἱ ἄλλοι μπῆκαν. Καὶ μ' ἔδεσαν. Μ' ἐτραβοῦν στὸ δρόμο, μπροστά σ' ἓνα δέντρο. Μοῦ λένε: "Εσὺ θὰ μαστιγωθῆς, ἂν δὲ μᾶς εἰπῆς ποὺ βρίσκεται ὁ Διευθυντὴς. "Εξύπνησα. Εἶχα μεγάλο φόβο».

"Ερώτηση. Αὐτοὶ οἱ ληστές ποιοὺς σοῦ θυμίζουν;

"Απάντηση. Τὰ μεγάλα παιδιά τοῦ χωριοῦ. Τοὺς κακοὺς ἀνθρώπους. Εἶχαν στρατιωτικὰ πηλίκια στ' ὄνειρό μου, ἦταν κακοῦργοι. "Ηθελαν νά μὲ κάνουν νά μιλήσω γιὰ ν' ἀρπάξουν τὸ Διευθυντὴ».

Τὸ παιδί λόγω τῆς ἡλικίας δὲν καθορίζει ἐνακριβῶς τοὺς Γερμανοὺς.

"Απὸ τὴ σειρά αὐτὴ τῶν ὄνειρων ποὺ παραθέσαμε αὐτοῦσια ἀπὸ τὸ πράγματι ἀποκαλυπτικὸ βιβλίο τῶν παιδαγωγῶν τοῦ "Ινστιτούτου τῆς Γενεύης, ἀποδεικνύεται τὸ δραματικὸ κατάλοιπο τοῦ πολεμικοῦ βιώματος στὶς ψυχῆς τῶν παιδιῶν.

Μᾶς παρουσιάζονται τὰ παιδιά μὲ μιὰ στάση ἐχθρική ἀπέναντι τῶν μεγάλων, χωρὶς καμμιὰ ἐμπιστοσύνη, καὶ μὲ διάθεση ἀμύνης ποὺ φθάνει τὰ ὄρια τῆς ἐκδίκησης. Δὲ λείπουν βέβαια καὶ οἱ στιγμὲς τῆς αὐταπάρνησης. (Νά μὴ προῖθῃ ὁ Διευθυντὴς, οἱ κρυμμένοι "Αμερικανοὶ κ.τ.λ.)

Μιά ἀγωνία παιδεύει τὴν ψυχὴ τους, ξυπνήματα τις νύχτες, φωνές; ἀκοὺν μοιρολόγια, ὅλα τὰ στοιχεῖα ποὺ συνθέτουν μιὰ πρώιμη ἐσωτερικὴ φοβία, ἓνα ἄγχος θὰ λέγαμε ἀδυσώπητο, χωρὶς μ' αὐτὸ νά θέλωμε νά ἐνοχλήσουμε τις μακάριες αἰσθητικὲς ἀντιλήψεις ἀνθρώπων τῆς ἐπαρχίας μας ποὺ περιφρονοῦν βαθύτατα δημιουργήματα νέων ποὺ σκληρὰ καὶ ἐπιμογὰ προσπαθοῦν νά ἐκφράσουν τὸ διασπασμένο καὶ δοκιμασμένο

ΟΙ ΔΥΟ ΑΔΕΛΦΕΣ

Τῶ Maurice Maeterling

Πές μου τί θέλεις νά τοῦ πῶ
ὅταν ξανάλλῃ πάλι;

Πές του αὐτὸν περιμένω
στοῦ χάριτος τὴν ἀγκάλγη.

Κι' ἂν μὲ ρωτήσῃ σιγαλὰ
χωρὶς νά μὲ γνωρίσῃ;
Ἄν ἀδελφούλα μίλα του
τὸ πόνος ἔχῃ ζῆτη.

"Τι νά τοῦ ἔλεγ' ἄραγε,
ποῦ εἶσαι; ἂν ρωτήσῃ;
"Τ' ἄλόχρυσο δαχτυλίδι μου
ὅς σου, ἢ τὸ γνωρίσῃ.

Κι' ἂν μὲ ρωτήσῃ γι' σάλα μὲς
γιατ' εἶν' ἐρημωμένη;
Δεῖξε τὴ πόρτα ἄλάνοιχτη
τῆ λάμπρα πρὶν σβῆσμένη.

Γιὰ τὴ στερνὴ τὴν ὥρα σου
ἂν τύχῃ καὶ ρωτήσῃ;
Πές του πῶς χαμογέλασα
μὴ λάχῃ καὶ δακρύσῃ...

Μετάφραση ἀπ' τὰ Γαλλικὰ

ΑΝΘΟΥΛΑ ΖΟΛΔΕΡ

ἐαυτοὺς ἀπὸ τὴ δίνη τῆς τελευταίας δεκαετίας.

"Η συμβολὴ μας ὡς δασκάλων, γιὰ τὴ μελέτη τοῦ μεταπολεμικοῦ παιδιοῦ, σ' ὅλες του τις ἐκδηλώσεις, στὸ παιγνίδι, ἀθλητισμό, ἰχνογράφημα, ἐργασία κ.τ.λ. μπορεῖ ν' ἀποφέρῃ σιγὰ - σιγὰ τὰ θετικὰ ἀποτελέσματα.

"Απὸ τοὺς ἀρμόδιους παιδαγωγοὺς γιὰ μιὰ καλύτερη ὀργάνωση τοῦ μεταπολεμικοῦ Σχολείου, προγράμματα τῆς ὕλης κ.τ.λ.

"Απὸ τὴν Πολιτεία, γιὰ τὴ συνέχιση τῆς κατασκευῆς καὶ ἐπιδιόρθωσης τῶν κατεστραμμένων σχολείων, τὴν προστασία τῶν ὀρφανῶν καὶ ἐγκαταλειμμένων, τὴν ἐπέκταση τοῦ θεσμοῦ τῶν παιδικῶν ἐξοχῶν, ἀναδιοργάνωση τῶν συσσιτίων.

Γιὰ τοὺς δασκάλους θ' ἀπομένει μιὰ οὐσιαστικώτερη χαρὰ ποὺ δὲ μπορεῖ δυστυχῶς νά τοὺς δώσουν τὰ ψυχία τῆς διδασκείας ὕλης καὶ μάλιστα τοῦ "Αναλ. Προγράμματος 1911.

Κ. Ν. ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΤΟΠΟΥ

ΤΟ ΜΟΥΣΙΚΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ

Είναι γεγονός πώς αυτή την εποχή γίνεται μία κίνηση: πνευματική θρυσία της οποίας τουλάχιστον μεταπολεμικά πρώτη φορά βλέπουμε στην πόλι μας. Παρήγορο σημάδι αυτό για μία γενική πνευματική «άνοικεζόμενη» με κάνει να γράψω στις αγαπητές «Ήπειρωτικές Σελίδες» μερικά πράγματα για τή μουσική που... δέν υπάρχει στον τόπο μας και ή οποία αποτελεί ένα τομέα της πνευματικής εκδηλώσεως του ανθρώπου.

Είναι γεγονός ότι ή πόλι μας αποτελει σχεδόν μοναδική, εξαίρεσι στην Ελλάδα, μη έχοντας καμμιά εκδήλωση μουσική. Κάτι βέβαια και κάποιος θά φταίει γι' αυτό. Σκοπός μου όμως δέν είναι να βρω ποιόν ή ποιούς και τι φταίει αλλά, αν μπορέσω, να βοηθήσω να γίνη κάτι, γιατί πιστεύω και προκαταβολικά λέγω ότι με λίγη καλή θέλησι πολλά μπορούν να γίνουν από μουσικής πλευράς στον τόπο μας. Για να δείξω ότι ή πίστι μου αυτή, βασίζεται σε δεδομένα σωστά και για να δώσω μερικά στοιχεία σε κείνους που έχουν υποχρέωσι να εργασθούν στον τομέα της μουσικής ως ανατρέξω λίγο στο παρελθόν. Δέν είναι πολλοί μακρυνή ή εποχή, και ασφαλώς πολλά νοσταλγικά θά θυμούνται τις περίφημες μελωδίες που σκερατώσε ή αξέχαστη, μαντολινάτα του Καλύβα. Αποκρηές, Πρωτομαγιά και τόσες άλλες γιορτές, πανηγυρίζονταν στην πόλι μας κατά θαυμασία τρόπο. Όλος ο κόσμος ρωτούσε πού θά είναι ή μαντολινάτα για να τήν ακούση. Έκτος όμως από τις γιορτές και πόσες συναυλίες δέν έδινε τότε ή μαντολινάτα μαζί με τή, χορωδία της που κ' αυτή, τή, αποτελούσαν λαμπρές φωνές. Πάντοτε ή επιτυχία και ή απιθέωσι των άκρατων στεφάνων τους κόπους του Καλύβα και των εκτελεστών. Μπορώ να πώ ότι τέτοιο συγκρότημα ελάχιστες πόλεις στην Ελλάδα τέ είχαν. Αυτό μέχρι το 1933 που ή Καλύβας έφυγε για το μεγάλο ταξίδι. Δυστυχώς δέν βρέθηκε ή αντικαταστάτης του ελα διαλύθηκαν στην ούσια και άπομειναν οι λαμπροί εκτελεσταί άκεφαλοι και έπηλθε ή διάλυσι. Αυτό τά ελάχιστα για τή μαντολινάτα.

Δέν έμεινε βέβαια χωρίς άπόδοσι ή προαναφερθείσα εργασία. Σε λίγο εμφανίζεται ο «Όλυμπιακός» ένα μορφωτικό και άθλητικό σωματείο. Μιά άρκετά καλή χορωδία και μερικά δρ-

γανα φτιάχνουν ένα μουσικό συγκρότημα που, όπου και αν εμφανίζεται σ' όλη τήν Ήπειρο, προκαλεί ένθουσιασμό. Δυστυχώς ή πόλεμος κλίνει τή λαμπρή αυτή προσπάθεια. Βέβαια ή κατοχή δέν ήταν κατάλληλη για τέτοιες δουλιές. Έν τούτοις πολλοί και σήμερα ακόμη νοσταλγοδν τήν μεγάλη, μικτή χορωδία από άγόρια και άνδρες της Αγίας Αικατερίνης που περιορίστηκε μόνό στην Έκκλησιαστική μουσική (ήταν ή πρώτη, που εισήγαγε στα Γιάννενα τήν τετράφωνη άρμονία της Έκκλησιαστικής μουσικής) έγινε όμως ή βάση του «Μουσικού Όμίλου» που έγινε νόμιμο σωματείο το 1949. Δυστυχώς ή ζωή του ήταν όλιγη. Μόνό όμως δύο δημόσιες εμφανίσεις έπίσημες άρκεσαν να φανή τι περίφημα πράγματα μπορεί να έχουν τά Γιάννενα από μουσικής πλευράς.

Ακόμα μένουν στην ακοή μας ή άποθεωτικές εκδηλώσεις κοινού και επισήμων. Δυστυχώς ή «Μουσικός Όμιλος» πέθανε γρήγορα. Γιατί; Είπα στην αρχή του παρόντος ότι δέν είναι σκοπός μου να θρυσώμε τά αίτια του κακού αλλά να δούμε τι μπορεί να γίνη. Αυτό λοιπόν είχαμε στα τελευταία 20 χρόνια στα Γιάννενα από ιδιωτική πρωτοβουλία. Παράλληλα όμως ύπήρχε ή φιλαρμονική του διαλυθέντος Όργανοτροφείου Χατζγκώστα και ή φιλαρμονική του Δήμου Ίωαννιτών. Και τά δύο λαμπρά συγκροτήματα που με τήν έμπνευσι του διευθυντού τους κ. Μαργαρίτη, Νικολάου καθηγητού της μουσικής, απέδωσαν θαυμάσια αποτελέσματα και έλάμπρυναν όλες τις γιορτές και τελετές στην πόλι μας. Απ' όλα αυτά σήμερα δέν υπάρχει τίποτε.

Αυτό είχαμε λοιπόν στο πρόσφατο παρελθόν. Τι έχουμε σήμερα; Τίποτε σχεδόν οργανωμένο. Μόνό μία χορωδία εκκλησιαστική στην Αγία Αικατερίνη. Έχουμε όμως ύλικό πολύ και άριστο. Πρώτα—πρώτα για χορωδίες. Ό τόπος αυτός, χάρι στο νερό και το κλίμα του, βγάξει περίφημες φωνές, άνδρικές και γυναικείες, που θά μπορούσαν με κατάλληλη εκπαίδευσι να φέρουν το όνομα της πόλεως μας επάξια σε διεθνείς μουσικούς στίβους. Δέν είναι αυτό αίτια άκρατου τοπικισμού αλλά πίστι που θγαίνει από τή γνώσι της πραγματικότητας. Έχουμε όμως και πολλούς λαμπρούς εκτελεστές διάφορων μουσικών έργων. Οι περισσότεροι της μαντολι-

νάτας Καλύβα ζούν ευτυχώς και με τήν τέχνη τους και τήν πείρα τους πολλά μπορούν να προσφέρουν. Έπειτα είναι τά περισσότερα μέλη των φιλαρμονικών Όργανοτροφείου και Δήμου. Υπάρχει και το Ώδειο. Έγραφα άλλοτε και θά ασχοληθώ και άργότερα με το Ώδειο. Έδώ πρέπει να πώ ότι προσέφερε άρκετά, θά μπορούσε περισσότερα και πρέπει, αν γίνη καμμιά προσπάθεια να δημιουργηθή κάτι, να προσφέρει το Ώδειο πολλά. Αυτό είχαμε λοιπόν και αυτά έχουμε. Όταν υπάρχει λοιπόν τέτοια παράδοσι μουσική και τέτοιο έμφυχο ύλικό δέν πιστεύω κανείς να μη δικαιολογήσει εκείνο που έγραφα στην αρχή ότι: «με λίγη καλή θέλησι: πολλά μπορούν να γίνουν». Γιατί τίποτε δέν λείπει παρά ή καλή θέλησι και ή έμφυχοτής. Αν υπάρξουν αυτοί οι δύο παράγοντες τότε ως δούμε τι μπορεί να γίνη. Πρώτα—πρώτα μπορούμε να έχουμε μία άνδρική χορωδία σε ελάχιστο χρονικό διάστημα. Σε λίγο δέ καιρό μία γυναικεία και μία παιδική που θά αποτελούν όλες μαζί κόσμημα για τήν πόλι μας αξίο να επιδειχθή και πιδ πέρα. Έπειτα μπορούμε άμέσως να έχουμε μία μικρή μαντολινάτα και μία μικρή φιλαρμονική. Έλπίζω σε προσεχές σημείωμα στις αγαπητές «Η. Σ.» να ασχοληθώ ιδιαίτερα με τήν δργάνωσι: μιας φιλαρμονικής στον τόπο μας. Όλα αυτά για το ξεκίνημα. Η γνώσι και ή πείρα των παλιών και ή προθυμία των νέων γρήγορα θά μεγαλώσουν τά συγκροτήματα αυτά και θά τά κάνουν θαυμάσια άρμονικά σύνολα. Πολλοί θά πούν ίσως και δικαίως: άρκοδν μόνον αυτά τά μέσα; Δέν χρειάζονται: χρήματα; Βέβαια χρειάζονται αλλά είναι εύκολο να βρεθούν. Οι πόροι από τις συναυλίες και διάφορες εμφανίσεις είναι ένα σοβαρό ποσό. Δέν θά λείψη βέβαια ή ενίσχυσις των συμπατριωτών μας τόσο των έδω όσο και των άποδήμων στους οποίους δέν χάθηκε ασφαλώς ή έφεσι για τήν υποστήριξη κάθε ώραίου άφου άποτελει και ψυχική κληρονομία των μεγάλων μας Έυεργετών. Πρέπει σύγχρονα να βοηθήση ο Λήμος για τον όποιον το ζήτημα τή φιλαρμονικής τουλάχιστον θά έπρεπε να αποτελέση μιάν από τις βασικές φροντίδες του ύπερ της πόλεως «Η κακομοιρία» ότι δέν έχει τά μέσα δέν ευσταθεί. Όλο: ξέρουμε πώς αν υπάρξη θέλησι ο Λήμος μπορεί άνετα σχεδόν να βοηθή-

ΣΤΟ ΚΑΦΕΝΕΙΟ ΤΟΥ ΚΑΡΑΒΙΟΥ...

Στὸ καφενεῖο τοῦ καραβιοῦ μὲ τὴ θεράντα
περάσαμε τίς πρὸ πολλὰς ὥρες τοῦ ταξιδιοῦ
πλάι ἀπὸ ἀκτὲς καὶ γλάρους.
Βλέπαμε τὰ κατάλευκα φτερά τους,
στὸ πρωῒνό μας ξύπνημα,
νὰ φεύγουνε παράλληλα μὲ τοὺς ἀφρούς.

Εἴσυνα σιωπηλῇ. Οἱ ταξιδιώτικαι καπνοὶ
πύκνωναν πρὸς τὸ βάθος τῆς λευκῆς κουρτίνας.
Περνούσαμε ἀπὸ τόπους ποὺ μιλοῦσαν
οἱ ἄνθρωποι στὰ παιδιὰ τους γιὰ ἀναμνήσεις,
γιὰ ὡραίες βραδιῆς ποὺ πέρασαν στὰ χρόνια τὰ παλιά.

Ἡ ἀγάπη εἶναι μεγάλῃ, σὰν τὰ κρίνα
ποὺ ἀναψαν χτὲς τὸ σούρουπο στὴ δύστη.
—Κάποτε οἱ στιγμὲς τοῦ χωρισμοῦ
ἀξίζουσι πρὸς πολὺ καὶ ἀπ' τὴν ἀγάπη...
Μπροστά μας φέγγουν τὰ νερά ἀπ' τὴ χρυσαυγή!

Περάσαμε ἀπὸ πολιτεῖες μελαγχολικῆς,
τριγύριζαν οἱ ἄνθρωποι στὸ λιμάνι.
Ἀπὸ τὸ καφενεῖο τοῦ καραβιοῦ
τοὺς εὐλέπαμε, τραβώντας τὴ λευκὴ κουρτίνα
καὶ ἔπειτα πάλι τὴ ματιὰ μας στ' ἀνοιχτά, στοὺς γλάρους.

Προσμέναμε νὰ φτάσωμε—καὶ ποῦ
στὴν πόλιν ποὺ ὀνειρεύτηκες νὰ ζήσης.
Ὅμως, καλύτερα κυλοῦσαν οἱ ὥρες
μέσα στὸ καφενεῖο τοῦ καραβιοῦ.
—Κάποτε οἱ στιγμὲς τοῦ χωρισμοῦ
ἀξίζουσι πρὸς πολὺ καὶ ἀπ' τὴν ἀγάπη.

ΜΙΧ. ΓΑΚΗΣ

ση. Ἐκτὸς αὐτῶν ἔλων τῶν πηγῶν ποῦ
θὰ ἀντληθοῦν οἱ πόροι ὑπάρχουν καὶ
ἄλλοι ποῦ θὰ ἀποδώσουν πολὺ περισσό-
τερα ὥστε ὅ,τι γίνουσι, ἀπὸ ὅσα εἶπαμε,
νὰ καταστοῦν αὐτάρκη καὶ νὰ μὴ γίνων-
ται θάρος στὸν κόσμον. Ὁ γράφων ἔχει
ἔτοιμο σχέδιον μὲ βάσει τὸ ὅ,τι ἐγίνε σὲ
ἄλλες πόλεις τῆς Ἑλλάδος. Σχέδιον τέ-
τοιον ποῦ νὰ μπορεῖ νὰ ἐφαρμοσθῆ ἀμέ-
σως. Ὅταν γίνουσι αὐτὰ μόνον χρήσι-
μες ἐκδηλώσεις καὶ συμφέρουσαι θὰ
ἔχωμε. Γιατὶ ἂν ὑπάρξουν χορωδίες,
φιλαρμονικὴ, μαντολινάτα, τότε πολλὰ

ὠφέλη θὰ ἔχωμε. Καὶ τὸν τουρισμό μας
θὰ ἀναπτύξωμε καὶ μουσικοὺς θὰ ἐγεί-
λωμε σὲ τρόπο ὥστε ἕπως γίνεται στίς
ἄλλες πόλεις, νὰ δημιουργηθῆ καὶ ἕνας
ἄλλος πόρος ζωῆς σὲ πολλοὺς νέους τῆς
πόλεώς μας. Νομίζω ὅτι στὸ λίγο καὶ
πολύτιμον χωρὸν τῶν «Ἡπειρωτικῶν Σε-
λίδων» μὲ τίς λίγες γνώσεις μου καὶ
τὴν ἀδύνατον πέννα μου εἶπα ἀρκετά.

Ἄν δὲν χάθηκε ἡ πνευματικότης
στὸν τόπον αὐτόν, ἂν πράγματι γίνεται
οὐσιαστικὴ πνευματικὴ κίνησις, ἂν δὲν
ἐφυγε ἡ κλίση τῆς, ἢ θέλῃσι πρὸς τὸ

ὠραῖον, ἂν οἱ ἰθύνοντες καὶ μάλιστα ὁ
Δῆμαρχος καὶ τὸ Δημ. Συμβούλιον ἔχουν
συναίσθησι τῶν ὑποχρεώσεων τους στὴν
πόλιν ποῦ τοὺς διάλεξε γιὰ ἄρχοντες καὶ
ἂν οἱ μουσικοὶ τοῦ τόπου μας δὲν ἐπρό-
δωσαν τὸν προορισμό τους, ἄς κινήθωσι
ἀμέσως ἔλθωσι καὶ τότε ἐκτενέστερα θὰ
ἐξουχισθοῦσι τὰ ζητήματα αὐτά, ἀξιώ-
τεροι τοῦ γράφοντος θὰ βοηθήσωσι καὶ
τὸ μουσικὸ πρόβλημα τοῦ τόπου μας θὰ
βρῆ τὴν πρέπουσαν λύσιν του.

ΧΡ. ΣΑΡΑΤΣΗΣ

Η ΚΑΘΑΡΗ ΚΑΡΔΙΑ

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

Του MAXENCE VAN DER MEERSCH

Ο Μαξάν Βαν Ντέρ Μέερς γεννήθηκε τὸ 1907 στὴν πόλη Ρουμπὰι τῆς Φλάνδρας, στὰ βορινὰ τῆς Γαλλίας καὶ πέθανε τὸ 1951. Ἐίναι ἕνας ἀπὸ τοὺς ἀντιπροσωπευτικοὺς Γάλλους πεζογράφους τοῦ μεσοπόλεμου. Τὰ ἔργα του ἔχουν ποτιστεῖ πολὺ ἀπὸ τὰ γεγονότα τῆς ἰδίας του ζωῆς, τὰ χαρακτηριστίζει ἕνας σκληρὸς ρεαλισμὸς ποὺ καταφέρνει κι ἐνώνεται μὲ τὸν πιὸ φλογερὸ ἰδεαλισμὸ καὶ μὲ τὴν καθάρια πίστι στὸν Θεό. Στὸ περίφημο μυθιστόρημα «Σώματα καὶ Ψυχές» (1943) γράφει: «Υπάρχουν μόνο δυὸ ἀγάπες. Ἡ ἀγάπη στὸν ἑαυτὸ μας κι ἡ ἀγάπη πρὸς τὰλλα ζωντανὰ πλάσματα. Καὶ πίσω ἀπ' τὴν ἀγάπη τῶν ἄλλων ὑπάρχει τὸ Ἀγαθόν, ὑπάρχει ὁ Θεός... Μόνο δυὸ ἀγάπες ὑπάρχουν, ἡ ἀγάπη, στὸν ἑαυτὸ μας κι ἡ ἀγάπη στὸ Θεό».

Τὰ σπουδαιότερα ἔργα του εἶναι: «Ἡ σφραγίδα τοῦ Θεοῦ» (Βραβεῖον Γκονκούρ 1936), «Ὅταν σπαίνονται οἱ σειρήνες» (1933), «Ὁ γὰρ οἶδας; τί ποιεῖς;», «Ὁ ἐκλεκτός» (1937) «Μαριὰ, τὸ κορίτσι τῆς Φλάνδρας» κ. ἄ.

Τὸ τελευταῖο βιβλίο τοῦ Μέερς, «Ἡ καθαρὴ καρδιά» (1948) εἶναι τὸ δεύτερο μέρος μιᾶς τριλογίας μὲ τίτλο «Τὸ Φτωχοκόριτσο» ποὺ ἔχει γιὰ πρῶτο μέρος τὸ μυθιστόρημα: «Τὸ ἀμάρτημα τοῦ κόσμου» (1934).

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

ΚΕΦ. I

Τὸ τραῖνο ἔκοψε τὴν ταχύτητα, γλίττηρε κάτω ἀπὸ μιὰ ψηλὴ γέφυρα καὶ σταμάτησε μὲ μεγάλο ἀγκομαχητό. Φηλάσαμε.

Κατέβηκα πρῶτη ἀπ' τὸ βράχον· μας τῆς τρίτης θέσης.

Ἵστερ' ἀπὸ μένα ἡ μαμὰ μὲ τὴν δευτέρα τῆς παραμάσχαλα καὶ πίσω ἡ Σουζάν ἡ ἀδελφή μου. Ἰύρισα κι' ἐγὼ καὶ πήρα στὰ χέρια τὸν μικρότερο ἀδελφὸ μου τὸν Ντιντί γιὰ νὰ τὸν κατεβάσω στὴν ἀποβάθρα.

Βγήκαμε ἀπ' τὸ σταθμὸ ἡ τέσσερες στὴ σειρά. Ζήτησα νὰ μάθω ποιά διευθυντὴ ἔπρεπε νὰ πάρομε γιὰ νὰ φθάσομε στὸ Λύς—Λέ—Λανουά. Μούδειξαν ἕνα μεγάλο κόκκινο τραῖμ παλιᾶς ἐποχῆς ποὺ περιέμενε στὴν πλατεία. Ἀνεβήκαμε πάνω. Ἐγὼ στάθηκα ὄρθια στὸν ἐξώστη.

Περάσαμε ἔτσι πέρα ὡς πέρα τὴν Ρουμπὰι. Πόσο σκοτεινὴ μοῦ φαινόταν αὐτὴ ἡ πολιτεία, πόσο μουντή, θλιμμένη, ἀποκοιμισμένη, ἐπαρχιώτικη. Ἐνας ἀτέλειωτος δρόμος ἔφερε πρὸς τὸ Λανουά ἀνάμεσα ἀπὸ χέρσους καὶ ἀνταρσιασμένους περιβόλους. Τὰ σπίτια ἦταν φυτεμένα σκόρπια. Σχημάτιζαν ἑνα μικρὸ προάστιο μὲ χαμηλὰ καὶ στενὰ οἰκοδομῆς χωρὶς λούσο καὶ χωρὶς χάρη. Αὐτὸ εἶναι τὸ Λύς. Κατεβήκαμε ἐκεῖ. Χωθήκαμε σ' ἕνα στενὸ δρομάκι ἀνάμεσα σὲ δυὸ τοίχους ποὺ φράζαν τοὺς μεγάλους κήπους δυὸ ἐπαύλειων. Μοῦ φαίνονταν πῶς μπήκα σ' ἕναν καινούργιο

κόσμο, μακριά, πολὺ μακριά, σὰ νάμαί χωρισμένη γιὰ πάντα ἀπ' τὸ Παρίσι κι ἀπ' τὴ ζωὴ. Βαδίζαμε μέσα σὲ παλαιὰ λάσπη. Ἐίμαστε πιά στὰ χωράφια. Βοσκοτόπια, φράχτες, λάκκοι, συστοιχίες ἀπὸ λεθνες καὶ πέρα τὰ δάση. Σ' ἕνα χιλιόμετρο μιὰ σειρά ἀπὸ ἰσόγεια καλὸσπιτια ποὺ οἱ καπνοδόχους τους κάπνιζαν μέσα στὴν ἐλαφρὰ ὀμίχλη. Ὁ Ζὺλ Ντελνὰτ καθόταν στὸ τελευταῖο ἀπ' αὐτὰ τὰ σπιτάκια. Φηλάσαμε καὶ χτυπήσαμε τὴν πόρτα. Μὰς ἀνοίξε ὁ ἴδιος ὁ Ζὺλ.

Ἡ μητέρα εἶχε γνωρίσει τὸν Ζὺλ Ντελνὰτ στὸ Παρίσι, στὸν καιρὸ τοῦ πολέμου τοῦ 1914 Ἵστερ' ἀπὸ τὸ θάνατο τοῦ πατέρα μας. Ἐίμαστε φτωγοὶ καὶ δυστυχεῖς καὶ μὰς εἶχε βοηθήσει. Μετὰ τὴν ὑπογραφή τῆς ἀνακωχῆς γύρισε στὸ Βορρά, στὸν τόπο του, γιὰ νὰ ξαναβρῇ τὴ γυναίκα του καὶ τὰ τρία του παιδιὰ. Μὰ ἡ γυναίκα του εἶχε φύγει μ' ἕναν φίλο. Τότε ὁ Ζὺλ Ντελνὰτ—ὁ «θεῖος μου» ὅπως τὸν φωνάζαμε γιὰ νὰ μὴν τὸν λέμε μπαμπά—μὰς φώναξε κοντά του, τὴ μάνα μου καὶ μὰς. Ἔτσι ἀφίχθηκα τὸ Παρίσι καὶ φηλάσαμε στὸ Λύς ἐκεῖνη τὴν ἡμέρα. Ὁ Ντελνὰτ ἔλπιζε πῶς θάπαρνε τὸ διαζῆγιο γιὰ νὰ κανονίσει τὴ θέση του μὲ τὴν μητέρα μου τὸ συντομώτερο.

Ἐμᾶς αἰ ἐκεῖνο τὸ βράδι ποὺ πρωτοφθάσαμε, ὄρθιοι στὸ πλατύσκαλο οἱ τρεῖς, ὁ Ντιντί, ἡ Σουζάν κι ἐγὼ, μὲ τὰ νυχτικά μας καὶ τὰ παιδιὰ τοῦ Ντελνὰτ τὸ ἴδιο. Περιμέναμε νὰ μὰς δείξουν τὰ κρεβάτια μας. Στενοχωριόμουν καὶ ντροπέμουν ποὺ ἤμουν ἔτσι ξέντυτη μπροστά σ' αὐτοὺς τοὺς ξένους.

Ἡ Σουζάν κι' ἐγὼ ἔπρεπε νὰ κοιμηθοῦμε στὸ ἴδιο κρεβάτι μὲ τὸ μεγαλύτερο κορίτσι τοῦ Ντελνὰτ. Τὰ δωμάτιά μας ἦταν γυμνά, πελώρια, ἀδεια. Σὰν τὰ δωμάτια ποὺ βλέπουμε στὰ χωριά. Ἐξω ὁ κάμπος, τὰ δάση, τὸ δροσερὸ σοῦρουπο. Πόσο μακριὰ ἦταν τὸ Παρίσι! Πόση στενοχώρια, πόση θλίψη ἐνοιῶθα!

Ὅλα πῆγαιναν καλὰ τὶς πρῶτες μέρες. Ἐγὼ ἤμουν ἡ πιὸ μεγάλη, στὰ κορίτσια καὶ βοηθοῦσα τὴ μάνα μου στὸ νοικοκυριό. Ὁ Ζὺλ Ντελνὰτ μ' ἔχτιμούσε. Ἡ στάση του ἀπὸ τὴν κρατοῦσε ἀπ' τὴ μακρινὴ ἐκείνη μέρα ποὺ τὸν εἶχα σπρώξει στὸ Παρίσι, μιὰ φορὰ ποὺ τὸλμησε νὰ κάνει μιὰ ἀσχημὴ χειρονομία. Κι ἐδῶ ἀκόμα τοῦ πέταξα ἕνα δαυλὶ στὸ κεφάλι ἕνα βράδι ποὺ ἦταν ἔτοιμος νὰ δώσει ἕνα μπάτσο στὴ μάνα μου. Ὅλα αὐτὰ τὸν ἔκαναν νὰ μ' ἀγαπήσῃ πολὺ καὶ νὰ μὲ τοποθετεῖ πολὺ ψηλά.

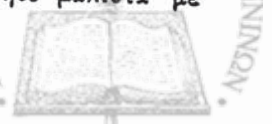
—Ἡ ἀδερφή σου ἡ Σουζάν εἶναι μιὰ χαμένη μικρούλα ἔλεγε. Ἐγὼ ὅμως ἔβλεπα πολὺ τὰ παιδιὰ μου νὰ παντρευτοῦν μὲ κορίτσια σὰν ἐμένα! Στὸ κάτω κάτω κι' ἐγὼ δὲν τὸν ἐχθρεύομαι. Ἦταν ἔβξια ἕνας χοντράνθρωπος. Ἐκανε ἀστεῖα ἀσχημῶτα ὅπως ἔταν ἔλεγε: «Ἄκου τὴ βροντή!» καὶ σήκωνε συγχρόνως τὸ πόδι. Ἀλλὰ ἦταν ἐργατικός. Δὲν πεινούσαμε πιά. Καὶ ἔκαμε τὴ μάνα μου εὐτυχισμένη. Γι' αὐτὸ τοῦ χρωστούσα εὐγνωμοσύνη. Ἡ κακόμοιρη γυναίκα τὸ βρῆκε θυμασίου νὰ κατοικεῖ σ' ἕνα μικρὸ καθαρὸ σπίτι ἀπάναντι ἀπὸ ἕνα λιβάδι στὸν Ἰσκιό ἐνὸς δάσους καὶ νάχει γιὰ πρῶτη φορὰ στὴ ζωὴ τῆς μερικὰ γερὰ ἐπιπλα καὶ μιὰ ντουλάπα γεμάτη ἀπὸ καλὰ ἀσπρόρουχα.

Ἐνα βράδυ, ὁ Ντελνὰτ γύρισε ἀπὸ τὸ ἐργαστάσιο καὶ μοῦπε:

—Αὔριο ἀρχίζει!

Μοῦ εἶχε βρεῖ δουλειὰ στὸ ἐργαστάσιο.

Τὸ νέο μὲ χτύπησε κατακέφαλα. Ἐδῶ καὶ μερικὲς ἑβδομάδες ποὺ ἐρισκόμαστε στὸ Λύς μοῦ προξενούσαν φόβο οἱ μαῦρες καὶ θλιμμένες ψηλὲς φάμπρικες τοῦ Βορρά μὲ τίς μακρόσυρτες κρυγές τῶν σειρήνων τὸ πρωὶ μέσα στὴ νύχτα. Σφίχτηκε ἡ καρδιά μου καὶ μοῦ ἀνέβηκαν τὰ δάκρυα στὰ μάτια χωρὶς νὰ τὸ θέλω. Γιὰ πρῶτη φορὰ, δὲν ξαίρω γιατί, ἡ μάνα μου δὲν μὲ μάλωσε. Μὲ παρηγόρησε μάλιστα μὲ κάποια γλυκύτητα.

Κάθε πρωί ή, σειρήνα τῶν πέντε με φώναζε στό ἐργαστάσιο. Δέν μπόρεσα νά συνηθίσω. Ὅλοι αὐτοί οἱ θορυβῶν μου φαίνονταν σαράνθρωποι. Μιλοῦσαν ἕνα τραχὺ ἰδίωμα ἀδύνατον νά τό καταλάρω. Σάν τοὺς ἔφερνα σέ σύγκριση, με τοὺς Παρισινούς φαίνονταν χονδροκαμωμένοι, βραδυκίνητοι καί πρωτόγονοι. Περνοῦσα τῆς μέρες μου προσπαθώντας νά μὴν κλάψω.

Ὁ μικρὸς ἀδελφός μου ὁ Ντιντί ήταν, ἀντίθετα, εὐτυχησμένος. Ὅταν εἶναι κανένας δέκα χρόνων ἀγαπᾷ τὴν ἔσοχῃ. Μονάχα ἢ Σουζάν ἢ μικρότερη, ἀδερφή μου παραπονιόταν. Πλησίαζε τὰ δεκατέσσερα, γίνονταν σωστὸ κορίτσι καί τὸ χωριὸ τῆς φαίνονταν πένθιμο.

Τὰ πράγματα χάλασαν ἐξ αἰτίας τῆς. Τὸ κορίτσι τοῦ Ντελνὰτ ήταν συνομήλικο με τὴν Σουζάν. Ἡ ἀδελφή μου τὴν ἀντιπαθούσε. Κατάφερε, ὅπως ἤξευρε νά τό ἐπιτυγχάνει κάποτε, νά ξεσηκώσει τὰ νεῦρα τῆς μάνας μου πάνω σ' αὐτὸ τὸ κορίτσι, γιατί ἡ μάνα μου εἶχε μιὰ ἀδυναμία στή μικρότερη, ἀδερφή μου. Δέκα χρόνια, στὸ Παρίσι, ὑπέμεινα αὐτὴ τὴ ζωὴ.

Ἡ μάνα μου δὲ με βολύβουσε πολὺ. Προτιμοῦσε τὴ Σουζάν πού βρήκε τὴν εὐκαιρία νά με καταδιώκει. Τώρα ἡ ἀδερφή μου εἶχε βάλει στὸ χέρι ἕνα ἄλλο θύμα, μιὰ πιὸ μικρή, πιὸ ἀδύνατη καί ἔκανε κατάχρηση. Ἡ ζωὴ τῆς μικρῆς κατάντησε κόλαση. Ὁ Ντελνὰτ με τὸ δίκιο του πήρε τὸ μέρος τοῦ παιδιοῦ του. Μάλωσαν. Οἱ σκηνές γίνονταν ὄλο καί πιὸ συχνές καί πιὸ ζωντανές. Ὑστερα ἀπὸ μερικοὺς μῆνες τέτοιαις ζωῆς ὁ Ντελνὰτ κι ἡ μάνα μου κατάλαβαν πὼς ήταν καλύτερα νά χωρισθῶν.

Ἡ μάνα μου δὲν εἶχε οὔτε μιὰ καρτέκλα δικῆς τῆς, οὔτε μιὰ καταρόλα, οὔτε ἕνα σεντόνι. Θάπρεπε νά ξαναγορίσουμε στὰ ξένα, νά νοικιάσουμε ἕνα μικρὸ δωμάτιο ἐπιπλωμένο, ὅπως κάναμε μέχρι τώρα στὸ Παρίσι. Παρηγοροῦσα τὴ μάνα μου καί τῆς ἔλεγα:

«Ἡδὲ γίνουμε εὐτυχησμένοι. Θὰ δουλεύω μαζί με τὴν Σουζάν, σὺ θὰ ἀναβρέψης τὸν Ντιντί κι ὄλα θὰ πᾶν καλά».. Ἀλλὰ στὸ βάθος εἶχα τὴν ἀγωνία γιὰ τὸ μέλλον.

Ἡ μάνα μου εἶχε φιληγάδα μιὰ κάποινα Ἐλένη, πολὺ ὁμορφὴ γυναίκα καμιά τριανταριά χρόνων μ' ἀνάστημα σάν ἀρχαῖο ἑλληνικὸ ἀγάλμα ἀλλὰ πού ὑπέφερε ἀπὸ μιὰ πληγὴ στὸ μάγουλο πού δέν γιαιτρεῦόταν. Αὐτὴ ἡ γυναίκα ἐπρόκειτο ν' ἀφήσει τὸ Λὺς καί νά κατοικήσει στὴ Ρουμπαί. Εἶχε βρῆ ἕνα δωμάτιο ἐπιπλωμένο στὴ συνοικία Κὺλ—ντέ—Φούρ.

«Μὴ στενοχωριέσαι, λέει στὴ μάνα μου. Κάπου θὰ σὲ βολέψω καί σένα».

Πραγματικὰ δύο μέρες ἀργότερα, μὰς ἔδινε πάνω σ' ἕνα οἱόμοιο χαρτί τὴ διεύθυνση τοῦ Ἀλὰ Μπωσάρ, ταξερνῶν, στὸ Κὺλ—ντέ—Φούρ. Ἐγὼ ἔβλεπα τὸ λογαριασμὸ μου με τὸ ἐργαστάσιο καί βρήκα δουλειά στὸ Βατρένς, στὰ ἐργαστάσια Νολάν Λοφί. Ἀποφασίσαμε νά φύγομε ἀπ' τὸ Λὺς κι ἀπ' τὸν Ζὺλ Ντελνὰτ τὴν ἐπομένη, μετὰ τὸ μεσημέρι.

ΚΕΦ. II

Φημάσαμε στο «Κὺλ—ντέ—Φούρ». Γιὰ πρώτη φορὰ ἐρχόμαστε σ' αὐτὴ τὴν καλιὰ συνοικία τῆς Ρουμπαί. Πηγαίναμε κι οἱ τέσσαρες, μπροστὰ ἡ Σουζάν κι ὁ μικρὸς μου ἀδερφός καί πίσω ἡ μάνα μου κι ἐγὼ με τὰ μάτια ψηλά, ψάχνοντας τὴ διεύθυνση. Ἡ μάνα μου κρατούσε παρομάσχαλα τὴ χοντρή, κόκκινη, ἐντάλια τῆς δεμένη μ' ἕνα σπάγγο. Κι οἱ ἄνδρες μὰς κοίταζαν πού περνοῦσαμε. Ζητούσαμε τὴν ταξέρνα τοῦ Μπωσάρ.

—Τὶ ὄνομα; με ρωτοῦσε ἡ μάνα μου.

—Μπωσάρ, τὴν ταξέρνα τοῦ Μπωσάρ.

—Ἀναρωτιέμαι, σάν πού πρόκει-
ται νά πεσομε; ἀναστέαξε ἡ μάνα μου.

Τὸ ἴδιο ἀναρωτιέμενα κι ἐγὼ, με πιότερη ἀνησυχία ἀπ' αὐτήν.

Μιὰ μακριὰ ζωὴ γεμάτη ἀρβειαιότη-
τες εἶχε αὐξήσει πιὸ πολὺ τὴ φυσικὴ
τῆς καρτερία μπροστὰ στὰ χτυπήματα
τῆς μοίρας.

—Μπᾶ; ἔκανε, ἂν εἶναι πολὺ ἀσχη-
μα, θὰ μείνομε γιὰ λίγο μόνο ὥσπου
νὰ βρομε τὸ καλύτερο.

Ἐκανε πολὺ ζέστη. Παίρναμε δρό-
μους καί δρομάκια τριγυρισμένα με μι-
κρά, σκεῦρα, ἐρώμια καί ξεθαμμένα
σπίτια. Ἐλαμπε τὸ παραζεσταμένο
καλντερίμι τὸ πατημένο ἀπ' τὰ πέταλα
τῶν ἀλόγων. Οἱ ὑπόνομοι βρωμοῦσαν.
Λαδυρινθώδη παλιόσπιτα ήταν μαζεμέ-
να γύρω ἀπὸ κάτι πελώριους ἀποπά-
τους με βγαλμένη τὴν πόρτα ὅπου βλέ-
παμε κάπου—κάπου μιὰ γονατισμένη
σιλουέττα. Τὰ βίντζια, οἱ ἐξατμιστήρες
κι οἱ τσιμινιέρες τῶν ἐργαστασίων ὄρ-
θωναν στὸν ὀρίζοντα γύρω—γύρω ἀπὸ
τὴν πόλι τῆς σκληρῆς σιλουέττες τους
σάν σκελετοὶ πάνω ἀπ' τῆς στέγες με
τὰ μαυρισμένα κεραμίδια.

Ἀπέραντο φράχτες ἀπὸ πασσάλους
στήριζαν τῆς διαφημίσεις πού ἐξυμνοῦ-
σαν τὰ προϊόντα τοῦ Ἀμὲρ Πικόν, καί
τοῦ Περνὸ, τὴν Γκωλουάζ καί τὸ Μα-
ρυλάνδ, τὴ μαργαρίνη Ἀξά καί τὰ
λουκάνικα Μιρέι. Μερικὰ χαμίνια ζα-
πλωμένα μπροῦμητα πάνω στὰ πεζο-
δρόμια ἐπαιζαν χαρτιά. Ἐπρεπε νά
πληθῶσουμε τὰ κορμιά τους γιὰ νά πε-
ράσομε. Μουσικὲς παντοῦ, ἀχορντεῶν
καί βιολιά ξεχερδισμένα. Ἀνάμεσ'
ἀπὸ τῆς ἀνοιχτῆς πόρτες δύο ἢ τριῶν

μεγάλων καμπαρὲ βλέπαμε κάτι φοι-
τησόμενες κοπέλες πού χόρευαν. Ἦταν
Λευτέρη ἀπόγειμα. Στὰ παράθυρα τῶν
πολυκατοικιῶν κρέμονταν γιὰ στέγνωμα
τὰ κατορημένα παρδαλά καί μπα-
λωμένα ἐσώφρονα. Συναρτοῦσαμε πα-
ράξενι κεφάλια, ἕνα πρόσωπα, φάτσες
Πολωνῶν, Γάλλων, Μαύρων, Ἰσπανῶν,
Οὐγγρων, Φλαμανδῶν. Πάλι κόνιτσα
δεκατεσσάρων χρόνων μουτζουρωμένα
στὰ κρυὰ, περίμεναν τοὺς ἀγαπητι-
κοὺς τους με τὸνα μάτι πρὸς τὴ γωνιά
τοῦ δρόμου πού τυχὸν φανῆ ἀπὸ παρθε-
νὰ ἢ μάνα τους. Καθῶς περνοῦσα, διέ-
κρινα μέσα στῆς αὐλὲς ἀπὸ καμιά νέα
γυναίκα ἀχτένιστη, καί ἐρώμια, με τὸ
κοκκινάδι στὰ χεῖλια ἔτοιμη νά κάνει τὴ
μπουγάδα νά τσαλαδουτάει μέσα στὰ
ἐρωμόνερα με τὰ παλιεπάπουσά τῆς
τὰ στραβοτάκουνα. Ὅλα αὐτὰ μύριζαν
τὴ διαφθορά, τὴ ἐρωμιά, τὴ σπατάλη,
καί τὴ μίζερια ἀνακατεμένα.

Στὰ μισὰ ἀκρίθως τοῦ δρόμου φη-
μαμε ἐπὶ τέλους σ' ἕνα μεγάλο καμπα-
ρὲ πού φωτίζεταν ἀπὸ δύο πελώριες
βιτρίνες.

Μπροστὰ στὴν πόρτα ήταν σταμα-
τημένο ἕνα φορτηγὸ αὐτοκίνητο φορτω-
μένο με βαρέλια τῆς μπύρας. Κοντὰ
στὴν πόρτα καί πάνω στὸ πεζοδρόμιο
εἶχε σταματήσῃ ἕνας μεθυσμένος καί
ξεριχθὸς σκεῦρες πῆχτες κοιτάζοντάς
μας με ἕνα ὕψος ἡλίθιος.

Ρίξαμε μιὰ ματιά στὴ φάτσα. Πάνω
στὴ μιὰ βιτρίνα διαβάσαμε:

ἈΛὰ ΜΠΩΣΑΡ—ΚΑΦΩΔΕΙΟΝ

καί στὴν ἄλλη:

ΚΟΥΡΕΙΟΝ ΔΙΑ ΚΥΡΙΟΥΣ

Ἡ πόρτα, ὀρθάνοιχτη, ὄρισαντακτῆ
στὴ μέση.

Μπήχαμε κι οἱ τέσσαρες, με τῆς
Σουζάν καί ἡ μικρότερη, ἀδερφή μου,
μπροστὰ, γιατί ἦταν ἡ πιὸ τελημένη,
καί τὴ μαμὰ μου τελευταία, μαζί με
τὸν μικρὸ μου ἀδερφὸ Ντιντί χωμένον
στὰ φουστάνια τῆς.

Τὸ καφενεῖο ήταν τεράστιο, στολι-
σμένο με τραπέζια καί μπάγγους, με
τὸ πάτωμα πασπαλιζμένο με ἀσπρονι
ἄμμο. Τὸ ταμεῖο ήταν στὸ βάθος. Δεξιά
μόνο λείψανο τοῦ κουρείου, ἦταν ἕνας
νικητῆρας καί μιὰ πολυθρόνα ἀπὸ κίτρι-
νο ξύλο. Ἀριστερά, μιὰ μεγάλη σκηνὴ
γιὰ μουσικὴ, στολισμένη με καθρέφτες
νικέλινα κάγγελα καί ζωγραφίες. Μπρο-
στὰ στὸ ταμεῖο συζητοῦσαν τέσσερα ἢ
πέντε μεγάλα χαμίνια με λιγδιάρικες
τραχιόσκες.

Ἐνας ἄντρας χοντρός με γουρουνί-
σιο κεφάλι, με τὰ μανίκια ἀνασηκω-
μένα κάθονταν σ' ἕνα τραπέζι ἀριστερά,
κοντὰ στὴ μουσικὴ κι ἐτρωγὲ φωμῆ
παλιὸ τυρὶ καί ὠμὰ σκόρδα μαζί καί

καφέ με γάλα. 'Η μίνα μου του ζήτησε να δει το άρτεντικό.

— Έγώ είμαι, λέει, χωρίς ν' αφήσει το φλυτζάνι με τον καφέ. Τι θέλεις;

— Μας έστειλε η Έλένη, εξήγησε φμίνα μου.

— 'Η Έλένη; Ποιά Έλένη;

'Η μίνα μου, με μιá κίνηση μιχαμική, έδειξε στο δεξί της μάγουλο στο μέρος που ή ψηλή, Έλένη ή φιλενάδα της που μās είχε συστήσει, είχε μιá πληγή. Κι ό Μπωσάρ κατάλαθε στη στιγμή.

— Α ναι, λέει.

Μου είπε πώς κράτησε ένα δωμάτιο εδώ για μās.

'Η μητέρα μου είχε κρατήσει απ'τά νιάτα της: Έκιν πολύ δυνατά χαδιάρικο τονο. Τά λόγια της έκαναν τά χαμίνια νά ξεκαρδιστούν με θόρυβο. Τους κοιτάξα με θυμό, μιά δέν έδειξαν πώς φοδύθησαν.

Σύμφωνοι, λέει ό χοντρός, Ξιρίω.

Μās εξέτασε έναν έναν, τον Ντιντί, τή Σουζάν και μένα, με τά μικρά γουρουνίσια μάτια του.

— Λοιπόν, σεζ είστε οί καινούργιοι νοικάρηδες; Καλά, καλά. Νά σας δείξω τό δωμάτιο.

Μοναχά περιμένετε νά τελειώσω τό φαγι, καθίστε εκεί, νά.

Μās έβαλε νά καθήσουμε στο τραπέζι του και ξανάρχισε νά τρώγει. Είχε μπριστά του ένα πολύ μεγάλο φλιτζάνι με καφέ κι ένα βουλό από φέτες με βούτυρο. Έπιανε μιá, τήν βουτούσε γρήγορα μέσα στον καφέ ελόκληρη, γίνοντας μαζί και τά πέντε δάχτυλα του χεριού του στο υγρό. Και τήν τραβούσε γιαλιστερή, τήν ξεπρωχγε στο στόμα του κάνοντας ένα θορυβώδες ρούφημα κι ένα παρατεταμένο κροτάλισμα με τά χείλη και τά χοντρά μάγουλά του, ένα θέαμα που ήταν έντελώς αηδιαστικό. 'Γστερα δάγκωνε σ' ένα σκόρδο, κι έπαιρνε μετά ένα κομάτι τυρί από τό πιάτο με τήν άκρη του μαχαριού του. 'Όταν τά κομάτια τής ψίχας του ψωμιού, που μούσκευαν πολύ, ξανάπεφταν στο φλιτζάνι του, τά φάρυγε με τά δυό χέρια, τάφερνε στο στόμα του και τά ρουφούσε μ' ένα γουργουρητό.

'Ηταν σά νά κλωσσούσε μέσα στη γαθάλα του, τσαλαδουτούσε μέσα εκεί σά μέσα στη σκάφη. Τό χοντρώ μουστάκι του πούχε τό χρώμα τής μπύρας έκανε μπάνιο εκεί μέσα και ξανάδινε στάζοντας. 'Όρω απ'τά χείλη του τά μάγουλά του, ή μύτη του, τό πηγούνι του ήταν μουντζουρωμένα με καφέ και με ψίχουλα. 'Ο καφές κυλούσε ανάμεσα απ' τόν άνοιχτό γιακά του πουκαμισού του μέχρι τό τσελούφι τής γκριζες φρίχες του στήθους του. Κι όλο τό τρα-

πέζι γύρω του ήταν πιτσιλισμένο. Κάπου κάπου ρουφούσε απ' τό φλιτζάνι μιá γουλιá μ' ένα σφύριγμα σάν από εξάτηρηση. 'Γστερα έγλυφε τό μουστάκι του. Και ξανάρχιζε νά τρώγει: λαίμαργα, νά δρέχει με καφέ τά μαλιαρά χέρια του ως τόν καρπό, γυρλιζοντας από ίκανοποίηση, σάν ένα γουρούνι χορτάτο. 'Ο δεξιός του άρχιόνας είχε πάθει άγκυλωση και λειουργούσε άσχημα. Γι αυτό έσερνε τόν άγκώνα του πάνω απ' τό τραπέζι: Ήπως περίπου κάνει ό πγκουόνας που κουνάει τήν φτερούγα του. Τό τυρί ήταν τέτοιας ποιότητας σάν αυτά που έδω τά λέν «Παλιούρι τής Αίλλης» ή Μάροαλ ή πιό συχνά ακόμα «βρωμοτούσι» εξ αίτίας τής τρομαχτικής μυρουδιάς.

Αυτή ή δυνατή μυρουδιά τής σπιλάς άτακτεούνταν παρζένα με τό άγριο άρωμα του ώμου σκόρδου και με μιá άνοιατή όσμή μπύρας και καπνού. 'Ητσι που ή άπόπνοια του Μπωσάρ σκόρπιζε γύρω του μιá άνάκατη θρώμα με άλησιόνητη όζύτητα.

Τόν κοιτάξαμε με έκπληξη νά τρώγει τόσο λαίμαργα. Ηίσω μας, τά τέσσαρα ή πάντε χαμίνια συνέχιζαν νά γελούν με τή μίνα μου και νά μαϊμουδιζούν με σιγανή φωνή τή φωνή της.

'Ο Μπωσάρ τέλος σηκώθηκε. Ρεύτηκε με δύναμη, σφούγγισε τά χέρια του στον καθάλο του πανταλονιού του και μās χαμογέλασε με τά μικρά του γκριζα μάτια τά χωμένα μέσα στο λίπος σάν τά μάτια του έλέφαντα. 'Γστερα φώναξε τή γυναίκα του.

— Σύλβια! Σύλβια, έ, σεζ εκεί μέσα!

'Απ' τό βάθος τής κουζίνας φάνηκε μιá πιλό χοντρή γυναίκα που είχε χρώμα κέρινο και έπιδερμίδα λαδερή και κίτρινη. Είχε σκούρα φλογερά μάτια, έρευνητικά και σκληρά, που μās έψαχναν. Τά μαύρα της πυκνά μαλλιά κατέβαιναν χαμηλά στο μέτωπό της και τής έδιναν μιá φυσιογνωμία κτηνώδινη. Τό φουσκωμένο στήθος της σέκονταν πάνω στη μεγάλη κοιλιá της.

'Ο Μπωσάρ μās παρουσίασε με μιá χειρονομία του άγκυλωμένου χεριού του.

— 'Από δω οί καινούργιοι νοικάρηδες, που ήρθαν νά τακτοποιηθούν.

'Η Σύλβια Μπωσάρ μπήκε στο ταμείο και από και πάνω μās παρατήρησε περιφρονητικά.

— Ηά δίνετε 25 φράγκα τήν έβδομάδα για τό δωμάτιο, λέει. 'Εχουμε και σκεπάσματα και τά άπαραίτητα τής κουζίνας.

— 'Εν τάξει, λέει ή μίνα μου.

— 'Αντε με τό καλό! Έκανε ό Μπωσάρ. Καλά! 'Αλλά πρέπει νά πιούμε κάτι. Βιάε μας ένα ποτίρι Σύλβια, σέ μένα ένα μεγάλο.

Πήγε μέχρι τήν πόρτα τής αύλης νά φωνάξει τά δυό παιδιά του, νά κεραστούν κι αυτά.

— Ζάν! Ζάκ! 'Ελάτε νά πιήτε κάτι τό γλυκό.

Δυό παλιόπαιδα ως δέκα χρονών, στην ήλικία λίγο πολύ του άδερφού μου, ώρμησαν στο καμπαρέ, ζητώντας Μαλάγα.

'Εμεις έπιαμε μπύρα. 'Ο Μπωσάρ σηκώνονταν με μιá μεγάλη κίνηση προς τά μπρός τήν άγκυλωμένη του φτερούγα, έρριξε στο φράγγα ένα μεγάλο ποτήρι δυνατό λικέρ. Τά δυό παιδιά έπιναν λίγο λίγο τό κρασί μαλάγα, ρίχνοντας στον Ντιντί προκλητικές ματιές και προσπαθώντας νά του σπάσουν τά πόδια. Κι ή Σύλβια Μπωσάρ σεροδρίστηκε ένα μεγάλο ποτήρι ρούμι. Κατόπιε τό μισό. Και άδειασε τό ύπόλοιπο πάνω στο κεφάλι με μιá σταθερή κίνηση, εξηγώντας για τά δικαιολογηθεί ότι είχε πιει άρκετά εκείνο τό άπόγευμα κι ότι δέν είχε τίποτε τό καλύτερο νά κάνει για νά φυτρώσουν τά μαλλιά της.

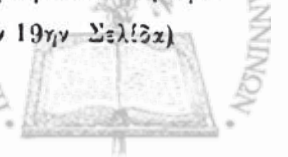
'Η μίνα μου πλήρωσε τά 25 φράγκα τό νοίκι κι επί πλέον τό κέρσιμα.

— Ηά συνεννοηθούμε καλά, φώναξε ό Μπωσάρ. Ηρώτα πρώτα, τά κορίτσια σου (ή πρέπει νάρχονται μιá δόλτα εδώ, τό θράδι, ύστερ' απ' τή δουλειά. 'Εχουμε μουσική και χορεύουν. Αιτά διασκεδάζουν τή νεολαία. Έμπρός! πάμε νά δούμε τό δωμάτιο.

Μās δδήγησε απ' τήν αύλη του καφενείου. Τό μπλέ πουκάμισό του έτριγγε γύρω στα νεφρά του. 'Η σφαιρική κοιλιá του γροποηδούσε. Και κάτω απ' αυτή τήν κοιλιá, τό παντελόني του χωρίς τ'ράντες, έμενε κρεμασμένο στα ίσχια του σφιγμένο μέσα σε μιá αναδίπλωστη λίπους, σχεδόν στο ύψος των ίσχιών του, τόσο έκπληκτικά χαμηλά ώστε διερωτώμουν με τρόμο, με ποιό θαύμα μπορούσε αυτό τό παντελόني νά κρατιέται εκεί, κι αν δέν ήταν έτοιμο νά δουλιάζει εκεί μπροστά μας, άποκαλύπτοντας τή γύμνια του κατόχου του. 'Αλλά ό Μπωσάρ φαινονταν ότι δέν δοκίμαζε καμμιá τέτοια άνησυχία κινιόταν με μιá τέλεια εύκολία σέρνοντας τά παλιοπάπουτά του και κουνώντας τό χοντρώ προκοίλι του σε κάθε δήμα.

'Η αλλη ήταν βαθεία ως 20 ή 30 μέτρα και είχε στ' άριστερά, μιá μακριά οίκοδομη με δυό πατώματα και μιá σοφίτα σκεπασμένη με κεραμίδια. 'Όλο αυτό τό κτίριο ήταν χωρισμένο σε δωμάτια που νοικιάζονταν, αν κρίνουμε από τής πολυάριθμες φάτσες άνδρών και γυναικών που έσκυβαν σ' όλα τά παράθυρα για νά παρευρεθούν στη άρι-

('Η Συνέχεια στη 19ην Σελίδα)

Τὸ ἩΠΕΙΡΩΤΙΚΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΤΡΑΓῸΔΙ

ΚΟΡΗ ΣΤΗ ΒΡΥΣΗ

Ἄποψε ν' ἐκοιμήθηκα στὴ βάρδια τοῦ σπαθιοῦ μου,
κ' εἶδα εἴνορο στὸν ὕπνο μου, δὲν ἤξερα ποῦ ἦμαν,
καὶ τὴν αὐγὴ σηκώθηκα καὶ τὰ σκυλιά μου κράζω,
σ' ἓνα θουνὶ ν' ἀνέβηκα νὰ λαγοκυνηγῆσω,
τηράω ζερβιά, τηράω δεξιά, θωρῶ νὰ κυπαρίτσι
στὴ ρύζα τοῦ κυπαρισσιοῦ ἦταν κατάκνια βρύση,
κι ἦταν μιὰ κόρη πώπλενε σὲ μαρμαρένια πέτρα.
Ἄπὸ μακρὰ τῆ χαιρετῶ κι' ἀπὸ κοντὰ τῆς λέγω:
—Καλῶς τὰ κάνεις, λυγερή, καλῶς τὰ κάνεις, κόρη.
—Καλῶς τονε, τὸν κυνηγὸ, καλῶς τὸν κυνηγάρη,
καὶ πιάσε τὰ σκυλάκια σου, μὴν τρέξουν καὶ μὲ φᾶνε.
—Ἐμένα τὰ σκυλάκια μου λαγούς, περδίκια πιάνουν,
καὶ τέτοια κόρην ὁμορφὴ δὲν τὴν παραδαγκάνουν.
Ἔβγαλ' ἀπὸ τὴν τσέπη, του μαντήλι (*) καὶ τῆς ρίχνει,
κι ἐκεῖν' ἐστάθη φρόνιμη κι ὀπίσω τοῦ τὸ ρίχνει.
—Γιατί, κόρη μου, τόριξες ὀπίσω τὸ μαντήλι;
Κι' ἡ μάνα τὴν ἀντίκρουσε ἀπ' ὄριον παραθύρι:
—Μαριώ μου, δὲν ἀπέπλυνες, καὶ πίσω νὰ διαγύρεις;
—Ἐγώ, μάνα μ', ἀπόπλυνα κι ὀπίσω θὰ διαγύρω.
Ἦρθ' ἓνας νιὸς μ' εὔρηκε μέσα στὴ βρύση ποῦ ἦμουν.
—Μαριώ μου, δὲν ἐσκιάχτηκες τὰ δώδεκά σ' ἀδέρφια,
δπώχεις δώδεκα ἀδερφοὺς καὶ δώδεκα ξαδέρφια;
—Μάνα μ' ὅλους τοὺς ἄφηνα, νὰ πάρω τέτοιο ἀντρα.

ΤΟ ΠΑΡΑΣΤΡΑΤΗΜΑ

Κακὸ ζακόνι πῶγεται ἐσεῖς οἱ Ζαγορίσιες,
τὴ νύχτα πᾶτε γιὰ νερό, τὴ νύχτα καὶ στὸ μύλο.
Τὴ νύχτα ἢ Ἀναγνώσταινα ἐσύνηταξε τὴ μούλα,
κι' ἐκίνησε ἢ νοικοκυρὰ στὸ μύλο γιὰ ν' ἀλέσει.
Ἡ μούλα τὴν ἀλάθεψε, κι' ἀντὶς νὰ πάει στὸ μύλο,
τὴν ἔφερε κρυφὰ—κρυφὰ σὲ μιὰ ἔρημη καλύβα.
—Μούλα, ποῦ πᾶς, ποῦ μ' ἔφερες; ἐδῶ δὲν εἶν' ὁ μύλος!
—Ἐδῶ εἶν' ὁ νιὸς ποῦ σ' ἀγαπάει, ὁ νιὸς ποῦ σὲ προσμένει.
Τὸ μύλο θρῖσκεις ὀφκολα καὶ τὸ νερὸ δὲ στίφτει,
τοῦ φλίου τίς γλυκαγκαλιᾶς δὲ θρῖσκεις ὅταν θέλεις.

(*) Ἡ προτίμηση τοῦ νιοῦ πρὸς τὴ νιὰ δηλωνόταν μὲ τὸ ρίξιμο πρὸς αὐτὴ τοῦ μαντηλιοῦ του, τὸ ἔθιμο δὲ τοῦτο ἰσοδυναμοῦσε πρὸς ἐμμονὴν πρόταση γάμου. Γενικά τὸ μαντήλι ἀπετέλεσε τὸ πιὸ ἀγαπητὸ θέμα τῶν Δημοτικῶν μας τραγουδιῶν τῆς ἀγάπης καθὼς καὶ τῆς λογοτεχνίας μας ὅπως τὸ ποίημα τοῦ Ἡπειρώτη ποιητῆ Κώστα Κρυστάλλη «Τὸ κέντημα τοῦ μαντηλιοῦ» καὶ τὸ «Ζακυνθινὸ μαντήλι» διήγημα τοῦ Γρ. Ξενοπούλου.

ΤΟ ΤΑΞΙΔΙ ΤΩΝ ΜΑΓΩΝ

T. S. ELIOT

«Τὸ κρῦο ἔκανε σὰν ἤρθαμε,
ὁ θαρύτερος καιρὸς τῆς χρονιάς
γιὰ ταξίδι, καὶ τὸ μακρυνὸ ταξίδι!
Οἱ δρόμοι χαλασμένοι: κι ὁ καιρὸς τσουχτερός
μέσ' στὸ καταχρῆμονο.»

Οἱ γκαμηλές γκρινιάρες, μὲ πόδια πονεμένα, πεισματάρες,
ξάπλωναν χάμω στὸ λυωμένο χιόνι.
Φορὲς—φορὲς λυπώμαστε
γιὰ τὰ θερινὰ παλάτια μας στὶς πλαγιές, τὰ λιακωτὰ
καὶ τὰ μεταξωτὰ κορίτσια ποὺ κερνούσαν σερμπέτια.
Ἵστερα οἱ γκαμηλιέρηδες βλαστημιώντας, μουρμουρίζοντας
φεύγοντας κι ἀποζητώντας πιστὰ καὶ γυναῖκες.
Κι οἱ φωτιές τῆς νύχτας ποὺ σβύναν, ἔμεῖς δίχως κονάκι
κι οἱ πολιτείες ἐχθρικές κι οἱ πόλεις ἀφιλες.
Τὰ χωριὰ θρώμικα καὶ ζητοῦσαν πολλὰ λεφτὰ.
Πόσο δύσκολα περνούσαμε.
Τέλος εἶπαμε νὰ θαδίζουμ' ὅλη νύχτα,
νὰ κοιμούμαστ' ὅπου λάχει.
Καὶ φωνές τραγουδοῦσαν στ' αὐτιά μας, λέγοντας
ὅλ' αὐτὰ εἶνε τρέλλα.

Χαράματα κατηφορίσαμε σὲ μαλακιὰ κοιλάδα,
ὕγρη, δὲν τὴν ἔπιανε χιόνι, μοσκοβόλαε πρασινάδα,
μ' ἓνα τρεχούμενο ρυάκι καὶ νερόμυλο νὰ χτυπάει τὴ σκοτεινιά
καὶ τρία κλαριά στὸ χαμηλὸ οὐρανὸ
κι ἓνα γέρικο ἄσπρο ἄλογο νὰ καλπάζει ἀπέμακρα στὸ λιβάδι.

Ἐπεζέψαμ' ὕστερα σὲ ταβέρνα μὲ κλημάτόφυλλα στ' ἀνώφλι,
ἔξη χέρια σὲ μιὰ πόρτ' ἀνοιχτὴ παίζοντας στὰ ζάρια ἀσήμε
καὶ πόδια νὰ κλωτσοῦν τ' ἀδειανὸ ἀσκι τοῦ κρασιοῦ.
Δὲ μᾶς εἶπαν κανένα νέο καὶ ξεκινήσαμε ξανὰ
καὶ τὸ τούρουπο, οὔτε λεφτὸ πὺθ γρήγορα, φτάσαμε
βρίσκοντας τὸν τόπο. Ἦταν, πές, ὑποφερτὰ.

«Ὅλ' αὐτὰ ἦταν θυμᾶμαι, ἐδῶ καὶ πολλὸν καιρό,
καὶ θὰν τὸ ξανάκανα, μὰ τούτ' ἢ συλλογὴ,
αὐτὴ ἢ σκέψη
τούτῃ ἐδῶ: κάναμ' ὅλον τοῦτο τὸ δρόμο γιὰ
Γέννα ἢ γιὰ Θάνατο; Σιὰ σίγουρα ἦταν γιὰ Γέννα,
τὸ πιστεύαμε, δὲν εἶχαμ' ἀμφισβολία. Εἶδα γέννα καὶ θάνατο,
ὥστόσο πιστευα νὰ ἦταν ἀλλιῶτικα: Αὐτὴ ἢ Γέννηση ἦταν
σκληρὴ καὶ πικρὴ ἀγωνία γιὰ μᾶς, σὰ θάνατος, ὁ θάνατός μας.»

Γυρίσαμε στὸν τόπο μας, σ' ἐκεῖνα τὰ Βασίλεια,
δὲν ἦταν ὅμως εὐκόλα πιά ἐδῶ, μὲ τὸ παλῆθ σῆστημα,
μὲ λαὸ ξένο ν' ἀγκαλιάζουν τοὺς θεοὺς τους.
Πόσο θὰ εὐχαριστιέμουν μ' ἓναν ἄλλο ἀκόμα θάνατο.

Μετάφραση ἀπὸ τ' Ἀγγλικά

ΓΙΑΝΝΗ Ε. ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ

Η υειτιμή του βιβλίου

Β. ΜΑΚΗ: Φουρτούνες διηγήματα. «Έκδοση Ήπειρ. Αγώνα».

Τέσσαρα διηγήματα απκρίζονται την τελευταία συλλογή διηγημάτων του κ. Βίσα. Μάκη, που με τον τίτλο «Φουρτούνες» (με τον όποιο τιτλοφρεί και το πρώτο του διήγημα) κυκλοφόρησε εδώ και λίγον καιρό με εξώφυλλο του ζωγράφου κ Γιώργου Καζάκου.

Ο κ. Βίσα. Μάκη, γνωστός για τις ασχολίες του με τα γράμματα (έχει εκδόσεις: παληότερα κι' άλλα δυο διβλία, μιὰ ποιητική συλλογή, μὰς παρουσιάζεται τώρα αφηγητής με προσόντα αξιοπρόσεκτα. Ξέρει να συντηρή, ζωηρό το ενδιαφέρον του αναγνώστη του, διαχετεύει στις σελίδες των γραπτών του μιὰ ευχισθησία σημαντική, και κατανοήση για τον ανθρώπινο πόνο.

Στο πρώτο του και μεγαλύτερο σ' έκταση διήγημα, που δίνει και τον τίτλο στη συλλογή, ιστορεί την περιπέτεια του παραλοϊσμένου Δημήτρη Γαρμπή και του καραβόσκουλου Καρχιμούζου, που πιστότερος από τους ανθρώπους, ζή και χάνεται μαζί με τ' αφεντικό του. Ο Δημήτρης Γαρμπής ζούσε τη φυτοζωή του σ' ένα απόμειρο νησί με τ' όραμα της χαμένης του αγάπης.

Το τρίτο διήγημα της συλλογής, που δεν είναι παρά μιάν ανάμνηση, ένα σκίτσο της ζωής των πολεμιστών μας στις χιονισμένες Άλβανικές βουνοκορφές της Σουχαγκόρας, στο ύψωμα Μάλε—Σπάτ, μὰς ξαναφέρει σε γνώριμο τοπίο, στην ήρωϊκή εκείνη εποχή, κι' ή λυρική διάθεση, του συγγραφέα δημιουργεί το «κλίμα» του ρεμβασμού και της αναπόλησης.

Το τελευταίο διήγημα που τιτλοφορείται «Συγγραφέας χωρίς θέμα» παρουσιάζει το νέο διηγηματογράφο λεπτό ανατόμο της ανθρώπινης ψυχής. Κι' αυτό χωρίς άδρα γεγονότα στο θέμα του, είναι μάλλον ένας εσωτερικός μονόλογος κι' ή κοφτές, μικροπερίοδες προτάσεις του πετυχαίνουν το σκοπό τους. Δίνουν πειστικά την ψυχική διάθεση και το άγχος που ταλανίζουν τους ανθρώπους του πάθους, που παρά τις εξωτερικές αντιξοότητες μιὰς χαμοζωής, ξέρουν να δονούνται από το όνειρο της άνησυχίας τους κι' από το θάμπος μιὰς διαρκούς ζητήσεως.

Το δεύτερο διήγημα της συλλογής, έχει για τίτλο του «Η χρυσή πέννα». Είναι το καλύτερο, κατά την γνώμη μας διήγημα. Είναι ή απλή ιστορία

ένος μικρού παιδιού που διερευνάει η αποκτήση ένα στυλογράφο και σαν παρουσιάζεται ή ευχαίρια αυτή, όταν ο παππάς της έλεος του τον πέρνει, την ημέρα του Σαββατού, μαζί του στο άγαση να κρατά το καταρολάκι, ζει έντονα την μικρή ευτυχία του. Η ψυχογραφία της παιδικής ψυχής, ή γνώση των παιδικών όνειρων και λεπτομερειών που δίνουν στην άτραυμάτιστη άκόμα παιδική συνείδηση τόση χαρά, επιτρέπουν στον συγγραφέα να επιτύχει εξοχικά αποτελέσματα.

Γενικά ή λιγιστέλιδη αυτή συλλογή, διακρίνεται ευχάριστα και με το κλεισίμό της δεν αϊθάνεται ότι έχασες τον καιρό σου στην ανάγνωσή της. Τα θέματα των διηγημάτων δεν παρουσιάζουν βέβαια μεγάλα κι' άδρα γεγονότα, περιπέτειες που ή αφήγησή τους αυτή και μόνη είναι ίκανή να σε συναρπάσει.

Όστόσο μιὰ λεπτή κι' άκονισμένη ευαισθησία, φράζει στις όποιες εύκολα άνηλεύονται ψήγματα λυρισμού, αφηγηματική ευχέρεια δίνουν το προσόν να διακρίνονται άόιστα οι σελίδες του μικρού βιβλίου: «Όμως είχε και τις καλές το νησί μας. Τις όμορφίες του και τους ταπεινούς ανθρώπους του. Όμορφος ήταν τότες που φάνταζε σαν ένα πανέρι πανσέδες, άγδημητριάτικα, άγιοκλήματα και πικραρθούς. Αυτό γινόταν όταν ο ήλιος έδινε το στερνό φιλι στη νύχτα πέρα στα σύνορα του κόσμου κι' άδειάζε μεθυσμένος μιὰ λαγήνα δκνά στο πάνω της ζύστη. Την ίδια ώρα και το φουργιάζο μετέμει μαδούσε παισματάρικα σαν θυμωμένος έφηβος ένα μάτσο γαρύφαλλα με άσπρες μαργαρίτες και τις πετούσε άνέμελα στο ουρανό άνεμισμένο φουστάνι της θαλασσης...» Κι' άλλου:... «Έβγώ κάθησα ύστερα κι' έγραψα, έγραψα... Σχεδιάσα να τα στείλω όλα αυτά στη Θυμιούλα που μονάχη της, έρημη, με λευκά πιτά μαλαλά ζή αποτραβηγμένη, σε μιάν έπαυλη στο Πόρτο Ράφτη. Είχε μάθει μουσική. Λογικάρια πώς σαν τα διακρίναζε όλα ταούτα θά κατέδαζε τις ζυτινές κυρτινες και θά καθότανε στο πιάνο. Τα γλωμά σαν από κερί δάχτυλά της θά ξανασταίνονταν και θά φτερούγιζαν στα πλίκτρα καθώς οι σπίνουι στις πικροδάφνες. Θάπαίξε θεωρώντας το πεντάγραμμο της ψυχής της μιὰ πρωτάκουστη «θαλασσινή συνάτα».

Η φράση του, το ύφος του κατορθώνουν να μεταδίδουν μιὰ λεπτή υπο-

βολή, την διάθεση, εκείνη που κρατά άνοιχτή την ύψα της εξοικείωσης με ταξή συγγραφέα και αναγνώστη, που αναπληρώνει πολλές φορές την έλλειψη εξωτερικών γεγονότων: «... Λε πώμα για μιὰ κοπέλλα που καρτερεί στο πόρτα της προσδοκίας της έναν έρωστα. Είναι που να μοιάζει λίγο με τον έφηβο της προσωπογραφίας με την έσβλητη κορμίζα. Μά αυτός είναι τοιο κοντά της. Ένα όμμα. Ήρωε, λέει, να της ζητήση, ένα μουκέτο λουλούδια για ένας άριστός φίλο του που κοιμάται πίσω από τα κουρτίσια του Άλη-Γιάννη. Τα θέλει νανα: τόσο σπάνια γιατί εκείνος ήταν τότες υπέρτοχος ζωγράφος στα ζωτικά τοπεία. Και αυτή, τον μπάζει στο περιβάλλ της. Μά και στην καρδιά της...»

Όστόσο όμως ή γοητεία του όρους δεν κατορθώνει να αναπληρώσει, σ' όλες τις σελίδες την έλλειψη των γεγονότων, άτων πραγματοποιών που άποτελούν τον καρμιά γύρω στον όποιο ο συγγραφέας ή άκφράση τις σκέψεις του και την προσωπικότητά του. Κι' έτσι: πολλές φορές ξεπέφτει στην εύκολία και στην εκζητήση που τον ζημιώνουν.

Άλλά το διήγημα, ένα από τα δυσκολότερα λογοτεχνικά είδη, είναι πρόπαντός δράση και πλοκή, είναι ή ίδια ή ζωή «θεωμένη» από το πολυεδρικό πρίσμα της Τέχνης. Άς το προσέξη αυτό ο νέος διηγηματογράφος στις μελλοντικές του δημιουργίες.

A. M.

**

ΔΗΜ. Σ. ΣΑΛΑΜΑΡΚΑ: Ο γνωστός καλόγηρος Κοσμάς Έκδοσης της «Κιβωτού».

Αν δεν είχε προηγηθεί το διβλίο του κ. Φάνη Μιχαλόπουλου «Κοσμάς ο Αϊτωλός» που εξέδόθη τον Ιούνιο του 1940, ή προσπάθεια του κ. Σαλαμάγκα θά έπερνε μιὰ ξεχωριστή σημασία και θά τή χαριετίσαμε ένθουσιασμένοι. Όμως μετά την έκδοση του βιβλίου του κ. Μιχαλόπουλου, φρονώ πως ή ζωή και ή δράση του Πάτερ—Κοσμά, μόνο σαν μυθιστορηματική διογραφία μπορεί και πρέπει πλέον, να αποδίνεται. Μ' αυτόν τον τρόπο στέργει να ανατομηθεί ή παράξενη για την εποχή και το περιβάλλον εκείνο γοητευτική και ιδιότυπος ψυχικότητα, του Πάτερ—Κοσμά και μπορεί να ύψωθεί μεγαλοπρεπώς και φρονηματιστικό μνημείο ό φλογερός λόγος του.

Δε λέω πως ή προσφορά του κ. Σαλαμάγκα είναι έντελώς περιττή, κάθε άλλο. «Ο γνωστός καλόγηρος Κοσμάς» γράφηκε με αγάπη, συγκίνηση και σεβασμό και εκλαίκεύει μερικά νέα στοιχεία της ζωής του Αγίου—όπως γρά-

Η ΚΑΘΑΡΗ ΚΑΡΔΙΑ

(Συνέχεια από την 1ήην Σελίδα)

Ξί μας.

Γειά σου Γεωργίνα! Γειά σου Μελανία! Γειά σου Φαρίνα λέει ο Μπωσάρ μ' έναν πατρικό και προστατευτικό τόνο.

Μπήκε σ' έναν μικρό διάδρομο, σκαρφάλωσε πρώτος μιά σκάλα από κρημνή και σκοτεινή, ξφτσασε σ' ένα στενό κεφαλόσκαλο κι άνοιξε μιά πόρτα. Και μισοαπλώνοντας τον άγκυλωμένο βραχιονά του, με μιά κυκλική κίνηση τόσο μεγαλόπρεπη σά νά μās ύποδέχονταν στο Άνάκτορο τών Βερσαλλιών μās παρουσίασε την καινούργια μα' κατοικία.

Ήταν ένα έπιπλωμένο δωμάτιο σάν όλα τάλλα δωμάτια όπου έχουμε ζήσει ένα ένα κάθε μέρα τής ζωής μας. Ένα όρθογώνιο δωμάτιο 3X4 με δυο κρεβάτια, ένα τραπέζι, μια θερμάστρα όλο τοίκνες, με καμένο δώ και κεί τώ πάτωμα, μερικές χύτρες, έναν μικρό μπουφέ, λέρα στους τοίχους εκεί όπου άκουμπούσαν οι πολλοί ένοικιαστές και κόκκινα στίγματα άπ' τους σπασμένους κοριοούς πάνω στο χαρτί ταπετοαρίας, κονιά στα κρεβάτια.

Η μάνα μου άνοιξε τώ παράθυρο. Είδομε τήν αύγή, τά εργατόσπιτο, και πιό ψηλά, τις φάμπρικες, τιςτσιμινέρες, τά βίντζια, τούς σιδερενιούς σκελετούς τών μηχανών. Οι σειρήνες τών ξέσφύριζαν. Ο Μπωσάρ μās τις ώνόμοσε.

Νά του Μπουρζέ, του Βερ

φει: έ τζιός—πού δημοσιεύτηκαν στα «Ηπ. Χρονικά» τού 1940.

Ο κ. Σαλαμάγκας διαθέτει αξιόλογη γνώση τών ιστορικών περιστατικών και προσώπων τής Ηπείρου, κατέχει μιά όμολογή γλώσσα διηγηματογράφου και ή ψυχή του έχει ποτιστεί—και τώ αποδείχνει συχνά, με συγκίνηση καλής ποιότητας, άπ' έτι σχετίζεται με τήν ιστορία τών Γιαννίνων. Αυτές του λοιπόν τις άρετές, άς τις διαθέσει για τή συγγραφή ενός διβλίου μεγάλων μάλησημονημένων ήπειρωτικών προσώπων, κατά τώ πρότυπο του Φώτη Κόντογλου πού έγραφε τούς «Φημισμένους και λησμονημένους άντρες» ή κατά τώ πρότυπο του Θανάση Πετσάλη, πού μās χάρισε εκείνο τώ θαυμάσιο χρονικό «Τόν καιρό του Πάτερ—Κοσμά».

ΦΡΙΞΟΣ ΤΖΙΟΒΑΣ

χούερεν, τού Χάνδσον. . Τις γνωρίζω όδες. Σφυρίζουν ώς τις 11 τώ βράδι. Και ξαιναρχίζουν στις πένιε παρά τέτορτο. Δέν έχουμε άνάγκη από ώρολόγι! Είται εύκολο. Άκούστε! Νά ή ύφαντουργία οι Άδελφοί Χαλεμάρ, τού Λαφόρζ, τού Γκρουάν—Βασσόρ... Και εκείνην μοκκιά, μοκκιά, τήν άκούτε; Αύτή έρχεται άπ' τώ Σαρτέλ, άπ' τώ Βατρελόζ. Είνοι τού Νολάρ—Λαφαί.

Εριμενε ώσπου έγώ κι ή μάνα μου νά ύόσουμε τά τρία μικρά πακέτα μας, τήν ώρα πού ή Σουζάν κι ο Ντιντι κείτοζαν άπ' τώ παράθυρο τά κεφάλια τών γειτόνων μας πού κι αύτοί τούς παρατηρούσαν. Ύστερα άποφάσισε νά μās άφήσει μοναχούς και κατέβηκε κάτω.

Η μάνα μου γύρισε στο παράθυρο, έρριξε γι άλλη μιά φορά μιά σύντομη ματιά στήν πολιτεία χωρίς νά πεί τίποτε. Η νύχτα έφθανε. Η σκιά μās έκρυβε τις αύλές, τούς σωρούς τά ρυπαρά παλιόσπιτα. Στο χλωμό φόντο τού έσπερινου ούρανοϋ άνέβουιναν οι μαύρες σιλουέττες τών κομποδέχων και τών έργοστασίων. Οι τελευταίες σειρήνες είχαν σωπάσει. Έδώ και κεί, άνοβαν τά φώτα στις φάμπρικες, πού φαίνονταν σάν τεράστια κρυστάλλινα κλουβιά, στις πανύψηλες χαλύβδινες οικοδομές τις φτιασμένες άπό γυαλί και μπετόν άρμέ. Ήταν ή ώρα πού οι νυχτερινές βάρδιες έρχονταν νά πιάσει ον δουλειά. Πρώτώ μέρος τού καιαλιού οι λυόμενες γέφυρες και τά βίντζια γλιστρούσαν, στριγγύριζαν και έκαναν οϊγανούς έλιγμούς, συνέχιζαν μέσο στο ήμίφως τώ γιγάντινο άγκομαχητό τών μηχανών κάτω άπό μιά φωτοπλημμύρα άπ' τις ήλεκτρικές λάμπες τις κρεμασμένες πολύ ψηλά στις κολόνες τους σάν χοντρά άστέρια κοκκινωπά και μονοχικά. Ένας διαπεραστικός στεναγμός έφθανε γιό μιά στιγμή ώς έδω, ένα κλαψούρισμα παρατεταμένο και ψηλό, ένα δυνατό και λυπητερό μουγκριτό άπ' τώ μέταλλο πού δουλεύοταν. Άπ' τήν πολύ κοντινή χαράδρα πού περνουσε ο σιδηρόδρομος, έφθαναν τά δυνατά και βραχινά φυσήματα τών μηχανών, μακρόσυρτοι γδοϋποι σάν τίποτε πράγματα πού σπρώχνονται με χτυπήματα πολιορκητικής μηχανής και πού κατακυλοϋν άδιάκοπα

μέσα σέ μιά καταστρεπτική όχλοβοή, και σύντομα διαπεραστικά σφυρίγματα, σάν κρουγές άνθρώπων πού σκοτώνονται.

Η μάνα μου, για μιά στιγμή, άκουσε και παρατήρησε αύτά τά πράματα. Άλλ' άπότομα, αύτό τώ θέαμα τώ σκοτεινά τραγικό τής έσφίξε τήν καρδιά. Κούνησε τώ κεφάλι και ξονάκλεισε τώ παράθυρο σιγανά.

—Σκέπτομαι πώς δέν θά μου χλιάσουμε πολύ έδω πέρα, είπε.

Δέν ήξαιρε πώς θά ζούσαμε εκεί τά τέσσερα πιό πονεμένα χρόνια τής ύπηρεής μας, και πώς δέν θά ήταν πιό γροφτό στα μάτια της νύ. άποθαυμάσει τίποτ' άλλο πάνω στή γή.

(Συνεχίζεται)

ΑΣΤΟ ΝΑ ΠΑΕΙ ΝΑ ΞΕΧΑΣΤΕΙ

Της SARA TEASDALE

“Αστο νά πάει νά ξεχαστή, όπως ξεχνιέται ένα λουλούδι, νά ξεχαστή σά μιά φωτιά πούπε χρυσό τραγούδι. Για πάντα μέσ στή λησμονιά και τούτο νά περάση, φίλος ο χρόνος στοργικέσ γοργά θά μās γηράση!...

Κι' άν ίσως έρθη κάποτε κανεί και σέ ρωτήση, πές του πώς πάει καιρός πού τώχεις λησμονήσει, σά κάποιο όμορφολούλουδο, σά μιά λαμπρή φωτιά, σ' άλλόργινο χιονότοπο σβυστή πατημασιά...

Άπόδοση, εκ τού Άγγλικού ΝΕΦΕΛΗΣ

(Πολιτισμός—μιά άλυσίδα από άπαρνήσεις, ύποχωρήσεις, παραχωρήσεις.—‘Ο «Άλλος», γεμίζει σχεδόν τή μισή σου ζωή.—‘Ο άξεστος, έ άκαλλιέργητος—όμοια με τώ ζώο, δέν σκέφτεται ποτέ τόν «άλλον»).

(Άπό κεί: ‘Η εύκολία τών όμολογιών, τών έξομολογήσεων.—‘Η έλλειψις ντροπής για τάπλοτά μας—και κάποια άπόλαυσις στήν εκθεσί τους—σάν κοινός δεσμός.

Οί εύκολες φίλιες, οί εύκολες τακχωμοί, οί εύκολες άνασυνδέσεις). Γιάννης Μπεράτης

ΤΑ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

Οί «Ήπειρωτικές Σελίδες» ἐγκαινιάζουν ἀπὸ σήμερα τὴ δημοσίευση ἐπιλογῆς ἀπὸ τὰ κείμενα τῶν ἀναγνωρισμένων Ήπειρωτῶν λογογράφων καὶ λογοτεχνῶν. Σκοπὸς τοῦ περιοδικοῦ μας εἶναι νὰ γνωρίσει σὲ ὅσο τὸ δυνατόν πλατύτερα στρώματα, τὴν τόσο ἀξιόλογη πνευματικὴ παράδοση τῆς Ἠπέρου. Ἀρχίζουμε μὲ τὸν Κ. ΚΡΥΣΤΑΛΛΗ τοῦ ἔποιου θὰ δώσουμε μερικὰ ἀπὸ τὰ πλέον ἀντιπροσωπευτικά του κομμάτια (πεζὸ καὶ ποίηση).

Η ΔΑΣΚΑΛΑ

ΔΙΗΓΗΜΑ

Ταξίδεψα κάποτε, — μὰς ἔλεγε ὁ Μῆτρος, — μὲ τὴ δασκάλα ἐνοῦ χωριοῦ. Ὁ δρόμος μας ἦταν μακρινός, κ' εἰχαμε συντροφιά τὸν ἀγωγιάτη μας, δυὸ μεσόκοπους πεζοὺς κι' ἕνα νικοτεφανωμένο ἀντρόγυνο. Ἡ δασκάλα τότε πρωτοπήγαινε στὸ χωριό, ὅστερ' ἀπὸ τέσσερα πέντε χρόνια ποὺ μαθήτευε στὰ σχολεῖά τοῦ Κεσοράτη. Ἦταν ὡς δεκάξη δεκαεφτά χρονῶν κόρη, ντροπαλή, λιγομίλητη, σεμνή, ροδοκόκκινη στὸ πρόσωπο καὶ χαριτωμένη, γιομάτη χυμὸ καὶ νιότη, μὲ δυὸ καστανὰ γλυκὰ μάτια, μὲ καλοκαμωμένο κορμί, μεσοτὺς κόρφους καὶ θρημμένα κνήμια, καθὼς δείχνονταν τοῦτα ὡς ἀπάνου ξέσκεπα, ἔταν εὐρίσκονταν καβάλα τὸ φουστάνι τῆς εἰς ἐσολοῦσε νὰ πέφτει κάτου καὶ κάτου. Καὶ μαναχὴ τῆς νὰ ταξίδευε μὲ τὸν ἀγωγιάτη, δὲν ἐκιντύνευσε ποτέ. Μὰ γιὰ κάθε κακὸ ἔνας δικὸς τῆς τὴν εἶχε παραδώκει στὴν προστασία καὶ στὴν εὐθύνη τοῦ νιοῦ τ' ἀντρόγυνο.

Τὸ βράδυ κονέψαμε σ' ἕνα μοναστήρι παλιὸ καὶ μεγάλο, κατάστρατα στὴν ἐρημιά. Ὅσο νὰ φτάκομι' ἐδῶ, ἔλο τὸν κάμπο, ποὺ διαβήκαμε, τὸν ἐσίχνασα μὲ τὰ σωστά στὸ πόδι ἐγὼ μὲ τὰ τραγοῦδια καὶ μὲ τὰ εὐθιμα λόγια μου. Ἄλλ' οὔτε λόγο, οὔτε κἀν χαμόγελο ἔνα δὲ μπόρεσα νὰ τῆς κλέψω τῆς σκληρῆς. Τὸ μοναστήρι εἶνε χτισμένο μέσα στὸ λόγγο. Ἐχει ψηλοὺς τοίχους περίγυρα κι' ἀπὸ μέσα τὰ κελιά ἀραδιασμένα μὲ τὲς κρεββάτες τους, τὴν πλακοστρωμένη αὐλή, μὲ τὰ δέντρα τῆς καὶ τὸ ἐκκλησιάκι, μικρούτσικο καὶ παλιό, ἀπὸ τὰ χίλια ἑκατό, καθὼς γράφει: στὸ νάρθηκά του, σκοτεινὸ, ἦσυχος, ἔλο εὐλάβεια καὶ θρησκευτικὴ ἀνατριχίλα. Φάγαμε σ' ἕνα τραπέζι κοινό, διπλοπόδι καταγῆς στρωμένοι, ἔ,τ' ἔφερνε καθέννας μὰζ' ἡ του κι' ἔ,τι μὰς ψευτοτόμασε ὁ φιλόξενος καλόγερος τοῦ μοναστηριοῦ. Πολλὰ λόγια γιὰ ἀπόδειπνα δὲν ἀλλάξαμε, γιὰτι κι' ἀποσταμέν' εἴμασταν καὶ τὴν αὐγὴ ἔπρεπε νὰ ξυπνήσουμε γλήγορα γιὰ νὰ φύγομε δίχως ἦλιο. Καὶ πλαγιαίσαμε.

Πλαγιαίσαμε στὴν αὐλὴ τοῦ μοναστηριοῦ ἀραδριά. Ἦτο καλοκαίρι, θερτῆς μῆνας, ποὺ 'νε μιὰ χαρὰ νὰ κοιμάται κανένας ὄξω. Ἀλλὰ ποὺ νὰ εἶω ὕπν' ἰγὼ. Ὅχι γιὰτι' εἶχα κοντά μου προσόνμα. (Ὁ) Θεὸς μάρτυράς μου. Ἡ δασκάλα κοιμῶνταν πολὺ μακριά, στὴν ἀκρὴ ἀκρὴ, πίσω ἀπὸ τὸ νιὸ τ' ἀντρόγυνο. Ἀλλὰ γιὰτι' ἔταν ἔτσι τυχαίνει νὰ ξενυχτίσω στὴν ἐξοχή, ἢ ἔψη, ἢ θέα τῆς ξυπνάει κάποιος αἰσθητὰ κρυφὰ κ' ἀγγυρο μέσα μου, ποὺ δὲ μπορῶ νὰ τὸ λαρώσω. Κι' ἀγρύπναγα ξαπλωμένος ἀποκάτου ἀπὸ τὸ σκέπασμά μου, κητάζοντας στὸν ἑστέρο οὐρανὸ τὸ φεγγάρι, ἔπου ἀρμένιζε ἀγάγια-ἀγάγια ἐκεῖ ἀπάνου καὶ περιχύνε μὲ τὸ λαμπρὸ του φῶς ἔλη τὴ πλάση κάτου. Οἱ ἴσχοι τῶν δέντρων τῆς

αὐλῆς ἔπεφταν σὰ φαντάσματα γύρω μου κι' ἀπάνου στὲς σκεπὲς τῶν κελιῶν. Ἀεράκι δὲ φύσαγε ὀλότελα. Φύλλο δὲν ἐκινῶνταν. Νεκρίλα διάπλατη, σιωπὴ θαύτατη βασίλευε. Οὔτε λαλίτσα νυχτοπουλιοῦ, οὔτε ἠχὸς φλογέρας. Οὔδὲ βάθισμα σκύλλου, οὔδ' ἀγωγιάτη σαλαγγή, οὔδὲ κυπρί ζῶου δὲν ἀγροικατο. Ὁ λογισμὸς μου πέταγε ἐλεύθερος, ἀνέμποδος καὶ γοργός σι' ἄπειρο τ' ἀψήλου κ' ἐδροσολογιέταν μέσα στὰ μυστικὰ κάλλια τῆς σεληνοφώτιστης νύχτας. Κάποτε κάποτε μούρχετο καὶ νὰ σηκωθῶ, νὰ πεταχθῶ ὄξω ἀπὸ τὸ μοναστήρι καὶ νὰ χωθῶ μέσα στὰ ρουμάνια του, νὰ μονιάσω σὰν τὸ θεριό. Μοῦ φαινόταν πῶς ἔτσι μονάχα ἢ νὰ βρεσκα λαρωμὸ, πῶς ἔτσι ἢ νὰ γλυκοκοιμιώμουν. Κι' ὅσο νὰ σκάση τῆς χαραυγῆς τ' ἄστρι στὸ καταρράχι τοῦ θουνοῦ, κ' ἐγὼ δὲ θυμάμαι πλιά πόσα γλυκομιλήματα κρυφὰ ν' ἀλλάξα μὲ τὴν ὄροσερῆ καὶ μοσχοβολισμένη ἐκεῖνη νύχτα, σὰ βασίλειψε καὶ τὸ φεγγάρι στερνὰ καὶ μὰς ἀφήκε σὰ σκοτεινὰ ἔτσι ὀλομόναχους.

Μὲ τὰ πρῶτα γλυκοχαράματα ξύπνησε ὁ γνοιαστικὸς ἀγωγιάτης, πρὶν νὰ φωνάξουν ἀκόμα τὰ ὄρνιθια, καὶ κρένοντάς μας ἐπήγε σὰ ζά του. Πρῶτος πετάχτηκα ὀρθὸς ἐγὼ κ' ἐβγήκα στὴν ὀξίπορτα. Τὸν κοιμάμενο κάμπο χαμηλὰ σκέπαζε σὰν ἀπέραντο πουπουλένιο πάπλωμα ἢ νυχτερινὴ καταχνιά, πυκνὴ καὶ γαλάζια. Τὸν ἀνασασμὸ του τὸν ἦσυχος κι' ἀπαλό, σὰν ἐργατάρη, σὰ ζευγὰ, μοσχοβολισμένον ἀπὸ τὲς εὐωδιὲς τῶν ἀνθῶν του, τὸν ἔφερνε τὸν ἀνήφορο ἢ χασκωτῆ καὶ δασιὰ λαγαδιὰ π' ἀνέβαινε ὀλότση κατὰ τὸ κορφοῦνι. Μ' ἔχτύπησε τοῦ μοσχοβολισμοῦ του ἢ πλημμύρα τρικυμιστὰ κι' ἀξάφνα κι' ἀνάσαναν εἰαστικά καὶ πιχτὰ τα πνεμμόνια μου, σὰ νὰ θουτοῦσα μέσα σὲ μοσχοβολισμένο νερὸ ἀπατῆς λίμνης. Ἔ, καὶ νὰ κάτεχα τὸ γλυκὸ τῶνειρο ποὺ νανούριζε τὴν ὄρα ἐκεῖνη τὸν κοιμάμενο κάμπο!

Ἀκολούθησα τὸν ἀγωγιάτη μὲ τὰ πράγματά του στὴ κοντινὴ βρύση ποὺ πήγε νὰ τὰ ποτίση. Τότες ξυπνοῦσαν καὶ τὰ πουλάκια σὰ δέντρα κι' ἀρχίζαν τοὺς κελαιδισμούς των. Τότες ἀκούστηκαν καὶ τὰ ὄρνιθια, ἀπὸ τὰ σκόρπια ὀλόγυρα καλύβια σὰ λόγια καὶ σὰ χωράφια ἀνάμεσα. Χλιμίντρι, σὰν δυνατὰ καὶ δυὸ μουλάρια, σὰ νὰ χαϊρέτιζαν κι' αὐτὰ τὰ καυμένα τὸ γλυκοξημέριωμα, ἐκεῖ ποὺ ὄρσιζαν τὰ διψασμένα ρουθούνια τους στὸ νερό. Ὁ ἀγωγιάτης τ' ἀράδιασε ὅστερ' ἀπὸ κουτσάκι σὲ κουτσάκι σαμαριοῦ μὲ τὰ καπίστριά τους καὶ τὰσυρε κατὰ τὸ μοναστήρι σουρίζοντας. Κι' ἐγὼ ἐρέχοντας στὴ βρυσούλα τὸ πρόσωπό μου, συλλογιζόμενον πόσες κρυβερσες τέτοιες, σὲ τέτοια παρόμοια μαγικὴ ὄρα, ἔχουνε

δρoσέφει τὸ θερμασμένο μου μέτωπο κ' ἀνοίξει τὰ βάρυπνα μάτια μου μετὰ τὰ κρυσταλλόνερά τους.

Ὅσο νὰ γυρίσω γὼν στὸ μοναστήρι εἶχαν σηκωθῆ, κ' εἶχαν φορτώσει κιόλας οἱ ἄλλοι. Βιγίκα στερνός ἀπὸ τὴ χαμηλὴ, σιδερόπορτα τοῦ ξώτοιχου, σέρνοντας ἀπὸ τὸ καπίστρι τὸ μουλάρι μου κ' ἀκολουθούμενος ἀπὸ ψιλὸν ἡμερο σκύλαρο μετὰ ἑκὼν μάτια καὶ μαλλιά μακρύτερα παρδάλια. Ὁξω ἀπὸ τὸ περιαύλι, ποῦ κατηφοροῦσε χορταριασμένο τὸ σιάδι κατὰ τὴ λαγκαδιά, ξάνοιξα μετὰ τὸ θαμπὸ φῶς τῆς αὐγούλας τὴν καμπάνα τοῦ μοναστηριοῦ, κρεμασμένην ἀπάνου σ' ἓνα χιλιόχρονο πουρνάρι. Σίμωσα τὸ πουρνάρι, βασιτώντας τὸ καπίστρι τοῦ μουλαριοῦ στὰ χέρια μου καὶ πιάνομαι ἀπὸ τὸ σχοινὶ τῆς καμπάνας, ποῦ τὸ κούναε δῶθε καὶ κείθε τ' ἀπαλὸ φύσημα τ' αὐγερινοῦ δροσόπαιχου. Μετὰ τοὺς πρώτους τῆς χτύπους ἄνω προγγάει τὸ μουλάρι μου ξαφνιασμένο καὶ ξεφεύγει ἀπὸ τὰ χέρια μου μετὰ κίντυνα νὰ με παρσούρη κ' ἐμένα τὸν κατήφορο, ἂν δὲν τ' ἀπολοῦσα. Τὸ μουλάρι τὸ ξανάπιακε ὁ ἀγωγιάτης, κ' ἐγὼ ξακολοῦθησα νὰ βαράω τὴν καμπάνα δυνατὰ κ' ἀδιάκοπα. Δὲ ξημέρωνε, ὄχι, γιορτῆ, γιὰ νὰ καλέσω μ' αὐτὴ τοὺς γύρωθε χριστιανούς ἐπὶ τὴν ἐκκλησιά, κ' ὅσοι θὰ τὴν ἀκοῦσαν κείνη τὴν ὥρα, ποῖος ξέρει τί θὰ νὰ ἔβλεπαν μετὰ τὸ νοῦ τους, — ἀλλὰ μοῦ ἐρχόταν ἔτσι καλὰ νὰ τὴν γροικῶ νὰ σημαίνῃ, κ' οἱ ἡχοὶ τῆς κ' οἱ ἀντίλαοὶ τους νὰ σμίγουν μετὰ τοὺς κελιδισμούς τῶν πουλιῶν, μετὰ τὸ μουρμουρὶ τοῦ λόγγου καὶ μετὰ τὰ ξεφωνητὰ τῶν ὀρνιθίων, σ' ἓνα ἀρμονικὸ ὕμνο τῆς Χρυσσαυγῆς ποῦ πρόβαινε στὸ βουνὸ γλυκοθώρητη καὶ ντροπαλῆ, σὰ νυφοῦλα.

Οἱ ἄντρες δὲν ἐκαβαλίκεψαν. Ἐνας ἀπ' αὐτοὺς ὁ νιόγαμπρος, εἶχε ἀγοράσει ἓνα πιστόλι, κ' ἀνεβαίνοντας ὅλοι μαζί ἀπάνου ἀπὸ τὸ δρόμο, στοὺς ὄχτους, ἔρριχναν στὰ πουρνάρια μ' αὐτὸ, δοκιμάζοντάς το πόσο ἐκοφτε. Ἐγὼ μοναχὰ ἀκολουθοῦσα τὴν γυναίκα, — τὴν νιόνουφη καὶ τὴν δασκάλα, — κ' ὁ ἀγωγιάτης ποῦ χάζευε κ' αὐτὸς μετὰ τὸ πιστόλι ἀπὸ μακριὰ κ' ἐμνησκε πίσω πίσω. Ὁ δρόμος ἦτον ὀλίγο ἀνηφορικὸς ἐδῶ κ' ἐσχίζε τὸ πυκνὸ δάσος τοῦ μοναστηριοῦ. Κορδελώνονταν ὀλόγυρ' ἀπ' ὄχτους, πῆδαι ρέμματιές, ἀνέβαινε μικροὺς βράχους. Κ' ἐκεῖ ποῦ πηγαίναμε ἀγάλια ἀγάλια ἐμεῖς οἱ τρεῖς καθάλα ἐμένα μούρθε πάλε ἢ ἔρεξη ἢ θραδυνὴ γιὰ νὰ τραγουδήσω. Σὰς ξομολογιέμαι. Ὅταν τυχαίνω σὲ δρόμο, ἢ θὰ μοῦ κρατᾷ μέσα κάθε ἀναπνοὴ καὶ κάθε κρίση ὁ θαυμασμός τῆς φύσης ὀλόγυρα ἢ θ' ἀπολυεταί ἀκράτῃ τ' ἢ χαρὰ κ' ἐνθουσιασμός μου σὲ τραγούδια καὶ σὲ γελούμενα λόγια. Εἶχα πάρει, — θυμᾶμαι σὰν τώρα, — τὸ τραγοῦδι ποῦ λέει, πῶς ἓνα παλληκάρι γυρνώντας νύχτ' ἀπὸ τὸν πόλεμο ποῦ πολεμοῦσε κ' ἀπὸ τὴν δίγλα ποῦ φύλαε, ἔπεσε νὰ ἐρῆ λίγον ὕπνο στὴν ἀγκαλιὰ τῆς ἀγάπης του, κ' αὐτὴ μόλις χάραξε ἢ ἀνατολὴ κ' ἄρχεψαν τοὺς κελιδισμούς ἢ πέρδικες καὶ τ' ἀηδόνια, τοῦ φώναζε νὰ τὸν ξυπνήσῃ, ν' ἀγκαλιάσῃ τὸ κυπαρισένιο τῆς κορμὶ καὶ νὰ φιλήσῃ τὸν ἀμάλαγο κόρφο τῆς καὶ τὸν παρθενικὸν λαιμὸ, ποῦταν ἄσπρος σὰν χιόνι καὶ δροσερὸς σὰν τὸ κρυόνερο πῶρηται ἀπὸ τὰ κορφοβούνια.

Ἡ νιόνουφη, ζωηρὴ κ' ἀνοιχτόκαρδη γυναίκα, δοκιμασμένη στὰ τέτοια γλυκοξυπνίσματα τῆς αὐγῆς στὸ νυφιατικὸ στρώμα τῆς, δείχνονταν περίχαρη καὶ δὲν ἄφιμε κλωθογύρισμα δρόμου ποῦ νὰ μὴ γυρνᾷ καὶ νὰ μοῦ πιδοκιμάξῃ μετὰ χαμόγελα τὴν ἐπιτυχία τοῦ καλοῦ τραγοῦδιοῦ. Μὰ ἢ δασκάλα... μωρὲ τσιμουδιά, ἢ σκληρή. Ἄν δὲν εἶχε δοκιμάσῃ κ' αὐτὴ, σὰν τὴν νιόνουφη, τὴν γλυκάδα τῆς χαραγῆς τοῦ τραγοῦδιοῦ, τάχα δὲν τὴν ὠνειρεύονταν ἄνω;

Ἐάνου σὲ μιὰ λῶξα τῆς ρεματιάς, ἀπάνου στὸ γύρισμα τοῦ τραγοῦδιοῦ μου, ἀκούω ἓνα σφιχτὸ ξεφωνητὸ καὶ βλέπω τὴν δασκάλα νὰ κατακυλλίζεται στὸ χαμηλὸ γκρεμὸ τοῦ βράχου. Πῆ παντέχετε πῶς ἦταν αὐτοκτονία. Κάθε ἄλλο. Τὸ

ζῶο, ποῦ καθάλιε, ἔκαμε νὰ πηδῆσῃ, ἓνα κοτρί σὰ καλοπᾷ φουτωμένο μετὰ τὸ δρόμο καὶ μετὰ τὸ πῆδημά του, κόρη, ξέφνιαστη ἀπάνου τοῦ τραντάχτικου κ' ἔφυγε κατὰ τὴν λαγκαδιά. Κόβεται τότε ἢ ἰγγλα τοῦ σαμαριοῦ καὶ πέφτει: τούτο μαζί μετὰ τὴν καθάλα καὶ μετὰ τὴν κόρη κάτου στὸ δάθε. Ἐμπήξε κ' ἢ νιόνουφη τὴς φωνές. Ὁ ἀγωγιάτης ἦταν ποῦ πίσω ἀκόμα. Πηδᾷ εὐτὸς ἀπὸ τὸ ζῶο καὶ τρέχω πρὸς τὴν δασκάλα, ποῦ ξαπλωμένη ἀπάνου σὲ μιὰ πλάκα, μετὰ τὴν σούδα ποῦχε πέσει, δὲ μπορούσε νὰ πάρῃ ἀνασασμό. Τὴν πιάνω ἀπὸ τὴ μέση τὴν ἀνασασμένην ἐρῆ, στὰ πόδια τῆς, τὴν ἀκουμπῶ σ' ἓνα κοτρί, καὶ τὴν ραντίζω μετὰ τὰ χέρια μου νερὸ στὸ ἄχνὸ πρόσωπό τῆς. Κι ὅσο νὰρῆθῃ ὁ ἀγωγιάτης, καὶ νὰ πάρουν κ' οἱ ἄλλοι εἰδησι, τὴν συνέφερα ἐγὼ. Ἡ νιόνουφη δὲ μπορούσε νὰ πηδῆσῃ κ' αὐτὴ ἀπὸ τὴν καθάλα τῆς νὰ μὲν δῶθῃ βοηθητικὸ χέρι, κ' ἔστεκε ἐκεῖ ἐρῆ, κ' ἐφώναζε. Ὡς καὶ τὰ μουλάρια τὰ καθύμενα σταματήσαν μοναχὰ τους κ' εἶχαν κ' αὐτὰ γυρμένα κ' ὀδάνοιχια τὰ μάτια τους κατὰ ἐμᾶς. Ἐκεῖνο ποῦ καθάλιε ἢ κόρη, γυμνὸ καὶ ξαφνιασμένο, τρεμούλιαγε ὀλόρθο, τρομαγμένο ἀπὸ τὸ ξαφνικὸ καὶ βαρὺ πέσιμο τῆς κυρᾶς του. Ὁ πρώτος μου λόγος, ἄμα τὴν συνέφερα, ἦτον νὰ τὴ ρωτήσω ποῦ βάρσσε. Ἡ κόρη σήκωσε τὰ μεγάλα καστανὰ μάτια τῆς, κυκλωμένα περιγυρὰ κατὰ τὴς κῶχες μετὰ μιὰ ἀλαφρὰ μελανὴ λουριδ' ἀπὸ τὴν λαχτάρια καὶ νοτισμένα ἀπὸ τοῦ χοντρά μιγχαριτάρια, δάκρυα ποῦ τότες ἀρχίζαν ν' ἀναβρῦζουν, μετὰ κῦτταξε τόσο συμπαθητικὰ ποῦ ποτὲ δὲ θὰ τὸ λησμονήσω σιγ', ζωὴ μου, καὶ μούπε ἀνάλαφρα:

— Πουθενά, ... σ' εὐχαριστῶ.

Κ' ἔκαμε νὰ σηκωθῆ, πιάνοντας μετὰ τὸ δεξιὸ χέρι τῆς τὴν μέση καὶ μετὰ ἄλλο ἀκουμπώντας στὸ κοτρί ποῦ κάθονταν. Μὰ δὲν τὴν ἄφηκα, γιὰ νὰρῆθῃ στὰ ὑπατά τῆς, καλλίτερα. Σὰν πλάκωσαν σὲ λίγο οἱ ἄλλοι ἀπὸ τὸν ἀνήφορο μετὰ τὸν ἀγωγιάτη, μοῦ τὴν ἄρπαξαν — ἔτσι θὰ τὸ εἶπω, — ἀπὸ τὰ χέρια μου, μετὰ τὴν πνιτοχὴ πῶς μ' ἀπαλλάζουν ἀπὸ βάρους, ποῦ ἐγὼ ἤμουν τόσο εὐχαριστημένος ἐνόσω μοναχὸς μου τῆς προσέφερα τὴν βοήθειά μου. Εἶχα φοβηθῆ κ' ἐγὼ πολύ. Εἶχα πῆ στὴν ἀρχὴ πῶς δὲ θὰ τὴν εἴρισκα, ἐκεῖ ποῦ ἔτρεξα. Ζωντανὴ, τόσο χαρὰ καὶ τόσο ἀσχημα εἶχε πέσει: ἢ καὶ μὲν, — κ' εἶχε πανιάσει τὸ πρόσωπό μου πλειότερο κ' ἀπὸ τὸ δικό τῆς. Σὰ μ' ἀναμέρισαν ἐμένα, τραβήχθηκα σὲ μιὰ τούφα κ' ἔκατσα ν' ἀνασάνω. Αὐτὴ ἀγάλια ἀγάλια ἦρθε στὰ σγκαλά τῆς καὶ τὴ σήκωσαν νὰ κινήσουμε γιὰτ' εἶχε περᾶσ' ἢ ὥρα, εἶχε δύσει ὁ ἥλιος. Πέρασε κοντὰ μου, μετὰ εἶδε πανιασμένο καὶ μετὰ ρώτησε σιγαλιὰ:

— Ποῦ χτύπησες, ποῦ σὲ πονεῖ;

Στὴν ταραχὴ καὶ στὴ λαχτάρια τῆς ἐνόμισε πῶς εἶχα πέσει κ' ἐγὼ. Καὶ μῶκαμε τὴν ἴδια ρώτησι ποῦ τῆς εἶχα κάμει ἐγὼ, ὅταν τὴν πρωτόφερα στὸ λογισμό τῆς μοναχὸς μου.

Ἄσχημα ἔκαμα ποῦ εἶπα, ὅτι μ' ἀναμέρισαν ὀλότελα ἀπὸ τὰ χέρια μου οἱ ἄλλοι: κ' ὅτι μ' ἀναμέρισαν ὀλότελα ἐμένα. Γιὰτ' ἔταν ἦρθε ἢ ὥρα νὰ ξεκινήσουμε πάλι, κ' ὁ ἀγωγιάτης μετὰ τοὺς δυὸ πεζοδρόμους ἐμειναν νὰ ράψουν τὴν ἰγγλα τοῦ μουλαριοῦ καὶ νὰ ξαναφκιάσουν τὴν καθάλα τῆς ὁ νιόγαμπρος φρόντισε νὰ κατασυχᾷ καὶ νὰ συνοδέψῃ τὴν ξαφνιασμένην καλὴν του, κ' ἢ δόλιε ἢ κόρη, ἐκτὸς ποῦ θὰ μνησκε μόνη τῆς πίσω, μετὰ στενοχωριόταν κιόλας νὰ ξαναβῆ στὸ ζῶο ποῦ τὴν ἔρριξε.

Τοὺς κρυφοὺς συλλογισμούς τῆς κόρης ὁ νιός τοὺς νοιώθει. Χωρὶς νὰ καθάλιε φωνάζοντας ἀπὸ τὸ συρτάρι: τὸ μουλάρι μου, τὴ σίμωσα καὶ τὴ ρώτησα ἂν μπορεῖ νὰ ξανακαβαλίκεψῃ τὸ δικό τῆς σὰ νὰ τῶξερα.

— Νὰ μῶδιναν ἄλλο καλλίτερο θὰ νὰ ἦτον, μοῦ εἶπε χαμηλοκυττάζοντας.

— Πάρ' τὸ δικό μου, τῆς λέω.

— Καί σύ;
— Τὸ οικό σου.
— Καθήμενε, θὰ σὲ ρίξῃ, μῶκαμε μ' ἔκφραση ἀνατριχίλας.
— Ἐγνοια σου.
— Μὰ καί τὸ δικό σου εἶν' ἄγριο.
— Ποιὸς σοῦ τὸ εἶπε; Δὲν τὸ βλέπεις τί ἡμερα ποῦ περπατᾷ;

— Ναι, μὰ 'κεῖ ποῦ ξαφνίστηκε, μὲ τὴν καμπάνα...
στὸ μοναστήρι κάτου;

— Μὰ ἐκεῖ ξαφνίστηκε.

— Καθήμενε, τώρα σὲ συλλογίζομαι τί θὰ πάθαινες ἂν σ' ἔσερνε μάζῃ του σ' ἐκείνον τὸν κατήφορο.

— Δὲ θὰ χτύπηγα, ἦταν χορτάρια.

Κ' ἐγέλασα. Ἐχαμογέλασε κι αὐτή. Ἦταν τὸ πρῶτο χαμογέλιο ποῦ εἶδα νὰ γλυκοχαράξῃ στὰ χεῖλη της. Φαντασθῆτε τὴ χαρὰ μου. Ἔτσι μείναμε σύμφωνοι γιὰ τὰ μουλάρια μας καὶ τὴν παρακάλεσα νὰ περάσῃ νὰ καθαικίψῃ τὴ θούρησά ν' ἀνεβῆ. Ἐκεῖ ποῦ ἦ, ζέρβια παλάμη μου χερᾶκωνα τὴν ἀμασχάλη της τὴν τρυφερὴ καὶ τὸ δεξὶ χέρι μου κράταε τὸ σκληρὸ κουτσάκι τοῦ σαμαριοῦ γιὰ νὰ μὴ γέρνη, τότε; ἔνοιωσε αὐτὴ τὸ πρόσωπό της νοτισμένο ἀκόμα κ' εἶδε βρεμμένα καὶ τὰ μπροστινὰ ρουχὰ της.

— Κύτταξε, μοῦ εἶπε, πῶς εἶχιν ἀπὸ τὰ νερὰ κεῖ πῶπεσα.

— Δὲ σ' ἔβρεξε ἢ ρεμματιά, σ' ἐράντισα γὼ μὲ τὰ χέρια μου γιὰ νὰ σὲ συνεφέρω.

Κοκκίνισε σὴν τὴν παπαρούνα τ' Ἀπρίλη στὸ πρόσωπο, μοῦ χάρισε καὶ δευτέρη συμπαθητικὰ ματιὰ ποῦ μοῦ ἀνατάραξε τὰ σωθικά ὄλα, ὅπως θολώνει κάθε διαβάτης στὸ πέρασμά του τὰ λαγαρὰ βάρη τοῦ ποταμοῦ, καὶ μὲ τὸ σιγαλό της «εὐχαριστῶ» τὴν ἄκουσα νὰ μουρμουρίσῃ καὶ τοῦτα:

— Ἀλλοίμονό μου, πῶς κατάντησα.

Ἦταν σεμνότερα τὰ λόγια της καὶ δὲν τῆς ἀντιλογήθηκα.

Ὅσο νὰ μᾶς προφτάκουν οἱ πσινοὶ μὲ τὸ μουλάρι, ἀνέβηκα κάμποσον δρόμο πεζὸς ἐγὼ στὸ πλάι της. Εἶχε τραβήξῃ πολὺ μπροστὰ καὶ τὸ νιδ' τ' ἀντρόγυνο. Στὸ διάστημα αὐτὸ βρεθήκαμε οἱ δύο μας ὀλομόναχοι καὶ συμφιλωμένοι μέσα στὸ λόγγο. Χίλια γλυκὰ λόγια μῶρχονταν στὸ νεῦ γιὰ νὰ τῆς πῶ. Ἄλλ' ὄλα πνίγονταν ξαφνικὰ μὲς τὸ λάρυγγά μου, ποῦ τὸν ἐστένευε δὲν ξέρω κ' ἐγὼ ποιά δύναμη ἀόρατη κι ἀσύτηρή. Ὅμως σὲ τέτοιες περιστάσεις γέρονται καλοφωνότερο στόμα τὰ καθυμένα τὰ μάτια. Τότες μιλοῦν αὐτά! Στὸ διάστημα κείνο, πόσα δὲν τῆς εἶπαν τῆς κόρης τούτης τὰ μάτια μου. Κι ἀκοῦν τὰ μάτια τότες. Κι αὐτὴνῆς μιλοῦσαν κι ἀκουγαν μοναχὰ τὰ μάτια. Ἐνοιωθῆκα γὼ ἔτι: τὰ μάτια της ἀκουγαν τὸ τί τῆς λέγαν τὰ δικά μου, ὅπως παρόμοια ἔνοιωθῆκα τὸ τί μοῦ λέγαν τὰ δικά της. Ὅμως τί μὸδλεγε καὶ τί τῆς ἔλεγα, δὲ σὰς τὸ μολογῶ. Μπορεῖ νὰ τὸ φαντάζεστε.

Καθαίκίψα κ' ἐγὼ. Κάποιος λέει πῶς πλάγιασε σὲ κοριτσιῶ κρεβάτι καὶ δὲν τὸν ἄφηκαν νὰ κλείσῃ μάτι ἕλη τὴ νύχτα εἰ φύλλοι. Ἐμένα, καθισμένον στὴν καθάλα τῆς δασκάλας, δὲ μ' ἔφαγαν οὔτε φύλλοι οὔτε κορέοι. Δὲν ἔμεινα ὅμως κι ἀνέβλαθος ὀλότελα. Ἀπὸ τὴν ὥρα ποῦ μὲ τὸ πέσιμό της μοῦ κόπηκε ξαφνικὰ τὸ τρυφερὸ τραγοῦδι: στὴ μέση, δὲν ξανακουρθε εὐθυμία. Μιά σκυθρωπάδα μ' ἐβάρυνε, τρανὴ σὴν τὸν Πίνδο ποῦ ἠ' ἀνεβαίναμε σ' ὄλιγο. Οὔτε τραγοῦδι πλὴ: ἀπὸ τότες, οὔτε γέλοιο, οὔτε ζωνιρὰ λόγγο, οὔτε μιλιὰ. Τραγοῦδοῦσαν οἱ ἄλλοι ἄντρες, φώναζαν, γελοῦσαν, ἔρριχναν πιστολιές ἀπὸ καθάλα στὰ δέντρα ποῦ διαβίναμε, χωράτευαν μὲ τὸς διαβάτες ποῦ συναπαντούσαμε, ἐσκιαζαν μὲ ρεκασμούς τὰ γίδια ποῦ θρίσκαμε νὰ βρῶσκουν κατὰστρατα σκαρτζλωμένα, σ' ἄγριοπρίντρα, ξάφνιζαν μὲ χουγιακτὰ τὸν πιστικὸ ποῦ στὸν ἔχτο παράμερα θαροῦσε τὴν τζαμάρα του. Ἐγὼ ἀναίσθητος, ξένος καὶ παντάξενος σ' ὄλα αὐτὰ!

Τόσο, ποῦ μερικὲς φορὲς στὰ κοτρώνια ποῦ ἀνέβαινε τὸ μουλάρι μου κόντεψα μὲ τὰ τινάγματά μου νὰ τὴν πάθω σὴν τὴ δασκάλᾳ νὰ κατακυλισθῶ σὲ βαθύτερους λάκκους.

— Τῆρα μπροστὰ σου, μπρὲ παιδί μ' μοῦ φώναζε ὁ ἀγωγιάτης, τί θὰ πᾶς κ' ἐσὺ στὸ ρέμμα κάτου καμμιάν ὥρα. Εἶνε κακοτοπιὰ ὧ, τῆρα μπροστὰ σου.

Στὲς κακοτοπιές ποῦταν σπῶνὸς ὁ δρόμος, σωστὸ μονοπάτι, ἐγὼ πῆγαινα πίσω πίσω, στερνὸς ἀπ' ὄλους, κ' εἶχα τὴ δασκάλᾳ μπροστὰ καὶ τὸν ἀγωγιάτη ἀπὸ κοντά. Ὅπου βγαίναμε σὲ σιάδι, τύχαινε κάποτε νὰ πᾶω ζυγὰ ζυγὰ μ' αὐτήν. Ἦστροφε τότες αὐτὴ κατ' ἐμένα, μ' ἐκύτταζε συμπαθητικὰ καὶ μοῦ χαμογελοῦσε γλυκὰ γλυκὰ. Μιά φορά μοῦ εἶπε ἦσυχα, πᾶ γιὰ νὰ μὴ τὴν ἀκούσουν οὔτε τὰ πουλιά ποῦ γλυκοτσιμπιῶνταν ἀπάνω στὰ κλωνάρια τοῦ δάσου.

— Γιατί δὲ λὲς καὶ σὺ τίποτα, πῶνε ἢ πρώτη χαρὰ σου;

Χαμογέλατα μοναχὰ καὶ δὲν ἔχω ἀντιλογία: ἔτι τὰ μάτια μου, ποῦ τὴν ἀντίκρυσαν, τῆς φανερώσαν τὴ γλυκειὰ ἀνατριχίλα ποῦ περῆτρεξε ἀπὸ φλέβα σὲ φλέβα κ' ἀπ' ἄρμυ σ' ἄρμυ τὸ αἰμά μου.

— Μὴ σὲ στενοχωρεῖ ποῦ μῶδωκες τὴν καθάλα σου; Μοῦ ξανάειπε.

Ἐγὼ δὲ μπόρεσα νὰ κρατήσω ἐν' ἀλαφρὸ ἀναστέναγμα ποῦ γεννήθηκε μέσα μου ἀπὸ κάθε ἄλλο αἰσθημα παρὰ ἀπὸ τὴ στενοχώρια, πῶθαζε αὐτὴ μὲ τὸ νοῦ της. Ὅμως γιὰ νὰ μὴν ἀφίκω νὰ μένη στὴ βλαβερὴ ἰδέα της, τῆς μίλησα χαμογελώντας πάλι:

— Τώρα σ' ἔκχιμα νὰ μοῦ μιλάς, δὲν ἔχω ἀνάγκη νὰ ξαναφουρνίσω ζωνιρὰ λόγια, δὲν τὸ κατὰλαβες;

Ἦτον πολὺ τολημηρὸς ὁ λόγος μου τοῦτος κ' ἔφερε στὸ ἀπαλὸ μάγουλό της τὸ βαθύτερο τῆς φωτιᾶς χρῶμα. Ἀλλὰ δὲν ἐπειράχτηκε, γιὰτ' εἶδα νὰ ξεδάψῃ γρήγορα πάλι καὶ νὰ μὲ γλυκοτηρᾷ.

Ἔτσι περάσαμε ὄλο τὸ δρόμο, ὡς τὸ χωριό. Ἐγὼ παντοῦ τὴν ἐπεριποιοῦμον. Ἐγὼ τὴν ἀνεβοκατέβαζα ἀπὸ τὸ ζῶο μου στοὺς ἀνήφορους καὶ στοὺς κατήφορους, ἐγὼ τὴν ἐπιαναχ ἀπὸ τὸ χέρι στὰ ποτάμια καὶ στοὺς γκρεμούς, ἐγὼ τὴν ἐπότιζα νερὸ μὲ τ' ἀχψίριστο πιξαρένιο καυκόπουλό μου στὲς κρυδέρουσες τοῦ Πίνδου, ἐγὼ τῆς ἔδωκα τὸ ψάθινο σκιαδὶ μου, πῶφερνα πάντα στὰ ταξείδια, γιὰ νὰ μὴν τὴν κάψουν τὰ λισπύρια τοῦ θερτῆ. Κι αὐτὴ, ὄλο μ' εὐχαριστοῦσε καὶ μοῦ χαμογελοῦσε γλυκὰ, κ' ἐγὼ, ἀμίλητος πάντα, ὄλο ἀνατριχίαζα γλυκότερα μέσα μου.

Κάποτε τὴ ρώτησα στὸ δρόμο νὰ μοῦ εἰπῇ ποῦ χτύπησε.

— Πουθενά, μῶλεγε αὐτὴ συμπαθητικὰ. Ἄλλ' ἀπὸ τ' ἀλαφρὸ σούφρημα τ' ὄμορφου προσώπου της κι ἀπὸ τὸ συχνὸ βάλσιμο τοῦ χεραιοῦ της στὴ μέση, κατὰ τὸ νεφρὰ, ἔνοιωθῆκα γὼ ἔτι χτύπησε κι ἔτι πονεῖτε καὶ τῶκρυφτε. Ὅσο ποῦ τῆς εἶπα μιά φορά.

— Μὰ, μὴ τὸ κρύβης ἀπὸ μένα.

Τώρα ποῦ μὲ κύτταξε, τὰ μάτια της ἦταν ὑγρότατα καὶ στὴν ὑγρότη τους μέσα ξάνοιζα σὰ μέσα σὲ καθαρὴ ἀνάβρα, πῶς εἶχαν θουρκώσει καὶ τὰ δικά μου.

Κι ἄλλῃ, μιά φορά τὴ ρώτησα πῶς ἔκαμε κ' ἔπεσε στὴ λαγκαδιὰ ἐκεῖ κάτου. Κι αὐτὴ μοῦ εἶπε κοκκινισμένη στὸ πρόσωπο:

— Μ' εἶχε συνεπάρει... κάποια συλλογή... ἢ πρωῆν ἡ νόστα... τὸ ξημέρωμα... ξέρω κ' ἐγὼ... τὸ τραγοῦδι σου...

Δὲν εἶπεν ἄλλο. Χαμήλωσε καὶ τὰ μάτια. Οὗτ' ἐγὼ μπόρεσα νὰ τὴν τηρᾶω περισσότερο κατὰ πρόσωπο γιὰτ' ὁ λόγος της τοῦτος ἀναψε θέρμη μὲς τὰ μελίγγια μου.

Ἦστερ' ἀπὸ καμμιά δεκαριά μέρες ἀπαντηθήκαμε σ' ἕνα στενὸ κατηφορικὸ δρόμο τοῦ χωριοῦ. Ἐγὼ ἀνέβαινα κι αὐτὴ κατέβαινε. Βαστοῦσε σ' ἄριστερὸ χέρι της κατιφένιο σακκουλάκι, πλουμισμένο μὲ μετὰξι ἀπ' ἔξω καὶ γιομάτο ἀπὸ βίβλαράκια. Ἦτον πρωτὶ ἀκόμα δὲν εἶχε πᾶει δυὸ

ΕΠΙΚΑΙΡΑ ΘΕΜΑΤΑ

Η ΘΕΣΗ ΤΟΥ ΣΗΜΕΡΙΝΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ

Δέν είναι μιὰ τερπνή ψυχαγωγία ὁ αἰσθητικὸς λόγος τοῦ καιροῦ μας. Δέν είναι μιὰ ἀπλή αἰσθητική, εὐαρέστηση, μιὰ καλοκάγαθη παραμυθία, ἓνα ἀνώδυνο σκότσημα τοῦ χρόνου, ἓνα γλυκερὸ χάιδεμα τῆς φαντασίας. Εἶναι μιὰ εἰσβολή, διὰ μέσου του, τοῦ πιθό σκαιοῦ καὶ ἀδυσώπητου γεγονότος, μιὰ ψάιση τοῦ ἀκρότατου στοιχείου τῆς ἀγωνίας καὶ τοῦ διλήμματός καὶ τῆς ἀντοχής, ἓνας ταυσιδὸς τῆς συνειδήσεως, μιὰ διέγερση καὶ μιὰ ἀνάληψη τῆς ψυχῆς, ἓνας κατακρόρυφος στροφισμὸς τοῦ πάθους, πυροκόκκινος, καταιγιστικὸς, ἀλλοπαρμένος, ἐπιφορικὸς. Ἐὐδιάσθημα καὶ τὸ γράψιμο δὲν εἶναι πιά μιὰ πάρεργη αἰσθηματικὴ ἐνασχόληση. Ἔχει ἀποβῆ μιὰ κινητικὴ σκληρὴ ὀδυνερῆ λειτουργία. Ἐνσκήπτει καὶ ἐνσφηνώνεται—ὅταν μᾶς κυριεύει—μέσα στὸν πιθό μύχιο ρυθμὸ τῆς ψυχικῆς μας ζωῆς. Γίνεται βίωμα δοκιμασίας. Γίνεται κάτι ἀναπόδραστο, θαύτο, προσωπικό, κρίσιμο. Μόνον τὸ θεὸς καὶ ἡ ἐξομολογητικὴ θόνησι, τῆς μυστικοπάθειας, ἄλλοτε, μπορεῖ νὰ παραβληθεῖ μαζί του. Εἶναι μιὰ ἀνελέγητη ἄσκησι, ψυχῆς, μιὰ αὐτοσυνείδηση μέσα στὴν ἀρχέγονη ἀθηφαγία τοῦ Καθαρτηρίου, μιὰ κατά-

βουκέντρης ὁ ἥλιος. Χαιρετισθήκαμε. Κύτταξα ὅτι κ' ἐγὼ καὶ αὐτὴ σφίξαμε τὰ χέρια μας καὶ δὲν ἔρχονταν νὰ τ' ἀφήσουμε ὁ ἓνας τ' ἄλλουνοῦ. Ἄτὰ πρόσωπα εἶχαμε γίνει, κ' οἱ δύο, σὺν τὸν καρπὸ τῆς κεραιας ὅταν οὐρμάζει, κατακόκκινοι. Κι ὅσο τηράγαμε ὁ ἓνας τὸν ἄλλον κατάματα, τόσο πλειότερο ἀνάφταν ἡ ὄψις μας κ' ὑγραίνονταν τὰ μάτια. Τῆ ρώτησα:

—Πῶς πάει τὸ χτύπημα;

—Τώρα, .. με πονεῖ ἐδῶ.

Μοῦ εἶπε γλυκὰ καὶ μῦθειζε μὲ τὸ χεράκι τῆς δίπλα στὸ πλευρὸ τῆς κατὰ τὸ ψυχικό.

Καταλάβατε τ' ἤθελε νὰ πῆ ἡ κόρη; Ἔ, σὰς φτάνουν ὡς ἐδῶ, τὰλλα δὲ σὰς τὰ φανερώνω.

† Κ. ΚΡΥΣΤΑΛΛΗΣ

δυσση μέσα στὸ ἀντίκρισμα τῆς μεταφυσικῆς φρίκης.

Ἐὰν δάκρυα τοῦ αἰσθηματισμοῦ ἐξανεμίστηκαν μπροστὰ σ' αὐτὴ τὴν καιστικὴ ἐμπειρία τοῦ κεραινωμένου ἀνθρώπου. Ἡ κόλαση μᾶς δίδαξε τί εἶναι πραγματικὰ ὁ πόνος.

Ὅχι—πρὸς Θεοῦ—λυγιδὸς καὶ παρὰ πόνου καὶ θανάτου καὶ ὀλοῦθα καὶ ἄλλες γραφικότητες, ἀλλὰ σύσπαση, μορφοποιήσις, ὁδός. Ἐὰν φαίνονται εἶναι κατακλισημαῖα, τὸ δράμα οἰκουμενικό, οἱ ἀνατροπὲς ριζικές, οἱ ἀναστατώσεις ὀραλλήθεις.

Δέν ἔχουμε νὰ κάμουμε μὲ ἰδέες, δὲν ἔχουμε νὰ καλλιγραμηθῶμε μορφές. Αὐτὰ εἶναι εὐκόλα καὶ συννηθισμένα πράγματα καὶ θὰ μπορούσαμε, ἂν ἦταν μόνον αὐτὰ, νὰ ἐμογενωμῆσθουμε, νὰ συν-

νενοηθῶμε νὰ σταθῶμε κάπου. Ἔχουμε νὰ κάμουμε δυστυχῶς μὲ τὴν ὑπερφροτισμένης ἐκρηκτικῆς συστοιχίας τοῦ ἀνθρώπινου χάους, μὲ τὸν χοχλακισμὸ τοῦ περιεχομένου. Ἐσπυροφυλισμένοι καὶ ἀναυδοί, μὲ ἐλαττωμένην καταπληκτικὰ τὴν αὐτοπεποιθση καὶ μ' αὐξημένην—παρ' ὅλη τὴν πρόοδο—

ἐξῆσου καταπληκτικὰ τὴν ἀδυναμία, στεκόμεθα ἀπέναντι στὸ φοινικό πρόσωπο τοῦ Θεοῦ, ἐνώπιος ἐνωπίω ἀντίκρου στὸν ὀρυμαγδὸ ἐνὸς νέου ἔσως Μεσαίωνα. «Τὸ νόημα τῆς στιγμῆς καὶ τὸ νόημα τῆς ζωῆς εἶναι τὸ δράμα» ὑπογραμμίζει κάποιος πολὺ ἀριμόδιος.

Καὶ συνεχίζει: «Ἡ δικὴ μας λογοτεχνία δὲν μπορεῖ νὰ νοήσῃ πιά μιὰ λογοτεχνία ἀδολη, γραφικὴ, παραμυθητικὴ. Ὁ συγγραφέας εἶναι τώρα ἓνας μάρτυρας σὲ παγκόσμια ὑπέθεση, καταθέσει. Καταθέσει ἔτσι καὶ ἄλλοιως, εἴτε ὑπὲρ εἴτε κατὰ ἀδιάφορο, καὶ μόνον ἓνα δὲν μπορεῖ νὰ κάνει: νὰ μείναι ἀμέτοχος στὸ δράμα. Μᾶς ἐνδιαφέρει ἀνάλογα μὲ τὸ ποσοστὸ τοῦ μᾶς ἀγγίζει ἡ κατὰθεσή του. Δέν τοῦ ζητᾶμε νὰ εἶ-

ναι ἀντικειμενικὸς—ἢ ἀντικειμενικὸς

κόττη εἶναι: ἀδιαφορία καὶ μᾶς ὀρίζει. Τοῦ ζητᾶμε νὰ εἶναι εὐλακρινῆς, δηλαδὴ νὰ ἔχει πάθος. Ὅσο περισσότερο πάθος ἀντιπροσωπεύει, τόσο περισσότερο μᾶς ἐνδιαφέρει. Νὰ τὸ διάχυτο γνῶρισμα τῆς τωρινῆς στιγμῆς» Καὶ προσθέτουμε: Νὰ ἡ χτυπητὴ ἰδιοτυπία, ἡ χαρκατηριστικὴ κατεύθυνσις, τὸ διαφροσιῶ γνῶρισμα τοῦ δικοῦ μας λόγου σήμερα. Πέρα ἀπὸ σχολὰς καὶ μανιέρες καὶ ἐπιτηδεύσεις καὶ ἐκζητήσεις καὶ ἄλλα καμώματα φτηνῶν ἀνθρώπων. Νὰ τὸ τερατώδες αἰτήμα τῆς ἐκφρασῆς μας. Νὰ ἡ ἐξαγνιστικὴ μέθη τοῦ χρέους μας μπροστὰ σ' αὐτὴν τὴν ἀδιαλλαξία τοῦ κακοῦ, τὴν ἀλλοφροσύνη τοῦ πανικοῦ, τὴν ἐφόρηση τῆς καταιγίδας.

B. II.

Ὁ λογικὸς ὁ ἄνθρωπος προσκρομίζεται μὲ τὸν κόσμον. Ὁ ἄλογος προσκίσει νὰ προσκρομῆσθῃ τὸν κόσμον στὸν ἐκυτό του καὶ ἡ πρόδος ὀφείλεται στὸν ἄλογο.

—Ἐλευθερία θὰ πεῖ εὐθύνη. Γι' αὐτὸ οἱ περισσότεροι τὴ φοβοῦνται.

—Ἡ μεγαλομηνία εἶναι ἓνα μόνάχα ἀπὸ τὰ συμπλέγματα τῶν μικρῶν ἀνθρώπων.

—Ἡρόσεχε ν' ἀπολαμβάνεις ὅ,τι σ' ἀρέσει. Ἀλλίως θὰ ὑποχρεωθεῖς νὰ εὐχαριστεῖσαι σ' ὅ,τι ἀπ'λαβαίνεις.

—Ὅσο λιγότερο ἢ ὅσο περισσότερα ἀπ' ὅσα τοῦ χρειάζονται ἔχει ὁ ἄνθρωπος, τόσο περισσότερες ἐγνοιες ἔχει.

Ἰζώρτζ Μπέρναρ Σὼ

**

Στὴν Τέχνη, τὸ πιθό δύσκολο (ἢ Λυδία λίθος)—γιὰ τὸν Τεχνίτη—νὰ ξέρει πὸ πρῆπει νὰ σταματήσῃ.

(Νὰ μὴν μεθύσῃ—νὰ μὴν παρσυρθεῖ)

Λίγη ἐπέκτασις—καὶ νὰ ἡ καταστροφή (ἀκόμη καὶ τοῦ Καλοῦ).

Πολλὲς φορὲς κίνοντας τὸ «ἐπὶ πλέδων» νομίζουμε πὸς συμπληρώνουμε καὶ τελειοποιούμε—ἐνῶ στὴν πραγματικότητι δὲν κίνουμε παρὰ μιὰ καταστροφή.

Ἡ ἐπιτυχία στὴν Τέχνη—εἶναι καθε πρῆμα νὰ εἰπωθῇ στὴν ὥρα του, στὴ θέσι του καὶ μὲ τὴ λέξι του.

Γιάννης Μπερᾶτης

ΣΥΜΒΟΛΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΚΛΑΣΣΙΚΟΥ

ΣΧΕΔΙΑΣΜΑ ΑΙΣΘΗΤΙΚΗΣ ΑΝΑΤΟΜΙΑΣ

(Συνέχεια απ' τὸ προηγούμενο)

Γιατί άλλωστε—κι' ἐδῶ ἀρχίζει: ὁ δεύτερος παράγοντας—ἡ ὀρθοδοξία μας ὑπῆρξε ἐλόκληρη, μιὰ πομπώδης ἀπόπειρα κλασικισμοῦ. Μπορεῖ ἀπιστηγμένη, ἀλλ' ἐπωδύποτε ἀπόπειρα. Ἐθνικά, ἐθνολογικά, πολιτικά, πολιτιστικά προσπάθησε, χωνεύοντας πρόσφατα κι' ἀπώτερα προγονικά στοιχεῖα μετ' τὴ σύγχρονή της θάρραρα πραγματικότητα, ὑποκείμενη σὲ μιὰ ἀκροασία, πού ἐλάττωζε χίλια χρόνια, νὰ διαμορφώσει ἕνα τερατώδες ὑπόδειγμα κράτους κλασικίζοντος.

Κάτω ἀπὸ τὸ ἐπιτήδευμα αὐτοῦ τοῦ τερατώδους σὰν ἐπιτόχημα κι' ἀπόπειρα κλασικισμοῦ, ὑπόφωσκεν ἕμως πάντα διαθρονωτικά μιὰ δραματικὴ, ἀντιζυγία, μιὰ ἀντιδικία θεσμῶν καὶ στοιχείων πού ἐπηγοῦσαν πρὸς ἐμῶλογα πρὸς τὴν ἐποχή, μὲς ἀδιέξοδα. Δεδομένα ἐγγώρια καὶ ἀλλοδαπά, προηγούμενα γεραμένα κι' ἄλλα θάρραρα ἀλλὰ ἐφηδικά, ἐδειχναν ἀνάγκυρα αἰματινῆ, τὴν πᾶλη τῶν ἀξιών καὶ ὑπέσκαπταν, τὴν ὥρα πού πῆγαινε ὀριστικά νὰ διαφοροποιηθεῖ, τὴ συνείδηση μιᾶς ταλαιπωρημένης κοινότητος. Ἔβλεπε στ' ἀλήθεια μιὰ μοναδική στὸ αὐτογενὲς παρελθόν μας καὶ δηλωτικὴ ἀναλογία μετ' τὴν κρίση τῶν παρόντων καιρῶν. Τὴν ἀναλογία αὐτὴ καλεῖται σχεδὸν προκλητικὰ νὰ ἐκμεταλλεῖται ὁ μελλοντικὸς κλασικὸς μας καὶ καλεῖται ἐπίσης προκλητικὰ νὰ ἔχει ὑπερβεί τὴν κρίση τῶν καιρῶν καὶ ὑπηρετεῖ τὴ θρησκεία ἐνὸς ἀνατέλλοντος κοινωνικοῦ δόγματος, ἀκόμα καὶ τοῦ πῶς ἀκράτου ἐπαναστατικοῦ ν' ἀντλήσει ἀπὸ τὴν ἀνάλογη λυτρωτικὴ μεταφυσικὴ τοῦ βυζαντινοῦ μεσαίωνα.

Ὁ μελλοντικὸς κλασικὸς μας ἔτσι θὰ γίνῃ ἕνας ἀκέραιος καὶ αὐτογενὲς κλασικὸς. Γιατί βουλιάζοντας σ' αὐτὰ τὰ καταπληκτικὰ ἀνάλογα, φτάνει μονάχα οὔτε κἀν νὰ σταθεῖ, ἀλλὰ ν' ἀπορροφῆ με βδελυγμὰ τού: τύπους καὶ τὰ σχήματα, ἔτσι θὰ φτάσει κάποτε ὄχι δευτερογενῶς, ἀλλὰ ἐμὰ καὶ αὐτοδύναμα ὡς τὴν κρίσιμη ἐκείνη διασταύρωση ἀπ' ὅπου ἀντλήσαν καὶ σύμφυτα ἀντλήθηκαν οἱ σύγχρονες εὐρωπαϊκὲς μεθόδους. Κ' ἡ διασταύρωση αὐτὴ εἶναι ἡ σύνθεσις τοῦ ἑλληνισμοῦ καὶ τοῦ χριστιανισμοῦ, πού ὅπως νὰ κάνουμε, ἀπαιτεῖται τοῦλάχιστον θαρραίνου στὰ σύγχρονα πεπομένα τῆς Εὐρώπης. Γιατί λέγει πολὺ σωστὰ ὁ Ροβέρτος Μπάθρον «χωρὶς τὴ σύνθεσις αὐτὴ τοῦ ἑλληνι-

κοῦ καὶ τοῦ χριστιανικοῦ στοιχείου ὁ παγκόσμιος πολιτισμὸς δὲ θὰ μπορούσε ν' ἀναπτυχθεῖ. Κι' αὐτοῦ τοῦ συνδυασμοῦ προπικνὸς ἡ ἔννοια, ἀφοῦ δοκιμάστηκε στὰ τρισεῖθαθα τοῦ ἀνθρώπινου πόνου, ἐπέζησε τέλος καὶ κατὰ τὸν εἰκοστὸν αἰῶνα» (11).

V

Στὴ θέση πού ὡς τώρα ὑποστηρίζουμε, τοῦλάχιστον σ' ὅ,τι ἀφορᾷ τὴ βυζαντινὴ παρακαταθήκη, τὴν πρώτη ὠθηλῆ μὲς τὴν ἔδωκε ὁ ποιητὴς Τ. Κ. Παπατζώνης (12). Τονίζουμε κι' ἀπὸ δῶ τὴ συμπάθειά μας πρὸς τὴ λεπτότατη αἰσθητικὴ του ὄραση καὶ τὴς αἰρετικὲς κάποτε τομῆς του. Μ' ὅλα αὐτὰ δὲ μπορούμε νὰ μὴν παρατηρήσουμε, ὅτι ὑποστηρίζοντας, ὅτι ὑποστήριξε, σπρωγμένος κι' ἀπ' τὴν συγγενὴ ποιητικὴ του ἰδιοσυστασία, ἐπέμεινε πιὸ πολὺ στὸ ἐποικοδόμημα. Χώρισε βέβαια τὴν πρόσφατη προγονικὴ ὕλη σὲ ἐφτά μεγάλες ομάδες, ἀπ' τὴν ἐκστρατεία τοῦ Μεγ. Ἀλεξάνδρου ὡς τὴν Τουρκοκρατία, προτρέποντάς μας νὰ γίνουμε Βησσαρίωνες καὶ θεοαγιώνοντάς μας, πῶς ἡ δύση τώρα δὲν θ' ἀρνηθεῖ ὅ,τι ἀρνήθηκε τοῦ Παλαιολόγου. Δὲν ἀπόκρυψε ἕμως τὴ συμπάθειά του ἀποκλειστικά μετ' τὰ καλλιτεχνικὰ στοιχεῖα ἐνὸς καθαρεύοντος καὶ γι' αὐτὸ προσφιλοῦς τοῦ πολιτισμοῦ, καὶ μάλιστα μ' ἕνα μέρος αὐτοῦ τοῦ πολιτισμοῦ, δηλ. μὲ ἕνα μέρος τοῦ ἐπιστεγασματοῦ. Γράφει ὁ Τ. Κ. Παπατζώνης: «Ποτὲ δὲν κατάλαθα γιατί ἀγρονόμησε τόσο ἐπιμονα ὁ πλουσιώτατος ἠγασταρὸς τῆς ὕμνογραφίας, πού παρουσιάζει τὴν πιὸ ἀδιάσπαστη, ἐξέλιξη καὶ ἀνοδο, μαζὺ μετ' τὴς ἀγνόστες, τίς ποιητικώτερες οὐσίες. Ἡ Ἔϊκα τόλμη, πού παρατηρεῖται στὴ ζωγραφικὴ, ἡ Ἔϊκα κρύβεται στὴν ὕμνογραφία. Αὐτὴ συγκίνησε χιλιάδες καὶ μυριάδες τίς γενιὲς τῶν προγόνων μας. Αὐτὴ, εἶχε ὑφανθεῖ μαζὺ μετ' τὴ ζωὴ τους

τὴ συναίσθηματικὴ, σ' ὅλους τοὺς τομῆς της. Ὅστε ὁ ἔρωτας, οὔτε ἡ ἀνοιξη, οὔτε ἡ σαρκικὴ ἀκόμη πράξις δὲν ἔλειψαν νὰ δώσουν τὸ παρὸν μέσα στὴν ὑπέροχη αὐτὴ ποίηση. Πρόσεξε κανεὶς πῶς τὴν ὑπερρεαλιστικὴ διάθεση κρύβει ὁ στίχος «λόγη ἐκεντήθη ὁ υἱὸς τῆς Παρθένου» (13).

Κι' ἀληθινὰ τὸ ἐπιστέγασμα, μικρὴ ἐνδειξη τοῦ ἀληθινοῦ προσώπου τῆς φυλῆς, δὲν εἶναι καθόλου εὐκαταφρόνητης ἐκφραστικῆς τόλμης, ἀλλὰ καὶ ψυχικοῦ κοχλασμοῦ. Παρ' ὅλη τὴ στράτευση τῆς ἡ τέχνης αὐτὴ ὑπῆρξε καὶ ὠριμὴ καὶ ἀνανεωτικὴ. Στὴν ὕμνογραφία ὁ συρφετὸς τῶν ἀπηρχαιωμένων λέξεων καὶ σχολίων τεχνασμάτων δὲν εἶναι σὲ θέση πάντα νὰ καλύψει τὴν ἀνάταση πού κυμαίνεται ἀπὸ τὴ λυρική κατάλυψη ὡς τὴ σοβαρὴ μεγαληγορία: «Ὁ Ἄδης, Λόγε, συναντήσας σε ἐπικράνθη» ἢ «καὶ σινδῶν καὶ τάφος ὑπεμφαίνουσι» (14), ἢ «ἦπλωσας τὰς παλάμας καὶ ἦνωσας τὰ πρὶν διεστῶτα» (15), ἢ «ἐξ ἄλογου χεῦτου προελθὼν καὶ λοχευθεὶς τὴν πλευράν, Πλαστοργέ μου» (16), ἢ «Γ' ἡ με καλύπτει ἐκόντα, ἀλλὰ φοίτουσιν ἄδου οἱ πυλωροί, ἡμφιεσμένον βλέποντες στελὴν ἡμαγμένην, Μητερ τῆς ἐκδικήσεως» (17), ἢ «ὀλέθριος σπειρα θεοστεγῶν» (18), ἢ «ἐκίων γὰρ ὑπὸ γῆν σφραγίζεται» (19), ἢ ὡς δάμαλις, ψυχὴ παροιστρήσασα, ἐξωμοιούθησ τῆ Ἐφρατμ (20), ἢ «ἐκδοῶν τῆ πηλίνῃ γλώσση μου» (21), ἢ «γειουργέ τῶν φρενῶν ἡμῶν» (22), ἢ «ἐνέδυσάς με Σιωτήρ, τὸ πῆλινον σῶμα ἐξήρπασάς με τῆ σῆ δυναστεία, ἐφῆρσάς με, τὸ φύραμα ὄλον» (23), ἢ «ὡ μακαρίων χειρῶν, ὦ τριχῶν καὶ χειλέων τῶν τῆς σῴφρονος πόρνης» (24), ἢ «ὁ πτωχεύσας Ἄδαμ καὶ ἡ ἀρχέγονος Εὐα» (25).

Καὶ τέλος τρεῖς εὐδύτεροι πλαστικοὶ ὄγκοι. Στὸν ἕνα διαγράφεται ἐορταστικὰ ἡ προτροπὴ τῆς μεταμέλειας:

16. B. Byron, 'The Byzantine Achievement', (Λονδίνον 1929), σ. 76.

17. Τ. Κ. Παπατζώνης: «Ὁ ἔνδοξός μας Βυζαντινισμὸς», περ. Ν. Ἑστία, 15 Ἀπριλ. 1918—15 Μαΐου 1918. Βλ. ἐπίσης Αἰ. Χουρμούζιου: «Ἑλληνικότητα καὶ Ἑνθλασία», περ. Ν. Ἑστία 1 Ἰουλ. 1918—Α. Πολίτης: «Ἡ βυζαντινὴ κληρονομία καὶ ἡ λαϊκὴ μὲς παράδοση», περ. Ν. Ἑστία, 15 Ἰουλ. 1918 Γ. Θάμελ: «Ζωὴ καὶ παράδοση», περ. Ν. Ἑστία, 15 Ὀκτ.—1 Νοεμ. 1918 καὶ Τομαζάκη Ν. «Πῶς ἐγνωρίσαμε τὸν Βυζ. πολιτισμὸν», περ. ὁ Αἰῶνας μας, φ. 2, 1919.

18. Τ. Κ. Παπατζώνης αὐτόθ.

19. Μάρκος Ἰερωντῶς

20. Μάρκος Ἰερωντῶς

21. Μάρκος Ἰερωντῶς

22. Μάρκος Ἰερωντῶς

23. Κοσμάς Μαϊουμάς

24. Ἀνδρέας Κρήτης, ὅπου καὶ τὸ παραπλήσιον «τῶν θεοκτόνων ὁ θεοῦς».

25. Ἀνδρέας Κρήτης

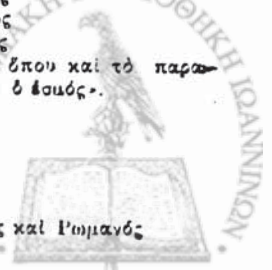
26. Ἀνδρέας Κρήτης

27. Ἀνδρέας Κρήτης

28. Ἀνδρέας Κρήτης

29. Ἀνδρέας Κρήτης

30. Κοσμάς Μαϊουμάς καὶ Γρηγορίου

θεοτε, πόνια πίνωμεν κινόν
οὐκ ἐκ πέτρας ἀγόνου τερατουργούμενον
ἀλλ' ἀφ' ἠεροίας πηγῆν,³¹
ἐκ τάφου ἠμῆρῆσαντος θεοῦ
ἐν ἡ στερειομένη (31).

Κι' ἄλλου ἀποχτῆ μιὰ πινδαρική,
ἐξαρση, πού παρακολουθεῖται τώρα κι'
ἀπὸ μιὰ συνδυαζία ἡχῶν:

Πειρατὰς καὶ χειμῶνων τοὺς κλειδῶνας
παρορῶντες οἱ χρίματα στέργοντες
τῶν κυμάτων τὸ γαῦρον θεώμενοι
δειλιῶσιν ἀλλ' ἕμῳσ οὐ φεύγουσιν·

ἀπειλαὶ ἐπαχθεῖς
καὶ σεισμοὶ συνεχεῖς
συνετάρραξαν γῆν μετὰ τῶν ἐν αὐτῇ
καὶ ἐφυγάδευσαν
καὶ τῶν πολεμίων
κτύποι ἐπάλληλοι καὶ τὴν θάλασσαν (32).

Καὶ μιὰ περιγραφὴ Δευτέρας Πα-
ρουσίας:

Ἔταν ἔλλοις ὁ θεὸς
ἐπὶ γῆς μετὰ δόξης
καὶ τρέμωσι τὰ σύμπαντα,
ποταμὸς δὲ τοῦ πυρὸς
πρὸ τοῦ θήματος ἔλκη
καὶ βίβλοι διανοίγωνται
καὶ τὰ κρυπτὰ δημοσιεύονται
τότε ρῦσαι με
ἐκ τοῦ πυρὸς τοῦ ἀσβέστου
καὶ ἀξίωσον
ἐκ δεξιῶν σου με στήναι
κριτὰ δικαιοσύνη (33).

Γιὰ νὰ ὀλοκληρώσουμε τὸ ἐπιστέ-
γασμα θὰ μπορούσαμε νὰ τονίσουμε
τὴν μεγάλη τόλμη, πού διαποτίζει καὶ
τοὺς λοιποὺς τομείς τῶν τεχνῶν. Ἰπάρ-
χουν τὰ χρονικά καὶ τὰ συναξάρια πού
διαχωρίζουν ἔντονα τὴς εὐθύνας τοὺς
ἀπ' τὴ φιλολογία τῶν ἐθνικῶν κι' ἕμῳσ
μέσα στὴς ἀφελεῖς διηγήσεις τῶν πρῶ-
των καὶ τὴν πανθειστικὴ δαιμονολογία
τῶν δευτέρων διαβλέπουμε τὴ φυσιο-
γνωμία τοῦ νέου πολιτισμοῦ καθὼς ἀγω-
νιᾶ νὰ πάρει τὸ σχῆμα τῆς κάτω ἀπὸ
συμπιεσμένες ἀρχαῖες μνῆμες κι' ἀνα-
τολικά ἀλληγορήματα.

Καὶ κάτω ἀπ' ὅλα αὐτὰ τὰ δόκιμα
ἢ σχεδὸν δόκιμα, ὑμνογραφία, ἱστορία,

χρονικά, συναξάρια, φιλοσοφία (31), ἀρ-
χίζουσιν νὰ πορεύονται: καὶ μερικὲς γλέ-
βες, γκροτέσκες, ἢ ξενότροπες, πάντως
μονολιθικὲς στὴν οὐσία κι' ἀδιαμόρφω-
τες, ὅγλ. ἀδόκιμες τὸ «Ἔπος τοῦ Δι-
γενῆ», οἱ «Μυθιστορίες», τὰ «Διδακτι-
κά», τὰ «Πτωχοπροδρομικά», τὰ ἔργα
τοῦ «Κρητικῆς Θεάτρου», τὰ ἀθηματι-
κὰ τραγούδια, ὁ «Μακρυγιάννης». Ὁ
τελευταῖος, ἀγρῆμιματος κι' ἀπελέκτος,
τρὲς φορές ἀναφέρεται: στὴς προγονι-
κὲς μνῆμες κ' εἶναι ἰαχυμαστὴ ἢ διά-
κριση πού κάνει μετὰ τὸν τύπων καὶ οὐ-
σίας. Τῆ μιὰ μιὰ γιὰ τ' ἀρχαῖα σφάλ-
ματα με συγκλητικὴ τρυφερότητα
«ὅτι δι' αὐτὰ πολεμίσσαμε» (32), τὴν
ἄλλη εἰρωνεύεται τὸν Ἀχιλλεῖα, τὸ θρα-
σύδειλον ὑπερασπιστὴ τοῦ κάστρου τῆς
Κερῖνθου «ὅτι τὸ ὄνομα δὲν κάνει τὸν
ἄνθρωπον» (33) τὴν τρίτη τέλος φορὰ λέ-
γει γιὰ τοὺς ἀρχαίους «δι' αὐτοὺς ἦταν
τὰ ἔργα τοὺς ἀγῶνες τῆς ἀρετῆς» (31).
Γιὰ τοιοὺς αὐτοὺς: Γιὰ «τὸ γέρο Σωκρά-
τη, τὸν Πλάτωνα, τὸ Θεμιστοκλή, τὸ Λε-
βέντη Λεωνίδα» (33). Τὰ λέγει αὐτὰ ὁ
Μακρυγιάννης, ἕνας ἀπαίδευτος, ἀνα-
τρέχοντας σ' ἕνα πλάτος καὶ μῆκος πα-
ραλληλίας στὸ παρελθόν, αὐτοὺς πού
ὕψωνται τώρα ἀπ' τοὺς νεοφῶτιστους
ἐστὲν ὅταν ἢ μοναδικὴ μας παράδοση.
Κι' ἄλλου ἀποφαίνεται πάλι ὁ Μακρυ-
γιάννης. «Ὁ Τούρκος δόδο θεοτικόν,
καὶ παντήχαινε θὰ μοῦ εγεῖ ἢ ψυχῆ
μου· δὲν εἴξαيره ὅτι εἶναι θαθεῖα».

Ὁ ἔλλητισμός ἔχει μιὰ ψυχὴ τὸ
ὄντι βιθύριζη καὶ ἑρῖσκονται οἱ πρῶ-
τες πηγὲς τῆς ἔπου τὴς καθορίσαμε.
Στὴν ἀντιδιαστολὴ τῶν δύο κόσμων πού
ἄρχισε με τὴν παρακμὴ τῶν ἔλλητιστι-
κῶν χρόνων καὶ συνεχῆστηκε σπαρα-
χτικά, κορυφώθηκε δίνοντας μας τὴ
σημερινὴ δραματικὴ φυσιογνωμία μας.
Βρήκε μιὰ πρώτη διατύπωση στοὺς
ὑμνογράφους, τοὺς διαξαριστές, τοὺς
ἱστορικούς, τοὺς χρονογράφους. Ἄλλ'
ὄχι πλήρη.

Ἀπουσιάζουν εἰ αἰρετικοί. Εἶναι
ἀτύχημα πού χάθηκαν γιὰ πάντα, ἀπ'
τὸ μένος τῶν πιστῶν, αὐτὰ τὰ ὑπέροχα
κείμενα. Ἄλλοπρόσαλλοι, φανατικοὶ
στὴν παραχάραξή τους, ἀδέσποτοι, με
κατάλοιπα μυθολογικῶν συμβόλων, αἰ-
ρεσιάρχες. Ψευδοευαγγέλια, ἐπιστολές,
ἀπόκρυφα κείμενα ἔσπαζαν πὸ πολλὸ
τὴ μονολιθικότητα τῆς δυσκίνητης ὕλης
διακλάδωναν τὴν πνευματικὴ λίμνη τῆς
ἐποχῆς.

Σ' αὐτοὺς τοὺς αἰρετικὸς στηρίχτη-

κε πὸ πολλὸ ἢ, ἑξαιρητικὴ, μετ' ἑωφρα-
κῆ. Ἡ τέχνη αὐτὴ εἶναι καθήκον ἀπ'
τὰ μεγαλύτερα. Καὶ ἰδιότυπη. Ἡ βί-
παντὸς τολμηρῆ. Ἡ τυριακὴ καὶ ἰρακί-
κῆ τῆς καταγωγῆ (31) συχνά εἶναι: κα-
ταφανὴς καὶ μετὰ τῆς ἑρῖσκον τὰ σύμ-
βολα τοῦ ἀρχαίου παραλισμοῦ. Στὴς γιο-
νιές ἢ στὰ ὀπάδα ἕνα φῆδι, ἀμπελο-
φυλλὰ με ὄστρεϊς, ἐρωτικεῖς, ἀγκυρα-
ῖα. Ἀλλὰ καὶ ἢ φοβερὴ τῆς ἰδιότυπια, ἢ
ἀσκητικότητος τῶν ἀγίων, ἢ ἀκρομεγα-
λῆς, ἢ ἑλλειψη τῆς γραμμικῆς προσπει-
κῆς, ἢ ὑπερλογικὴ ἰσχύος τῶν προ-
σώπων με τὰ μάτια, σὰ μεταφυσικὲς
ἕρτες. Ἰπάρχουν ἀκίνητες ὄψεις σὰν
ἀποστεωμένες ἰδέες καμπάλαιων μητέ-
ρων, κεφάλια πού γέρναν σὰν λυπημένα
κλαδιὰ, χέρια καὶ σπονδυλώματα ὀ-
χτύλων, σὰν ἀρμολοῦ κλαῖνε κι' ἀγω-
νίζονται νὰ μὴ διαμελιστοῦν, πλαστει-
κὲς ὀμάδες γύρω ἀπ' τὴ σταύρωση, πού
εἶναι πραγματικὸς ἐσμός θεοκτόνων». Ἡ
τὰ θέματα εἶναι πάμπολλα. Ἡ διὰδασ-
τῆς Ἐρυθρᾶς, οἱ Παῖδες ἐν Καμίνω,
τὰ Πάθη, ἢ Ἀνάσταση. Ἐπιμένουμε
σὲ δυὸ τρία. Ἡ «προσευχὴ στὸ ἕρος
τῶν Ἑλαίων» (34). Εἰκονίζεται: ὁ προ-
σευχόμενος με μιὰ σεμνὴ ὑψηπέτης καὶ
κάτω τὰ δέντρα ὀλόσωμα με τὴς ρίζες
τοὺς ἔξω καὶ πὸ κάτω οἱ μαθητὲς
σκόρπιοι σὲ ὑποτυπώδεις ὀμάδες, κου-
ρασμένοι ἀπ' τὴ συλλογῆ. Στὴν «Προ-
δοσία τοῦ Ἰούδα» (31) ὅλα ἀναπνέουν
μιὰ ἐτοιμόροπη ὑπόβολή. Με μιὰν ἀδέ-
ξια, σχεδὸν κωμικοτραγικὴ προπέτης
καὶ σπουδῆ ὁ Ἰούδας τρέχει γιὰ τὸ φιλι-
συμπαρὰσύροντα; καὶ τοὺς Ἑβραίους.
Στὴν «Ἀρνηση τοῦ Πέτρου» (32) δὲν λεί-
πει οὔτε ὁ ἀλέκτωρ, ἀνεβασμένος σὲ
μιὰ στήλη, ἕνα γεγονός πού κάνει νὰ
λοξεύει μαρτυρικὰ ὁ τράχηλος τοῦ Πέ-
τρου. Ἄλλου ἐνισχύουν τὸν πίνακα καὶ
πλήθος προγονικὲς μνῆμες. Στὴν «Ἀ-
νάσταση» (34) ὁ χριστιανὸς θεὸς συμπα-
ρασύρει, θγαίνοντας ἀπὸ τὸ μνῆμα καὶ
τοὺς πρωτόπλαστοὺς, ἐνῶ εἶναι σὰ νὰ
φυτρῶνουν ἀπ' τὴν ἄλλη πλευρὰ τοῦ αἰ-
δίκαιοι, ὁ Σολωμῶν, ὁ Δαυῖδ, ὁ Ἠρό-
δρομος. Σὲ μιὰ τοιογραφία τέλος τοῦ
ἡπειρωτικῆς δεσποτάτου (34) παρουσιάζ-
ονται στὴ σειρά σὰν ἄγιοι με χριστι-
ανικὲς καλύπτρες κι' ἀνατολικά σαρι-
κῆ, «ὁ ἔλληνη Πλάτων, ὁ ἔλληνη Ἀπελ-
λώνιος, ὁ ἔλληνη Σόλων, ὁ ἔλληνη Ἀρι-
στοτέλης, ὁ ἔλληνη Πλούταρχος, ὁ ἔλληνη

31. Ἰωάννης Δαμασκηνός (927 ἴ)

32. Ρωμανός. Ἐδῶ ἐμφανεῖς εἶναι καὶ
κάποιες νοηματικὲς, ἀλλὰ καὶ ἡχητικὲς ἐπι-
δράσεις τοῦ Κάλθου. Βλ. λ. χ. «τῶν κυμάτων
τὸ γαῦρον» (Ρωμανός), «ἀγρία, μεγάλη τρέ-
χουσι τὰ νερά τῆς θαλάσσης» [Κάλθου, ὁ Φι-
λοπατρὶς] ἢ «καὶ τῶν πολεμίων κτύποι ἐπάλ-
ληλοι καὶ τὴν θάλασσαν» [Ρωμανός], «ἀπὸ
τὰ ἔσχατα τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης τῶν ἀρα-
βίων πετάλων ἦλθεν ὁ κτύπος» [Κάλθος, Εἰς
Μούσας].

33. Ρωμανός

34. Ὁ Συμεὼν ὁ νέος, ὁ θεολόγος [μυστι-
κός] καὶ ὁ Μ. Ἐλλῆς [ἐγκυκλοπαιδιστής].

35. Α

36. Α, 155

37. Β, 53

38. Α

39. Βλ. Stazygows K.

40. ἀρ. πιν. 50 Ραβέννα VI αἰ.]

41. νάρθηξ Δαφνίου

42. ἀρ. πιν. 54 Ραβέννα [VI αἰ.]

43. μονὴ Λοχαριῶν τοῦ Ἁγ. Ὁρους [XVI]

44. μονὴ Ἁγ. Νικολάου Σπανοῦ νησ. Ἰω-
αννίνων XIII Βλ. Α. Συγγοπούλου Μεσαιωνικὰ
μνημῆτα Ἰωαννίνων, περ. Ἠπειρωτικὰ Χρο-
νικά, τ. 2 1926 σ. 136.

Θουκυδίδη, ο φιλόσοφος, και ο Έλληνας Χίλων».

Αυτή η παρένθεση δεν ανοίχτηκε φυσικά, για να αναφερθεί σε σχήματα και τύπους μιας πίστης, που όπωσδήποτε μάς έλειψε. Ανοίχτηκε για να πλουτίσει όχι τη γνώση, αλλά την πείρα μας, και για να αναδειχθούν μέσα από καλλιτεχνικά απεικονίσματα οι κινήσεις μιας ψυχής, που είναι η προγονική μας ψυχή, όπως δεν είναι ίσως η άρχαία. Έχειν έχει μια θυμαστή, αλλά στατική, σχεδόν παγερή ωραιότητα. Η τομή έγινε πολύ άργότερα από ανθρώπους — κι' ως σημειωθεί εδώ οτι μετ' εγγύηση γνησιότητας — που, καλλιτεχνώντας, κράτησαν έρημη την άνωμυρία τους. «Είκοις χειροποίητες δια χειρός κάποιου ταπεινού μοναχού».

Αλλά οι έστ'ετ' φωνάζουν πως παράδοσή μας, εκτός φυσικά από την αρχαία, εδώ είναι αποκλειστικά ο Θεόφιλος Χατζημιχαήλ, ο Παναγιώτης Ζωγράφος, ή τοιχογραφία του Αγίου Λαυρέντη. Αλλά, αποκρινόμεστε, γίνεται παράδοσι, μ' αυτούς τους ελιγμούς και αδόκιμους κι' αυτοδίδαχτους, με μια λέξη μ' αυτούς τους έπαρχιώτες; Και συμπληρώνουν οι έστ'ετ' άλλους ξενότροπους και μ' όλα ταύτα και πάλι έπαρχιώτες. Κι' ο Κωνσταντής, ο Δοξαράς, ο Κουτούζης; Έχουμε, επιμένουμε έμεις, πίσω μας έναν μεσαίωνα ασύγκριτα πιο βαθύ, αλλά και διδακτικόν από τον δυτικόν μεσαίωνα. Και είναι δικός μας. Αναγνωρίζουμε εδώ μέσα — κι' ως τον αντιμαχόμεστε γιατί η εξέχουσα ιστορική αναγκαιότητα μάς επιβάλλει, διαμορφωνοτάς μας με ριζικά φιλελεύθερα συναιδήσια, να τον αντιμαχόμεστε, — αναγνωρίζουμε μ' όλα ταύτα ο αυτόν κάθε φορά κι' από μια πλευρά της σημερινής προσωπικότητάς μας. Έρμος κι' αυτογενής πολιτισμός, προέθεσι κλασσιτισμού. Γιατί ν' ανατρέξουμε, πιθανίζοντας όπως πάντα στη Δύση; Η Δύση αν θέλει ως ανατρέξει με μάς, δίνοντάς μας γι' ανταλλάγμα τις σύγχρονες αξίες, αν φυσικά τις έχει. Κι' ως μη νομιστεί πως πρόκειται για έπισφαλεις δοκιμές. Μήπως δεν στάθηκαν ύψηλά σπουδάγματα ο Ρωμανός του Κάλδου, ή Άννα Κομνηνή, ο Ιωάννης Κίνναμος ή ο Προκόπιος του Καμάρι; Κι' ο Πανσέληνος τέλος, μ' όλους τους προγόνους και τους επιγόνους του ή πρώτη σοβαρή χειραφέτησι, για τήν έξα του Δομήνικου Θεοτοκόπουλου;

VI

Με τή μακρονη πείρα του έλληνο-

μοού, γράφει ο Βαλλερύ⁽⁴⁵⁾, ο έχρηστικισμός μάς κατέστητε απόλυτα ευρωπαϊούς, δίνοντας στα παλιά σύγχρονη έννοια και κύρος.

Με την πλατύτατη και κάπως φλύαρη αναδρομή μας στο παρελθόν νομίζουμε πως ταλαντεύσαμε τουλάχιστον τήν άπλοϊκή μυθολογία της νεοελληνικής έλληνικότητάς κι' αποδείξαμε τρία βασικά πράγματα. Πρώτα πως είμαστε φυλή ώριμη και καθόλου νεώτερη από τις άλλες άδερφές ευρωπαϊκές δημοθινίες. Έπειτα καθορίσαμε τήν άκρική εκείνη τομή απ' όπου διαχωριστήκαμε απ' τήν κοινή ρίζα αποκτώντας, όπως είπαμε με έντελως ιδιότητα, αλλά και δραματικώτερη ιδιοσυστασία. Στην κρίσιμη αυτή τομή βρίσκεται αναμφισβήτητα η γενεσιουργός κι' αποφασιστική αίτια της σημερινής μας βιολογικής και λογικής ιδιοσυστασίας. Βρίσκεται η πρόωτη καταβολή της φυλετικής μας κατασκευής και μοίρας. Τέλος στα πλαίσια αυτού του παρελθόντος υπάρχουν γεγονότα, καταστάσεις, πρόσωπα, που είναι αυτά τα ίδια, προκλητικά για εκμετάλλευσή δοξα ευαίσθησίας. Δεν έχουμε παρά να τα ντύσουμε αισθητικά, γιατί όπως οι δόλογοι άνθρωποι, κρυώνουν κι' είναι κίνδυνος κάποτε ν' απονεκρωθούν⁽⁴⁶⁾.

Αυτοί μ' άλλα λόγια είναι περίπου οι αναγκαίοι παράγοντες, για τήν ανάδειξη κλασσιτισμού. Ο ποιητής που θ' άφθεσι αποκλειστικά στο περιβάλλον, εισχωρώντας ως το δάθος της σύγχρονης ζωής, ενδέχεται το ξανατονίζουμε να γίνει μεγάλος και μεγάλους η προθέσεις μεγάλων έχουμε πολλές δεν έχουμε όμως παρά ελάχιστες προθέσεις κλασσικών. Δέ μάς επιτρέπεται λοιπόν αυτή, τη φορά να παραβλέψουμε το παρελθόν και τις δυνατότητές του μόνον που πρέπει να το δούμε, ξανατονίζουμε, με τήν έραση του περιβάλλοντός μας, να το υποτάξουμε στις σύγχρονες αξίες και μάλιστα σ' αυτές που βρίσκονται στην πιο κορυφαία δυναμική τους. Έπάρχουν για καλή μας τύχη στον έρίζοντα του καιρού μας μερικά έγκατασπαρμένα νησύδρια τέτοιων πνευματικών αξιών. Μάλιστα μερικά απ' αυτά είναι σάν απόπειρες, έλκυστικές για άφρατηρή μινιατούρες νεοκλασσικών. Κι' αυτοί είναι ο Ρίλε και με πιο μοντέρνα τεχνοτροπία ο Έλιοτ και

ο Πάουντ. Αλλά οτι να τους λείπει η ανταπόκριση προς τήν κορυφαία δυναμική των αξιών προς τήν άρνηση της άρνησης⁽⁴⁷⁾, οτι να τους λείπει η επαναστατική εμπνευσή των πνευματικών εκείνων άθλητών, που είναι για τους καιρούς μας ο Μπλόκ, ο Μαγιακόφσκυ, ο Πάστερνικ, ο Νερούντα και πιο πίσω ο Γιεσένιν, ο Λόρκα, ο Άπολλιναιρ, ο Ούιτμ, ο Σάχμπουργκ. Ζώντας σχεδόν έντονα τή μακραίωνη ιστορική μνήμη οι πρώτοι εκμεταλλεύονται το περιβάλλον, ήγουν τήν έποχή τους μόνον τεχνοτροπικά δηλ. μορφολογικά. Αποδίνοντας σ' όλη τήν ουσία και δυναμική προβληματική του το περιβάλλον οι δεύτεροι, απορρίπτουν, όδηγημένοι κι' απ' τήν καταπληχτική φύση τους, οτι μούμα μουσείου τις προγονικές καταβολές. Αλλά έποχή και ιστορική μνήμη, ήγούμενα και προηγούμενα πρέπει να συγκλίνουν κάποτε εστί διαλεχτική τους σύνθεση. Γιατί οι καιροί μας, ευρύχωροι ίσως, με καθόλου άνετοι, δηλ. τραγικά άδυσκλέοι κ' εκδικητικοί για τους δλιγωρούντες άπαιτούν τή διάνοια, που θά ακινητήσει σε καλλιτέχνημα τή ροή τους, τήν διαλεχτική τους σύγκρουση, μ' άλλα λόγια αποζητούν τήν έραση του κλασσικού τους. Σ' αυτή τήν άγαθή, με δύσβατη, συνάθληση καλούμαστε να δώσουμε το παρόν, σάν ώριμη φυλή που είμαστε κι' έμεις οι Έλληνες. Γιατί επικρέμαται ακόμα πάνω απ' τα κεφάλια μας και διατηρεί όλη τή σπαρχική του επικαιρότητα ο λόγος του W. Auden:

«Ανείνα να ζήσουμε, ως αρχίσουμε τώρα άμέσως αν δεν είναι, δεν πειράζει, αλλά καλύτερα ν' αρχίσουμε να πεθαίνουμε».

Γ. Κ. ΔΑΛΛΑΣ

47 *Γελοσ

«Σκέφτομαι πολλές φορές οτι πριν αρχίσουμε να γράφουμε, ήάπρεπε να μπορούσαμε να προσευχόμεστε στον Κύριο και να έμπιστευόμεστε σ' αυτόν. Δεν είναι, αλήθεια, δύσκολο πράγμα να κατορθώσει κανείς ν' άφοσιωθεί στη φαντασία του και να παραμελεί όλα τ' άλλα;

Ο καλλιτέχνης πρέπει να είναι απόλυτο θρησκευτικός άνθρωπος.

Μου φαίνεται κάθε στιγμή οτι να περιμένω γυμνός τη φωτιά του ουρανού να πέσει επάνω μου κι' είναι τόσο τρομερό».

Ντ. Λώρενς

* * *
«Η ποίηση είναι μια σκληρή κι' άλαζονική θεά. Ζητεί αίματηρές θυσίες, ζητεί εκατόμβες».

Καίσαρ Έμμανουήλ

45. Variété, I, σ. 48. Και ο Κάφκα. Θά έπρεπε έμειν. Άλέξανδρος, λέγει, παρά τους άθλους της νεανικής του ζωής, να σταματήσει στον Έλλάγοντο και να μη μπορεί να τον περάσει ποτέ και τούτο έχι από φόβο ή άβουλία κ. αναποφασιστικότητα. άλλ' από τήν έπίδραση της βαρύτητας της γής» Στοχαρισμό,

46. Βαλλερύ Litterature, σ. 9.

ΣΤΟ ΓΙΟΣΕΦ ΕΛΙΓΙΑ

Στις ὄχθες τῆς Παμβώτιδας παιδί, στὸ κάστρο γύρα
 πλανιόσουνα ρεμβαστικά.
 Κι' ἔγερνε, ὡς οἱ κλωνόγυρτες πάνω σου ἰτιές, ἡ μοῖρα
 μὲ τὰ πικρά τῆς μυστικά.

Τῆς μούσας διαλεχτὸ παιδί, πέρασες μέσ' τὰ θάμπη
 ἀχτίδα, ἀπόνα φῶς γλυκό.
 — Πῶς λαχταράει ποιητὴ ἡ ψυχὴ, καὶ τῶναιρο πῶς λάμπει
 γιὰ κάθε ὥραῖο ἰδανικό!

Πότε τὰ μίση θὰ πνιγοῦν, νὰ λυτρωθοῦν οἱ τόποι
 πάνω ἀπὸ γῶρες καὶ καιρούς;
 Ὡς πότε θὰ τοὺς στήνουνε στὸ Γολγοθὰ οἱ ἀνθρώποι,
 τοῦ μαρτυρίου τοὺς σταυρούς;

Σὲ ποιᾶς ἀγάπης τ' ὄραμα νὰ εἶχες θαθεῖα πιστέψη,
 — ὦ τρυφερὴ κι' ἀγνή καρδιά; —
 Προσκυνητὴ τῆς ὁμορφιάς θὰ σὲ γυρεύει ἡ σκέψη
 καὶ τοῦ Χριστοῦ μας, Ἐλιγιά.

ΧΡΥΣΑΝΘΗ ΖΙΤΣΑΙΑ

ΦΘΙΝΟΠΩΡΙΝΟ

Ὁρες, μέρες, βρέχει, βρέχει ἀτέλειωτα
 ὥρες, μέρες ἀκούμε τὸ τραγούδι τῆς σιωπῆς.
 Ὅλα μιὰ ἀπέραντη κίτρινη κορδέλλα.
 Ἐνα παιδί θαφτίζει τὴ χάρτινη θάρκα του
 στ' αὐλάκι πὸν κυλάει στὸ δρόμο.
 — Ὡρα καλὴ στὸ μεγάλο ταξίδι θαρκοῦλα
 καὶ νὰ φέρεις ἕνα μάτσο στεφάνια τοῦ Μάη—
 Οἱ λυπημένες νότες ξεψυχοῦν στὴν ἄσφαλτο.
 Μιὰ νέα πίσω ἀπ' τὸ παράθυρο μετράει τὶς ὥρες
 ξεφυλλίζει ἕνα παλιὸ ρομάντζο καὶ ψιθυρίζει:
 — Πόσο μιλάει στὴν ψυχὴ μου τὸ φθινόπωρο—
 Ὅλα μιὰ ἀπέραντη κίτρινη κορδέλλα.
 Περίλυπος κοιτῶ ἕνα μπουκέτο φθινόπωρα
 ἕνα μπουκέτο μαραμμένα τριαντάφυλλα
 στοιβαγμένα στοῦ σαλονιοῦ μου τὸ κινέζικο θάξο
 πὸν ἔχει ραγίσει.

ΒΑΣ. ΚΡΑΨΙΤΗΣ

ΧΡΟΝΙΚΑ

ΜΑΣ λύπησε κατάκαρδα τὸ πὺν πει-
ράχτηκαν οἱ σοφολογιώτατοι πρού-
χοντες τῆς «Η.Ε.» ἀπὸ τὸ ἦθος μας: Κ'
ἔμελλε οἱ κουτοὶ, αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ ἦθος
μας προβάλαμε ἐξ ἀρχῆς γιὰ σημεῖα.
Αὐτὸ τὸ ἦθος μας κανακίζαμε, τὸ κα-
θαράϊμο, τὸ στυλιπνὸ, τὸ διάφανο σὰν
κρύσταλλο Βοημίας, τὸ ἀπεφθό. Αὐτὸ
τὸ ἦθος πὺν μᾶς κόστισε πολλὰ. Αὐτὸ τὸ
ἦθος μας πὺν δὲν γνωρίζει ὑποκλίσεις,
χαμοσύρη, συμβίβασμούς. Πάλευκα
εἶναι: τὰ παντὰ του καὶ ἐναντιώνονται
σ' ἔλους τοὺς ἀνέμους τοῦ δλῆθρου. Πά-
λευκο ἀπὸ μιᾶς ἀρχῆς, ἀπὸ τότε πὺν
γνωρίσαμε τὸν ἐκυτὸ μας. Καὶ θὰ δια-
τηρηθεῖ ἔτσι, ἔχει γιὰ γινάτι τὸν σοφο-
λοιώτατων, μὰ γιὰ τὴν ἀρετὴ τῆ δικῆ
μας, τὸν ὄσων μᾶς διαβάξουν καὶ προ-
παντὸς τὸν ἀδιάφθορων νέων.

ΚΥΡΙΟΛΕΚΤΙΚΑ τὰ «Εἰκονογραφη-
μένα Κλασσικά» λυμαίνονται τοὺς
μαθητὲς τὸν Σχολεῖων μας. Κάτι κα-
κότεχνες ζωγραφιές—γρίφοι, ἀνέλαθαν
ν' ἀντικαταστήσουν ὅ,τι ὠραιότερο ἔχει
νὰ ἐπιδείξει ἡ παγκόσμια παιδικὴ λο-
γοτεχνία.

Ὁ παιδικὸς λόγος, ἡ γοητεία τοῦ
ὄνειρου μὲ τίς ποικίλες προεκτάσεις τῆς,
ἡ ὑδρόγειος μὲ τὴν κάθε εἶδους ἐκδή-
λωσὴ τῆς πὺν ἀνοίγει σὰν ἐξάισιο ριπί-
δι στὴ σκέψη τὸν παιδιῶν, μαράθηξαν.
Καὶ ὁ μέγας ὑπεύθυνος παραμένει ἡ
ἐγκληματικὴ μανία νὰ ἐκμεταλευτοῦμε
ἐμπορικὰ τὰ πάντα, ἐν ὀνόματι—δῆθεν
—τῆς συντομίας καὶ τῆς ταχύτητας τοῦ
καιροῦ μας.

Δολοφονεῖται ὁ λόγος τοῦ Οὐγκώ,
τοῦ Δεφέ, τοῦ Ντίκενς, τοῦ Στήβενσον,
τοῦ Σουίφτ, τοῦ Βέρν, τοῦ Μάρρυατ,
τοῦ Λόντον καὶ τῶσων ἄλλων μάγων πὺν
εὐεργέτησαν—ὅσο πιθανῶς τίποτε ἄλλο
—τόσο ἄμεσα καὶ μὲ τὸση κατανόηση
τὴν παγκόσμια παιδικὴ, ψυχῆ.

Δολοφονεῖται, ἀνεπανόρθωτα ἴσως,
ἐκείνη ἡ ἐξάισια μανία γιὰ τὸ διαβάσα-
μα πὺν διαποτίζει τὴν παιδικὴ ἀκόμα
ἡλικία τοῦ ἀνθρώπου μὲ ἀνθρωπιὰ, συ-
γκίνηση καὶ ὄνειρο, γιὰ νὰ τὸν συγ-
κροτῆσει ἀργότερα καὶ νὰ τοῦ δώσει τὴ
γνώση τοῦ «καλοῦ» καὶ τοῦ «κακοῦ»!

ΜΕ τὸ θάνατο κάθε μεγάλου μας ποιη-
τῆ ἡ πεζογράφου συνηκνέται κοινο-
τὸς ἀπὸ ἐπιστολὲς καὶ σημειώματα γιὰ
τὸ στήσιμο τῆς προτομῆς τοῦ νεκροῦ.

Ἄνοίγονται στῆλες προσφορῶν, σημει-
ώνονται καυγαδάκια ἐλλάσσονος τόνου,
ἀθρὰ καὶ μελωδικὰ, γιὰ νὰ ξανατραβη-
χθοῦν οἱ χελῶνες μας στὸ καθοῦκι τους,
χωρὶς νὰ ματώσει ὁ παρφουμαρισμένος
ἀπὸ ἀνοησίες κονδυλοφόρος τους. Ἔτσι
ἔλα πάνε καλὰ καὶ φυσικὰ τίποτε τὸ
σάπιο δὲν ὑπάρχει στὸ βασίλειο τῆς Λα-
νίας! (θὲ μου, μὲσ' ἀπ' τὸν ποταμὸ τοῦ
αἵματος διαβήκαμε, ἀπὸ τὸ σπαραγμὸ
καὶ τὰ ἀποκαίδια' καὶ στεκόμαστε τὴρα
«τῶν Ψαρῶν τὴν ὀλόμαυρη ράχη» σὰν
χαξῆς ὀδαλίσκας πὺν πετάνε ἡ μία στὴν
ἄλλη ρόδα καὶ γιασεμιά!)

Ὅμως οἱ μεγάλοι νεκροὶ μας δὲ θὰ
σημειώσουν τὴν παρουσίᾳ τους μὲ τίς
κακότεχνες προτομὲς τους: ἐκεῖνο πὺν
θὰ τοὺς φέρεῖ σωστικούς, παρήγορους,
ἀληθινούς, εὐεργετικούς, ἀλησμόνητους
στὴ σκέψη μας, εἶναι ἡ ἐκδοσὴ—εὐθύς
μόλις ἐξαντλοῦνται—τῶν βιβλίων τους.
Εἶναι ἐν' ἀπὸ τὰ πολλὰ, ἀπὸ τὰ εὐσιώ-
δη στίγματα τοῦ λεγόμενου πνευματι-
κοῦ νεοελληνικοῦ πολιτισμοῦ ἡ παντε-
λῆς ἔλλειψη ἀπὸ τὰ βιβλιοπωλεῖα μνη-
μειακῶν κειμένων τῆς λογοτεχνίας μας.

ΟΙ «Η.Σ.» θεωροῦν χρεὸς τους νὰ ἐπι-
σημάνουν τὴν εὐεργετικὴ ἐπίδραση
πὺν εἶχαν τὰ κατὰ καιροὺς ἐλληνικὰ
λογοτεχνικὰ περιοδικὰ καὶ νὰ τὰ μνη-
μονεύσουν.

Ὅσοδήποτε καὶ ἄν ξέπεσε τελευταία
ἡ «Νέα Ἐστία» ἀπὸ τὸν ἀναπότρεπτο
νόμο τῆς παρακμῆς καὶ τῆς ἀρτηριο-
κληρώσεως ἔρχεται: πρώτη στὴν εὐγνω-
μοσύνη μας μὲ τοὺς 52 ὀγκώδεις τό-
μους τῆς.

Τὰ «Νεοελληνικὰ Γράμματα» μὲ τὸ
ἦθος, τὴν ἰδιοτυπία, τὴ φρεσκάδα καὶ
τὴ ζωντάνια τους πὺν διεκόσφην τὴν ἐκ-
δοσὴ τους τὴν πρώτην ἐβδομάδα τῆς Γερ-
μανικῆς κατοχῆς.

Τὰ «Νέα Γράμματα» μὲ τὸν κλει-
στὸ κύκλο τῶν συνεργατῶν τους πὺν ἡ
προσφορὰ τους στὴν ποίηση στάθηκε
οὐσιαστικὴ.

Τὰ «Νεοελληνικὰ Σημειώματα» μὲ
τὸ κέφι, τὴν παρρησία, τὴν εἰρωνία, τὴν
πολεμικὴ τους.

Παλαιότερα τὰ «Παναθηναϊκὰ» καὶ
ὁ «Νουμᾶς» ἰδιαίτερα ὁ τελευταῖος, πὺν
σῆκωσε μὲ γενναιότητα καὶ ἐφηβικὴ
ρῶμη τὴ σημεῖα τοῦ δημοτικισμοῦ γιὰ
μὴν οὐσιαστικὴ ἀναγέννηση καὶ δοῆ-
θησε νὰ πηδῆσει κάποιον φῶς μὲσα στὴν

ἀποπνιχτικὴ τὰφρο τοῦ ἐκφυλισμένου
σχολαστικισμοῦ.

Καὶ ἀκολουθεῖ μιὰ σειρά περιοδι-
κῶν (μερικὰ ἐκδίδονται ἀκόμα)—τὶ ἄχα-
ρος ἀπολογισμὸς, σὰν τὸν παποῦ πὺν
μνημονεύει τοὺς εὐεργέτες!—: Πνευμα-
τικὴ Ζωή, Σήμερα, 3ο Μάτι, τὰ Νέα
Ἑλληνικὰ, Νεοελληνικὴ Λογοτεχνία,
Ποιητικὴ Τέχνη, Νέος Νουμᾶς, Μορφές,
Μακεδονικὲς Ἡμέρες, Κοχλάς, Νέα
Πνοή, Ἡπειρωτικὰ Γράμματα, Ἐλεύθε-
ρα Γράμματα Ὁ Κρίκος, Ἑλλ. Γράμμα-
τα Ἀγγλοελληνικὴ Ἐπιθεώρηση, Γράμ-
ματα (Ἀλεξάνδρειας) Κρητικὲς Σελίδες,
Νέοι Ρυθμοὶ, Προτύπια, Πάφος, Ἑλ-
ληνικὴ Δημοιοργία, Ὁ Κύκλος, Τετρά-
διο, Δρῆρος.

Καθ' ἓνα ἀπὸ τὰ παραπάνω περιο-
δικὰ (φυσικὰ εἶναι πολλὰ πὺν ξεχάσαμε)
εἶχαν τὸν χαρακτήρα τους, τίς ἀπόψεις
τους: ἄλλα συγκρατημένα πὺν διακονοῦ-
σαν ὀρισμένες μορφές Τέχνης, ἄφραγε, ὕγε-
νικὰ ἄλλα ἐρμητικὰ καὶ ἀπρόσιτα, γράμ-
μένα σὲ ὑψηλὸν τόνον: ἄλλα ὀρμητικὰ
σὰν θύελλες μὲ σκοποὺς ἀναγεννητικούς.
Μὰ ἔλα τους ρίξανε τὸν καλὸ σπόρον, κι
ἄν δὲν πέτυχαν τὴν ὄνειρευτὴ πλημμύ-
ρα μιᾶς γενικῆς πνευματικῆς καὶ αἰσ-
θητικῆς ἀνάδου, πάντως ὁ σπόρος τους
εἰλάστησε—μὲ μὴν ἐξάισια ἐκκρηξὴ πνευ-
ματικῶν ἀνθῶν—μὲσα σὲ πέντε δέκα χι-
λιᾶδες ἔλληνες. Μιὰ προσφορὰ μοναδική,
ὅταν ἔλοι οἱ ἄλλοι παράγοντες ἐγκλη-
ματικὰ ἀδιαφοροῦν σχεδόν.

Η ΕΙΔΗΣΗ πὺν ἡ Οὐνέσκο διοργά-
νωσε καλλιτεχνικὸ συνέδριο στὴ Βε-
νετία μὲ θέμα «Ἡ Ἔση τοῦ καλλιτέ-
χνη στὴ σύγχρονη κοινωνία» μᾶς ἔφε-
ρε πολλὲς θλιβερὲς σκέψεις.

Θυμηθῆκαμε τὴ βαθύτατη καὶ οὐσια-
στικὴ ἐπίδραση πὺν ἐξασκοῦσαν στὰ
πλήθη οἱ γίγαντες συγγραφεῖς τοῦ πε-
ρασμένου αἰῶνα. Οἱ γίγαντες πὺν ἀνάλε-
ψαν γιὰ τὸν ἐξανθρωπισμὸ τοῦ ἀνθρώ-
που! Θυμηθῆκαμε τὴ γόνιμη πάνω στὰ
πλήθη ἀκτινοβολία τοῦ Οὐγκώ, τὸ «κα-
τηγορῶ» τοῦ Ζολᾶ πὺν συντάραξε τὴν
παγκόσμια κοινὴ γνώμη, θυμηθῆκαμε
τοὺς φοιτητὲς τῆς Πετρούπολης πὺν
ἀκολουθοῦσαν τὸ φέρετρο τοῦ Ντοστο-
γιέβσκη.

Σήμερα οἱ συγγραφεῖς ὀργανώνονται
σὲ κλίκες, περιχαρκαίνονται σὲ πολι-
τικὰ στρατόπεδα, οἱ περισσότεροι κα-
τέχονται ἀπὸ τὸ «φόβο» τῶν ἡμερῶν μας
καὶ ἀντὶ νὰ σιωπῆσουν τουλάχιστο, χει-
ροκροτοῦν τὰ δεσμὰ τους. Νικήθησαν
ἀπὸ τὴν τρομερὴ ἐσχῆμας! Ἀντιγρά-
φουμε τὰ λόγια τοῦ ποιητῆ Μελαχρι-
νοῦ πὺν εἶναι σὰ νὰ μᾶς τὰ στέλνει—
στερνὴ διαμαρτυρία—ἀπὸ τὸν τάφο του:
«Ἐγὼ προτιμῶ νάμαι κλεισμένος στὸν
πύργον μου, ἔχει ἀπὸ ἀδιαφορία ἡ περι-

φρόνηση πρὸς τὴν ἐποχὴ μου, πού τόσο με πλῆγωσε, ἀλλὰ γιατί πιστεύω πως θα γίνονται ἀπ' τὸ ἐρημητήριο μου στοὺς δρόμους καὶ τίς πλατείες ἢ χάσω τὴν ἐλευθερίαν μου, καὶ ἢ καταπραχθῶ ἀπὸ λύκους γνήσιος εὐρωπαϊκῆς ράτσας!»

Καὶ τώρα ζητοῦν βοήθεια εἰς ἐσθλοὶ τῶν Θεῶν καὶ τῶν ἀνθρώπων! Μὰ ἔλεος εἰ μικρὲς φωνὲς δὲ κάνουν τὴ φωνὴ ἑνὸς γίγαντα. «Ὅλες εἰ μικρὲς φωτιές, ἔταν δὲν καίνε μὲ τὸ ἄγιο λάδι τῆς ψυχῆς, τῆς ἀγάπης, τῆς πνευματικῆς παλληκαριᾶς, παρὰ μὲ χημικὰ κατασκευάσματα, δὲν ἀντέχουν, σέβνουν καὶ μοιάζουν κατὰ πῶς λέει ὁ Καβάφης: «μὴ ὀλιβερὴ κερὶ ἀσχημέναν· τὰ πιδ κοντὰ θάζουσαν κωνὸν ἀκόμα—κατάμαυρα κερὶά, κυρτά, λιωμένα.»

Πάντως ἐκφραζομε τὴν εὐχὴ νὰ ἐπιτύχουν στὴν ἐφαρμογὴ τους τὰ ἔσοι πορίσματα καὶ ἀποφάσεις τοῦ Συνεδρίου. Ἐκφράζομε τὴν εὐχὴ νὰ συντριβεῖ σὲ παγκόσμια κλίμακα, ἢ κάθε τύπου λογοκρισία, νὰ ἀποδευθεθεῖ ἢ Ἐλευθερία, γιὰ τὴν ἐπιβίωση τοῦ τραγικὰ δοκιμαζόμενου πολιτισμοῦ.

ΜΕ ἀληθινὸ πόνος ψυχῆς ἀντικρῶζον, ὅσοι πέρασαν ἀπὸ τὰ θρανία τῆς, τὸ κτίριο τῆς Ζωσιμαίας Σχολῆς. Ἐκεῖ πού εὐλόκληρες γενιὲς ἀκούσαν τὰ ἐγκύκλια μαθήματα, στίς αὐλὲς τῆς ἔπου ἄλλοτε, σωστὸ μελισσοδοῖ, βοῦίζαν οἱ νεανικὲς φωνές, φυτρῶνον τὴν ἀγριόχορτα καὶ οἱ ἀέλαντοι. Κι' ὅμως πᾶνε 12 χρόνια σὰν σήμερα πού οἱ ὅμιβες τοῦ φωτισθέντος ἐπιδρομῆς χτύπησαν ἀνὰ ἄνδρα τ' ὄμορφο κτίριο. Διςκατομύρια δραχμῆς κ' ἑκατομύρια δολλάρια διετέθησαν γιὰ ποικιλίωνομοὺς σκοποὺς καὶ δὲν βρέθηκε ἀκόμα ὁ ἄνθρωπος πού, οἰστρηλατημένος ἀπὸ τὸ παράδειγμα καὶ τὴ διδασχὴ τῶν Μπαλάνηδων, καὶ τῶν Μαρούτσηδων, τῶν Καπλάνηδων καὶ τῶν Ζωσιμάδων, ἢ προσέφερε ὕψιστες ὑπηρεσίες στὴν πόλη αὐτὴ πού ποικιλότητοπα ἄλλοτε ὠφέλησε τὸ ἔθνος μὲ τὴν ἀναστήλωση τοῦ σχολείου τῆς. Καὶ νομίζομε πὼς ὁ καλύτερος μελλοντικὸς ἑορτασμός τῆς ἐπετείου τῶν ἱστορικῶν ἐκείνων στιγμῶν τῆς Φουλῆς, θάνα νὰ ἴδῃ ἢ 28 Ὀκτωβρίου 1953 ξαναχτισμένη τὴ «γεραρά» Ζωσιμαία μας.

ΜΕΤΑΦΕΡΟΥΜΕ ἀπόσπασμα ἀπὸ ἐπιφυλλίδα τοῦ Κ. Ι. Δεδόπουλου δημοσιευομένη στὴν ἐφημ. «Καθημερινή» πού ἀποτελεῖ ἀγωνιώδη ἐπίκληση καὶ πρόκληση εὐθαρσῆ πρὸς τοὺς πνευματικούς ἀνθρώπους τῆς Ἑλλάδας. Οἱ

διαπιστώσεις τοῦ Κ. Ι. Δεδόπουλου δὲν ἀποτελοῦν κατὰ τὸ νόο. Ἀπλῶς φέρουν τὸ προσκήνιο μὴ κατὰστασι, χρόνια πού προκαλεῖ ψυχικὴ διαστροφή καὶ σήψη, ἀπειπιστικὰ ἐπικίνδυνα, γιὰ τὸν ἄνθρωπο τῶν ἡμερῶν μας. Ἔλα, μὲγα χρέος τῶν πνευματικῶν ἔλα, μὲγα ὕψιστον ἔσο γίνεται γνήσια καὶ ἐσθλοῦ, ἔσο γίνεται ἀπαλαμῆσι, ἀπὸ ἰδιοτέλειαν καὶ φόβο τῆ φωνῆ, τους γιὰ τὴν κλίμακα τοῦ κακοῦ, πρὶν αὐτὸ ἀκόμα, μὴ φρά καλλίνας ἀγαλλίνωτο παντοῦ σὰν τὴ χολέρα τοῦ Μεταξίωνα: «Οἱ διάφορες μὲρῆς τῆς τεχνικῆς τοῦ ἐξουτελισμοῦ ἀναδύονται ἀπὸ τὸν σύγχρονον κόσμον ἀπειλητικῆς γιὰ τὸν ἄνθρωπο: Ἀγριότης τῶν στρατοπέδων συγκεντρώσεως χθῆς, ἀγρυπτεία τῆς προπαγάνδης σήμερα... ὑποδυσταζόμενες ἀπὸ τὴν εἰδωλολατρεία τῆς τεχνικῆς, ἀπὸ τὸν παντεχνισμὸ. Σὲ τελευταία ἀνάλυση, ἔτι δὲν γίνεται μὲ τὴν Ἀγάπην καὶ γιὰ τὴν Ἀγάπην, καταλήγει ἀναπότρεπτα νὰ γίνεται ἐναντίον τῆς Ἀγάπης.

Οἱ σκεπτόμενοι δὲν ἔχουν φαίνεται στὸν τόπο μας, δυνειδοποιήσαι ἔσο ἄλλου τὴν ἔκτασι τοῦ κακοῦ. Ὁ λαὸς μας, ἕνας μεγάλος λαὸς μ' ἔλα του τὰ σοβαρὰ ἐλαττώματα, πέρασε καὶ περνᾷ σὰν εὐρωπαϊκὸς λαὸς βαθύτατη ψυχικὴ δοκιμασία. Οἱ πνευματικοὶ τοῦ ἀνθρώπου πρέπει νὰ σκύψουν πᾶνω στὰ τραύματά του τὰ ψυχικὰ καὶ νὰ σκεφθοῦν καὶ νὰ ἐνεργήσουν...»

ΦΑΙΝΕΤΑΙ πὼς κάποια προσπάθεια γιὰ μὴ σοβαρῶτερη ἀντιμετώπιση τῶν πνευματικῶν ζητημάτων τοῦ τόπου μας, ἄρχισε νὰ ἐκδηλώνεται: στὴν πόλη μας. Ὁ ἀρχικὸς ἐνθουσιασμός ἀρκετῶν διανοουμένων μας ἐνισχύθηκε τὸν τελευταῖο μῆνα ἀπὸ τὴν ἐδῶ παρουσίαν δύο ἐκλεκτῶν Ἡπειρωτῶν τοῦκ. Εὐαγγελιδου καὶ ἠγητοῦ τοῦ Πολυτεχνείου Ἀθηνῶν καὶ τοῦ κ. Μέρτζου γνωστοῦ ἱστοριοδίου. Ἡ πνευματικὴ κίνησι ἀποκρυσταλλώθηκε στὴν ἴδρυσή εταιρείας Ἡπειρωτικῶν μελετῶν. Ἐγινε μάλιστα καὶ σχετικὴ σύσκεψη στὸ Δημαρχεῖο τὴν 9)10)52 μὲ πρωτοβουλία τοῦ κ. Δημάρχου καὶ τοῦ κ. Μέρτζου στὴν ὁποῖαν παρευρέθησαν οἱ πρόεδροι τῶν Ἐπιστημονικῶν Συλλόγων, Ἐμπορικῶν Ἐπιμελητηρίων καὶ Ἐργατικῶν Κέντρον καὶ ἐλάχιστοι διανοούμενοι τῆς πόλης, γιὰ τὴν ἀνάδειξη ἐπιτροπῆς ἐπεξεργασίας τοῦ Καταστατικοῦ τῆς Ἐταιρείας.

Οἱ «Η. Σ.» μετέχουν εὐλόφωχα στὴν κίνησι αὐτὴ, πού βρίσκεται στὸ πρῶτο της δῆμα καὶ θέλει προσπάθειες μεγάλες, ἐνθουσιασμό καὶ ἀνιδιοτέλεια καὶ προπαντὸς ἀποφυγὴ ἀπὸ ἀφελεῖς θριαμβολογίες γιὰ προβάδισμα κ.τ.λ. γιὰτὶ

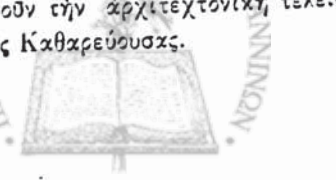
στὴν ἐδῶ δὲν ἔγινε τίποτε ἀκόμα. Ὅσα κτίρια ὑπάρχει καὶ τὰ χρέματα γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸ εἰς ἐρίσκονται εὐκόλως. Ἡ ἐπιτροπὴ πού ἢ ἐκλεγεῖ πρέπει νὰ καὶ τάχεται ἀπὸ δραστηριότητα, νὰ γυροῖ ἔτι, τίς οικονομικὰ δυνατότητες καὶ ἔσθμια μὲ βελτιστικὴ σαφήνεια νὰ χωρήσαι στὴν πνευματικὴ αὐτὴ προσπάθειαν καὶ, ἐρίζοντας σὰν πρῶτο της σκοπὸ τὴν ἴδρυσή Βιβλιοθήκης. Ἡ Βιβλιοθήκη, ἐκτός ἀπὸ τὴν ἠεραπεία μὴς, σὺν χρόνῳ πνευματικῆς ἀνάγκης ἢ συγκεντρώσαι, κοντὰ τῆς τοῦ νέου, μὲ τὴν διέψα τῆς μάθησις καὶ τὸ σπαρχιμὸ τῆς μεταπολεμικῆς ἀγωνίας, καὶ ἀπ' αὐτοῦ — ἔς εἰμαστε ἐξόχως γι' αὐτὸ — τὸ αἰετήματα γιὰ τὴν ἴδρυσή τῆς Ἐταιρείας ἢ ἀψὴ νὰ παραμένῃ ἕνας νεφελώδης πύλος μὴς εὐάριθμης ἐμάδας λογίων καὶ ἢ ἀπὸ τὴν καθολικώτερον αἰτήμα τ' εὐρύτορο Ἡπειρωτικὸ Κοινόν.

ΟΙ δασκάλοι αὐτὸ τὸ μῆνα, στὸ συνωστισμό τῶν βιβλιοπωλείων, μεταβλήθησαν σὲ κριτικούς, ἔχι φυσικὰ ἐπαρχιακῆς δοκασισοφίας μὲ περιπτώσεις ἀφορισμοὺς περὶ τέχνης, ἀλλὰ γιὰ τὴν ἐκλογὴ τῶν δοθητικῶν βιβλίων.

Τὸ μαθητικὸ βοηθητικὸ βιβλίον γρόνο τὸ χρόνον παρουσιάζει μεγάλες βελτιώσεις μὲ μόνη τὴ διαφορά πού ἢ κερδοσκοπικὴ μανία ἔφτασε νὰ γράψῃ ροηθητικὰ καὶ γιὰ τὰ νήπια τῆς πρώτης Δημοτικῆς καὶ γιὰ τὴν παραμικρότερη διδασχικὴ ἐπαφὴ δασκάλου καὶ παιδιοῦ.

Καὶ ἀφοῦ ὁ ἐπίκαιρος λόγος γιὰ μαθητικὰ βιβλία παρατηροῦμε τὴν ἐλλειψὴ μὴς σίγουρης, ἐνιαίας μεθοδολογίας Γραμματικῆς τῆς Δημοτικῆς Γλώσσας. Πάρτε ἀπὸ περιέργεια τίς διαφορὰς Γραμματικῆς πού κυκλοφοροῦν κάνετε μὴ ἀπλὴ σύγκρισσι καὶ ἢ ἴδῃτε ἔτι δὲν ὑπάρχει μὴ ἀποκρυσταλλωμένη διάταξι τῆς ὕλης πού νὰ μὴ ἐπιδέχεται τίς τροποποιήσεις τοῦ καθενὸς συγγραφέα. Βλέπομε παντοῦ ἀνεξέλεγκτες προσθήσεις ἢ ἀφαιρέσεις γραμματικῶν περιπτώσεων, αὐτοσχῆδες ὀνομασίες γραμματικῶν τύπων καὶ ἕνα σωρὸ συγγραφικῆς πρωτοβουλιῆς πού δὲν πρέπει νὰ γίνονται ἀνεκτῆς σὲ βιβλία Γραμματικῆς.

Φυσικὰ ἢ Δημοτικὴ γλώσσα εἶναι γλώσσα ζωντανή καὶ τὸ διαρκὴ ἐξέλιξι, ἀλλὰ ἐπὶ τοῦ προκειμένου ὑπάρχει ἐπιστημονικὴ Γραμματικὴ γενικὰ ἀναγνωρισμένη πού πρέπει νὰ θεωρηται ὡς βάση κάθε μαθητικοῦ ἐγχειριδίου γιὰ μὴ καλύτερη διευκόλυνσι δασκάλου καὶ μαθητῶν καὶ νὰ ἡσυχάσομε ἀπὸ τοὺς τελευταίους καθαρευουσιάνους πρὸς νουσταλγοῦν τὴν ἀρχιτεχνοικὴ τελειότητα τῆς Καθαρεύουσας.

ΟΙ ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ ΜΑΣ

ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΑΠΑΝΤΗΣΗΣ

‘Αγαπητές «‘Ηπειρωτ. Σελίδες»

Πιστεύω να μη θεωρηθῆ κατάχρηση τοῦ πολύτιμου χώρου σου ἢ φιλοξενία μιάς ἐπιβεβλημένης ἀπάντησης στόν κ Παπαγεωργίου καθηγητῆ τῆς Ζωοσιμίας σχετικά μέ τό θέμα τῆς παιδευτικῆς αὐτοτέλειας τοῦ Λαϊκοῦ Σχολείου.

Ὁ κ. Παπαγεωργίου στήν «‘Ηπειρωτική, Ἔστια» σ’ ἐκπαιδευτικό του ἄρθρο γιά τή Μέση Παιδεία, ἔθιγε ἀκροβιγῶς κάπως, τήν ἔλλειψη συντονισμοῦ τοῦ Λαϊκοῦ Σχολείου μέ τό Γυμνάσιο, ἀπονέμοντας καί στοὺς δασκάλους ἀρκετῶς εὐθύνες τῆς «ἀρρυθμίας» τῆς Μέσης Παιδείας, μέ τή δημιουργία ἐνός καινούργιου βρου—ἀπό τοὺς ἀτέλειωτους—ἱεμοῦς, τοῦ Παιδαγωγισμοῦ.

Στήν ἀπάντησή μου, πού καθορίζαμε τοὺς ὑπάρχοντες βασικούς σκοποὺς τοῦ Λαϊκοῦ Σχολείου, πολὺ εὐρύτερους καί περισσότερο ἐναρμονισμένους μέ τή σύγχρονη ζωὴ καί ἀπαιτήσεις τῆς κοινωνίας, ἔχι καί τόσο σύμφωνος μέ τήν Γυμνασιακὴ διάθεση, ξαναγυρίζε: δριμύτερος ὁ κ. καθηγητῆς, κκείζοντάς μου ὅτι περχαμελοῦμε τή γλωσσικὴ καί μαθηματικὴ κατάρτιση τῶν παιδιῶν.

Καί γιά νὰ φανῆ ὅτι ἡ περχαγνώρισή μου αὐτὴ εἶναι ἀνεδαρική, ἐνῶ στό πρῶτο ἄρθρο μιλάει: γιά τήν κατάρτιση στά Ἑλληνικά, τῶρα τήν προσηγορεύει σέ μάθημα τῆς μητρικῆς γλώσσας πού ἐπιβάλλεται νὰ ἐμπεδῶνεται στό Λαϊκὸ Σχολεῖο.

Διαφέρεῖ ὅμως τοῦ κ. καθηγητοῦ, ὅτι ἡ γραμματικὴ τῆς μητρικῆς γλώσσας, διδάσκεται μόνον στίς κατώτερες τάξεις τοῦ Λαϊκοῦ Σχολείου, ἐνῶ στίς δύο ἀνώτερες διδάσκονται ἡ ἐξυπηρετικὴ γιά τό Γυμνάσιο Καθηρεύουσα.

Ὅσο γιά τή γνώση τῆς πραχτικῆς Ἀριθμητικῆς, πού κι’ ἐμεῖς παραδεχόμαστε ὡς βασικό μάθημα τοῦ Λαϊκοῦ Σχολείου, εἰ διαφορῶς μου εὐρίσκονται στόν καθορισμὸ τῶν ἀπαραίτητων γνώσεων τῶν τροφίμων του γιά νὰ χάνουν τὸν πολῦτιμο χρόνο του, εἰδικώτερα σὲ μονοτάξια, μαθαίνοντας ἕνα ἐλόκληρο χρόνο τὰ κλάσματα π.χ. ἐνῶ τόσα ἄλλα χρήσιμα τῆς πραχτικῆς Ἀριθμητικῆς θὰ ἦταν προτιμώτερα. Ἐκείνη τὰ περὶ διδασκτικῶν ὑπερβολῶν καί ἐκτροπῶν—γνώριμες ἀφοριστικῶς ἐπινοήσεις—δὲν ἔχουν τὴ θέση τους καθόλου στό Λαϊκὸ Σχολεῖο πού ζεῖ τόσο ἀμεσῶς τὴν πραχματικότητά.

Τελεσιώνοντας, θὰ περίμενα ἀπὸ τὸν κ. Παπαγεωργίου νὰ μᾶς καθώριζε ἐνεργέστερα τὸν περιεχόμενον αὐτοῦ τοῦ ἐπάρτου παιδαγωγισμοῦ πού μαστίζει

—εὐτυχῶς κατὰ τὸν κ. καθηγητῆ ἐλάχιστους δασκάλους— καί πού τόσο συντείνει κι’ αὐτὸς στήν «ἀρρυθμία» τῆς Μέσης Παιδείας.

Μ’ ἀγάπη
ΚΩΣΤΑΣ Ν. ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ
Δημοδιδάσκαλος

Ο ΡΑΔΙΟΣΤΑΘΜΟΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΓΙΑ ΤΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΜΑΣ

Ὁ Ραδιοσταθμὸς Ἰωαννίνων στήν ἐκπομπή, του τὴν 5—10—52 ἀφ’ ἐρωσε τὸ κάτωθι σχόλιο γιά τὸ περιοδικό μας.

Πνευματικὸς ὄργανισμὸς καί εὐγενικὴ, ἀξιεπαινη προσπάθεια γιά τὴν μορφωτικὴ ἐξύψωση τοῦ λαοῦ μας χαρακτηρίζει τὴν κίνηση τῆς πόλης μας τοὺς τελευταίους μῆνες. Τὰ Γιάννινα ἔριξαν τὴν πέτρα στό τέλμα τῆς ληθαργικῆς ἀκινήσιας τοῦ πνευματικοῦ μας κόσμου. Δὲν τὰ περιμένουμε πιά ὅλα ἀπὸ τὸ Κέντρο. Ἡ ἐπαρχία ἄρχισε νὰ πρωτοπορεῖ. Κρατᾶμε μέ χαρὰ στὰ χέρια καί τὸ νέο λογοτεχνικό περιοδικό πού κυκλοφόρησε πρὶν λίγες μέρες γιά νὰ προστεθῆ στή μάχη ἐναντίον τῆς ἀμάθειας καί τοῦ σκοταδιοῦ. Ὡς «‘Ηπειρωτικὲς Σελίδες» γράφονται ἀπὸ νέους, ἀπ’ αὐτοὺς πού τοὺς ἀνήκει τὸ μέλλον κι ἰθὺς λουν νὰ τὸ χτίσουν ἐλπιδοφόρο, φωτεινό. Τὴν ἔκδοσή του χαιρετίζουμε μέ τὴν πεποίθηση αὐτὴ. Εἴμαστε καί μεῖς νέοι γι’ αὐτὸ τοὺς βλέπουμε μέ συμπάθεια καί ἀγάπη. Στίς σελίδες τῶν «‘Ηπειρωτικῶν Σελίδων» βρίσκουμε ἕνα κομμάτι ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ μας μέ τίς ἀνησυχίες, τίς ἀγωνίες καί τὰ προβλήματα τῆς νέας γενεᾶς πού ἀναζητᾶει τὸ δικό της δρόμο.

Στὸ κύριο ἄρθρο τοὺς καθορίζονται οἱ ἐπιδιώξεις «μέ θαρρετὴν εὐθύτητα καί σταθερότητα». Χαιρετίζοντας ἀπὸ τὴν ἐκπομπῆαὺ τὴ τὴν ἔκδοση τῶν «‘Ηπειρωτικῶν Σελίδων» τονίζουμε πῶς ἀξίζουν τὴν ἀμέριστη ὑποστήριξη ὄλων τῶν πνευματικῶν ἀνθρώπων.

—Κάθε γράψιμο εἶναι ἕνας Σωσίας πού τοῦ περνᾷς ὅλα τὰ βάρη σου.

—Ἀκόμη κ’ ἡ ἐπιλογὴ τοῦ ἀκατέργαστου ὕλικου (τί θὰ κρατήσης—ἀλλ’ ἰδίως τί θ’ ἀπορρίψης) δειχνεῖ κι’ αὐτὴ τὸν Καλλιτέχνη.

Γιάννης Μπεράτης

ΕΚΕἰ πού περιμέναμε γράμμα του, ἀνεῦθῆ ὁ ἴδιος ἀπὸ ἕνα παλιὰ διανοσιευμένο κείμενό του. Κάτι: μᾶς εἶπε μὲ πλαστιεὲς χειρονομίες καί πελιδῶνς, μᾶς ἔδειξε τὸ χαρτί. Ἐκείνο τρικύμισε ἀπὸ ἕνα ρυθμὸ κι ἕνα πάθος! Μὰ καί μεί: πεισιμωμένοι περιμέναμε τὸ ἄλλο χαρτί, ἐκείνο πού τοῦ ζήτησαμε πρὸ καιροῦ. Καί τότε, ὁ Γιάννης Σκαρίμπας ἀνεῦθῆ σὲ δάκρυα! καί: δάκρυα! καί: σὺν ὀπλῆς ἀλόγου γεμάτες νερὸ καί τερπάτησαν ὅλες μαζὺ ψαχνοντας κάτω. Χύθησαν μᾶλλον, σὺν κοπάδι: ἀργυρὰ φάρμα πού ζήτην’ ἀναπνεύσει, τὸ νερὸ τοῦ ἑὐρίπου. Ἦς, ἀπὸ τὰ δάκρυα τοῦ Γιάννη Σκαρίμπα, Ἦς, ἀπὸ τὴ σελήνη πού ἀποξεδάστηκα στή ρέμβῃ της, τὰ νερὰ τοῦ Ποσειδῶν δὲν καλυπάρουν, ὅλο ἀνεοαίνουσι μὲ ζῆκ—ζῆκ καί πλημμυροῦν τίς καρδιές μας μέ μίαν ἀδύλη πλοήρη. Ναι, ἡ Χαλκίδα ἔχει τὸν ἀνεπανάληπτο ποιητῆ της! "Ἔτσι, ἐκείνο τοῦ τὸ—δῆθεν—διήγημα «Ἐνα στυλ Σομπασούρι», μᾶς ἔδωσε τὴν εὐκαιρία γιά τὸ «ἔξεδάσωμε» ἔπως ἔθαλεγε ὁ ἴδιος, κι ἔτσι στὰ πεταχτὰ—σὺν χυμένες γλάντες κολιέ—νὰ περάσουμε λίγες φράσεις ἐσῶ, κάροντας ἔξοχο ποίημα!

Ἐπρὸς μου ὁ γιάλῶς λαμποκόπας κι ἦταν σὺν χροσθὴ νόστα τοῦ ἔρωτα... Για κείνην τὴ μπλάβα φλέβα θὰ μούλαγα, πού βούλενε—κρυφὸς σφυγμὸς—στό λαϊκό της. Ἄκου ἀπὸ τὴ φωτεινὴ γλῶσσά ἐνός σύννεφου ὁ γιάλῶς—μπερὸς—κοιμῶταν. Ἦσα περατηρῶ, μπερὸς μου ἔκει τὴ Χαλκίδα—λαλέει. εἶναι σὺν με κιωμάλια ἕνας ἔρωτας καί—τὴν ἔχει οκαδιόσαι. Μουτ’ ἔκει—ἀργυρὴ στήν ἀπόσταση—τὴν νὰ κοπηλατῆ πρὸς τὴ λήθη. Ἦς, μούλα περὶ γιά τὰ μπράτσα της. Ἦσαν σὺν λαϊμοὶ κύνων πού ἔβρακαν. εἶναι ἡ ἴδια αὐτὴ κι ἀπκράλλαχτη Ἦς ὅτι εἶναι γλυκὸ φέμμα καί πλάνη. Κάτι: ἄρκετες ἀρήμενες στή ρέμβῃ τους. Ἦσαν σὺν νάχουν σταθαί σὺν ἀέρα. Ἦσο κάτω τους εἶναι ὁ ἀποπάνω οὐρανός: Ἦσο πάνω τους τὸ κάτωθι τους γαλιζο.

εἶναι σὺν νὰ κούελαίσι τὸν ὀρίζοντα Ἦς, ἔμπρῃλα πῶχει στήρξει σὺν ὄμο... Ἄπὸ τὸ φλόγαρο κρυφὸ τζιτζικι τῶν ρούχων σου εἶναι ἀθῶγουστιάτικο σου τραγουδάει μασσηῖρι; Καί ποῖα πλάνη, ἀπ’ τὰ ἄλικὰ πόιν’ τὰ θνετρα, Ἦρε κι’ ἔφιαξε—ἔνετρο κι’ αὐτό—τὴ ζωὴ σου; Ἐφωγε μὲ τὰ γοδακία τῆς—ἔρωτες πού ἀλληλοκωνηγίζσαν ὄρομο. Μπερὸς της—ἀφῆλά—ὁ «Αἰ’ Ἠλιός: ἔκει, ἔμο, αἶθε σὺν καμμά μακάτα ἐσφωλλοῦ. Τ’ εἶχε φύγει; Τί ἔμεινε; Κεῖνο τὸ στήμένο της

κάτω ἀπὸ τὴ μπλέ καντήλα τοῦ ὄφου— Ἦσαν σὺν ἡ θεὰ τρέλλα ποθλεπε με τὰ μάτια γαλιένια... Ἦρα ἀγάπη: τὸ ὄρομο βουδός Ἠ «Παλιόροια»! Ἠ Μύγια! Ἠ προσοπίδα της ἀεροκρέμονταν. Πάνθμῃ Ἦρω ἀπ’ τὴ θολή πόλη τοῦ ἑὐρίπου... εἶναι τὸ ῥόδο στόμα της ἔλαμπα, Ἦς ὁ ἕνα ἔσπαγίασιν αἰώνιο...

Η ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ ΜΑΣ

Σε άλλους αυτά κ. Νόη., έμεις δέν έχουμε θηλωθεί μπαχλιβάνηδες, τό πνευματικό γίθος μας δέν μάς επιτρέπει τέτοιου είδους άνασκουμπιώματα.

Ντροπή κ. Σαμ. νά επιτρέπετε στον έαυτό σας τέτοιες άσύστολες αντιγραφές! Μάθε πώς ή θητεία μας στον ποιητικό λόγο κρατεί ελκοσι χρόνια τής ζωής μας κι' έτσι μερικά από τά «Σφυρίγματα τοῦ 'Αλήτη» τοῦ 'Ανήθα, σέ καμμιά περίπτωση δέν θά τά παρουσιά-ζαμε για δικά σας σφυρίγματα.

'Η χαρά μας, είναι μεγάλη κ. Δάλ. πού θηρθατε πλάι μας με μιιά τέτοια κριτική έργασία τόσο ύψηλού τόνου! Με σας και με μερικούς άλλους φίλους μας, οί «Π. Σ.» φιλοδοξούν νά γίνευν ένα περιοδικό πανελληνίου κύρους.

Μας άρεσε ή έργασία σας κ. Βαλ. μιιά δέν στέκει στο περιοδικό μας. 'Επειδή οί «Π. Σ.» είναι περιοδικό 'Έχνης εύχαρίστως θά φιλοξενούσαμε μιάν αισθητική και ιστορική τοποθέτηση τών αρχαιολογικών εύρημάτων.

Νομίζετε κ. Γ' κ. ο. πώς δέ μαντεύουμε και δέν αισθανόμαστε τήν άγωνία και τούς παλμούς πού κλείνει τό χειρόγραφο κάθε νέου; Και νομίζετε, ακόμα, πώς δέν έχουμε τήν Ικανότητα, τήν εύαισθησία, νά εκτιμήσουμε και νά συγκινηθούμε από τήν άνιδιοτέλεια τών χειρογράφων τους; 'Αλλά τί μπορούμε νά κάνουμε; Νά ελμαστε εύχάριστοι, εύκολοι, έπεικεις και νά πολλαπλασιάζουμε τς εύθונες μας για τό μέλλον; Θά θέλατε λοιπόν νά συναλλαγούμε; Αυτό θά ήταν ή άμηση και όριστική καταδίκη μας.

Στήν «'Ασκησή» σας κ. Βούλ. ξεχωρίζει τό πρώτο μέρος πού προδίνει εύαισθησία. Λέπει όμως τό σύνολο. 'Αλλά τό έλπίζουμε μετικά νάρθει κι αυτό με τόν καιρό, με τήν έπιμονή, με τήν ψυχική πείρα.

Δέν κρατούμε τό διήγημά σας κ. Σωτ. γιατί προσπαθείτε νά κάμειτε ύψηλή φιλοσοφία και τό ξέρετε, δέ γίνεται. Θά τό έχετε άκούσει, πώς ή 'Έχνη δέν είναι διανόηση, δέν είναι σκέψη; είναι προπαντός αισθησια πού ή λογική τό άνέχεται.

Και τό δικό σας κ. Χωρ. μας ένθιμίζει έντονα τόν 'Ηλία Βενέζη τής «'Αιολικής 'Ιης». Τί τά θέλετε αυτά; Είναι ένα θανεικό ένδυμα πού άργά ή γρήγορα μάς τό πέρνει πίσω και μάς άφήνουν ολοστίσιδους... οί κακοί!

'Έχουμε διαβάσει κ. Λαζ. καλλίτερους στίχους σας και δέ θά ένδόσουμε στην έπιμονή σας νά δημοσιευθούν,

άπό πολύ σύντομα κι έσως θά τούς άρνηθείτε!

Τό ξέρουμε πώς δέ θά μάς ξεχνούσατε ποτέ φίλοι κ. κ. Γ' κ. και Θεοδ. 'Ακόμα, χαιρόμαστε πού οί θρόμοι μας στην 'Έχνη, παρ' όλες τς φου, τόνες, δέν παράλλαξαν. 'Όλα πάνε καλά. 'Η συνεργασία σας, όπως πάντα, εκλεκτή.

'Ότσι είναι κ. 'Αποστ με τό περιοδικό «'Αίγ' άπ' έλα». Μάς θυμίζει έντονα τά λόγια τής Μπελέτας στην Κυρά τής 'Ελλάδας τοῦ 'Ίψεν: «'Είναι πολύ κοντά τους τό φίρό έπου άρμενίζου

τά κοπάδια, τών μεγάλων κι άγριων φαρών 'Μπόσο τί, χαρά τους δέ θά τή μάθουν ποτέ τά ήμερα, τά φτωχά αυτά σπιτικά ψάρια. Δέν μπορούν νά ζήσουν σι' άνοιχτά».

ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΜΑΣ ΕΣΤΕΙΛΑΝ

'Ο κ. Κρίτων 'Αθηνασούλης: 'Αγωνία - Ποιήματα.

'Ο κ. Βασ. Ρώτας: Τραγούδια - Έκδοση τοῦ Ποιητή - 'Αθήνα 1952

Οί «'Πειρωτικές Σελίδες» εύχαριστούν θερμότητα τό 'Πειρωτικό άναγνωστικό κοινό για τήν στοργική ύποδογή του. Είλικρινά όμολογούμε ότι δέν περιμέναμε τόση έπιτυχία πού μάς συγκίνησε και μάς χαλύδωσε τήν άπόφασι νά αγωνιστούμε με όλες μας τς δυνάμεις για τήν βελτίωση τοῦ περιοδικού μας. 'Όπως κι' όλα θά προσέξει ή άναγνώστης τό δεύτερο τεύχος έμφανίζει αισθητή διαφορά από τό πρώτο. Φιλοδοξί μας είναι νά καταστήσουμε τς «'Πειρωτικές Σελίδες» περιοδικό άρτιο από κάθε άποψη και με προσιτή τιμή—τόση πού νά μάς επιτρέπει μόνο νά καλύπτουμε τς δαπάνες μας. Κάνουμε συγχρόνως εκκληση πρὸς τούς 'Πειρωτες διανοομένους αλλά και πρὸς όλους τούς διανοομένους τής 'Ελλάδας νά βοηθήσουν με τήν πολύτιμη συνεργασία τους τήν προσπάθειά μας ή όποια είναι συνάρτηση τής γενικώτερης προσπάθειας πνευματικής πρόδου τοῦ τόπου μας.

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ

'Η εικοσαετία τών Ραδιοεργαστηρίων ΠΑΝΑΓΙΩΤΙΜΗ 17 'Ιουλίου 1932 - 17 'Ιουλίου 1952. 'Επί τή συμπληρώσει εικοσαετίας στα Γιάννενα τά Ραδιοεργαστήρια ΠΑΝΑΓΙΩΤΙΜΗ θά διαθέσουν Ραδιόφωνα **ΦΙΛΛΙΠΣ** χωρίς προκαταβολήν εις 40 εβδομαδιαίας δόσεις.

Λυχνία και παρουσίαση όπως πάντοτε δωρεάν.
ΕΠΩΦΕΛΗΘΗΤΕ ΤΗΣ ΜΟΝΑΔΙΚΗΣ ΕΥΚΑΙΡΙΑΣ Ν. ΠΑΝΑΓΙΩΤΙΜΗΣ
Τά εργατήρια τής απόλυτου έμπιστοσύνης.

ΤΟ ΦΑΡΜΑΚΕΙΟΝ Β. Α. ΜΠΑΜΠΑΣΙΚΑ

Λόγη ρυμοτομήσεως ΜΕΤΕΦΕΡΘΗ εκ τής έδου
ΑΒΕΡΩΦ 39. εις τήν δδόν 28ης ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 91 (πρώην

Σουλίου) πλησίον τοῦ Κέντρου «'ΑΑΣΟΣ»

ΤΗΛΕΦΩΝΟΝ 4-97

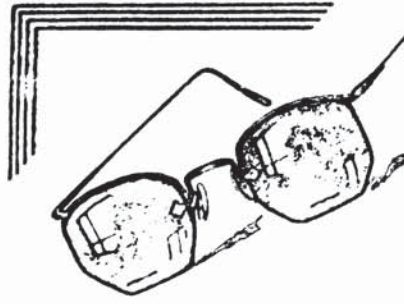
ΣΤΟΥ ΖΑΡΙΜΠΑ
ΛΙΑΡΚΗΣ ΠΑΡΑΚΑΤΑΘΗΚΗ
των παγκοσμίων ημίτης ΟΛΛΑΝΔΙΚΩΝ ΡΑΔΙΦΩΝΩΝ

ΣΙΕΡΑ

Διατίθενται άνευ προκαταβολής εις 30
έβδομαδιαίας δόσεις.

Άμεσες και ταχεία έξυπνότητες εις επίσκεψιν
ΡΑΔΙΟΦΩΝΩΝ ΠΛΗΚΤΡΙΚΩΝ ΨΥ-
ΓΓΕΙΩΝ και πάσης ηλεκτρικής συσκευής.

ΗΛΕΚΤΡΙΚΑΙ ΚΑΙ ΥΔΡΑΥΛΙΚΑΙ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ
Με πεπειραμένους τεχνίτας

Επιστημονική εκτέλεσις
οφθαλμολογικών συν-
ταγών.

Συλλογή κρυστάλλων
και σκελετών, των καλ-
λιτέρων έργουσιών

ΚΟΥΤΣΑΒΕΛΗΣ

ΙΩΑΝΝΙΝΑ · ΚΕΝΤΡ. ΠΛΑΤΕΙΑ · ΤΗΛ. 5-44

ΚΟΜΜΟΤΗΡΙΟΝ
ΜΑΡΙΑΣ ΚΩΝ. ΜΑΪΠΑ

Καλλιάρη, 67

Έπέστρεψε εξ Αθηνών η Κομ-
μάτρια ΜΑΡΙΑ ΜΑΪΠΑ και
δέχεται καθ' εκάστην τις Κυρί-
ες και Δεσποινίδες, για τελευταί-
ας Μόδας χτενίσματα και κουρέ-
ματα, για ψυχρή Περμανάντ Ο-
ΚΡΕΟΙ, και έλαια σαμπ. ΜΑΡ-
ΒΕΛΟΥΣ, σ τ ό Κομμωτήριόν
της τ ό όποιον έπλούτισε με νέα
ηλεκτρικά μηχανήματα, νέα φάρ-
μακα, νέες βαφές, νέα θερμικά
όνόχηον και τελευταίου τύπου
στεγνωτήρας.

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ & ΧΑΡΤΟΠΩΛΕΙΟΝ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ Ν. ΧΟΒΟΛΟΣ

ΟΔΟΣ ΚΑΛΛΑΡΗ 36 (Κεντρομανιό)

ΙΩΑΝΝΙΝΑ

Βιβλία Σχολικά Δημοτικού και Γυμνασίου Παιδι-
κό Παιδαγωγικά Έκπαικτικά Μέσης διδασκαλί-
ας. Νέες Ειζόνες Πρόσ.ν και μεγάλη σύλλογή εί-
δών στολισμού. Χειροτεχνήματα τ ά πλέον σύγχρονα.

‘ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟΣ ΑΓΩΝ,

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΑ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΑ

ΛΗΝΑΛΑΜΒΑΝΟΥΝ ΚΑΘΕ ΕΙΔΟΥΣ ΕΡΓΑΣΙΑΝ

ΑΠΟ ΤΑ ΕΠΙΣΚΕΠΤΗΡΙΑ ΜΕΧΡΙ ΤΑΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ

ΑΠΟ ΤΑ ΦΕΤΕΟΛΑΝ ΜΕΧΡΙ ΤΑ ΠΙΟ ΜΕΓΑΛΑ ΒΙΒΛΙΑ

ΟΔΟΣ ΑΔΓΚΑΗ 10 ΤΗΛΕΦ. 2-60 ΙΩΑΝΝΙΝΑ

